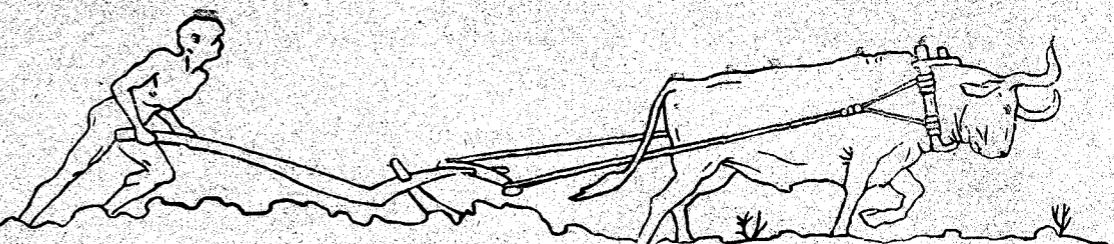

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ 1835 — 1908

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η' 15 - 31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1908

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΒΙΚΕΛΑ

Ο Δημήτριος Βικέλας ἀπέδινεν ἑβδομηκοντάριτσαν τούτης. "Οσον ἀκμαίας καὶ ἀν διετήρησε τὰς δυνάμεις του μέχρι τέλους, δοσον ζωηρὰ καὶ οὕτως εὐπεῖν νεανικὴ καὶ ἀν ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, — (ἰδρυσις καὶ διεύθυνσις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων Βιβλίων, μὲ δλα τὰ συναφῆ.) — τῆς φιλολογίας ὅμως δ. δραστήριος καὶ θαλερὸς αὐτὸς γέρων ἦτο πρὸ πολλοῦ ἀπόμαχος. Δὲν ἔγραφε πλέον παρὰ τὰς σεμνὰς καὶ ἀξιοπρεπεῖς ἐκείνας λογοδοσίας του, κάπου - κάπου· καμίαν ἀθηναϊκὴν ἀνταπόκρισιν, φρονιμωτάτην, εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν, καὶ κανὲν ἀρθρὸν κοινωνικοπαιδαγωγικὸν διὰ τὴν «Μελέτην» του. Οὔτε ποίημα, οὔτε διήγημα, οὔτε ὄδιοπορικόν, οὔτε ἴστορικὴν μονογραφίαν, οὔτε κανὲν μετάφρασιν δράματος. Ή φιλολογικὴ δρᾶσις τοῦ Βικέλα, ἡ δοποίᾳ ἥρχισεν ἐνωρίς, ἀπὸ τοῦ 1857, μὲ τοὺς ἀπαραιτήτους λυρικοὺς στίχους τῆς νεοτητος, καὶ εἶχε τόσον ἐνδόξους σταθμοὺς ὡς τὸν Λουκῆν Λάρα, σταματᾶ περὶ τὸ 1890 μὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ «Μεγάλου Γαλεότου» τοῦ Ἐτσεγαράτη.

Ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Ἱάκωβον Παλυλᾶν, ὁ δοποίος ἀπέδινεν ἐπίσης γέρων ἀλλ' ἔγραφε νεανικώτατα μέχρι τῶν τελευταίων του ἡμερῶν, ὁ Δημήτριος Βικέλας ἐθεωρεῖτο πρὸ πολλοῦ παλαιός. Οἱ νέοι μάλιστα, ἀσεβεῖς συνήθως καὶ ἐπαναστάται, εἰς τὸν σεβασμὸν μὲ τὸν δοποῖον ὠμίλουν κατ' ἀνάγκην περὶ τοῦ γενάρχου τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος, ἀνεμίγνυνον καὶ δλίγην περιφρόνησιν. Νομίζω μάλιστα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λουκῆν Λάρα εἶχε παύσῃ νὰ μελετᾶ-

ται εἰς τὸν φιλολογικὸν κύκλον δοσον ἀλλοι ἀπόμαχοι ἢ νεκροί. Ἐγὼ τουλάχιστον δομολογῶ, δτι κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔτη σπανίως ἐπόθησα νάνοιξα τόμον τοῦ Βικέλα, καὶ σπανίως ἔτυχε νὰ ἐνθυμηθῶ μιαν μορφήν του, μιαν ίδεαν του ἢ μιαν φράσιν του. Καὶ διὰ νὰ γράψω αὐτὴν τὴν μελέτην, ἥναγκάσθην νὰ συναθροίσω γύρω μου βιβλία ὅχι πολὺ πρόχειρα, καὶ νάναπολήσω πράγματα, τὰ δοποίᾳ πρὸ πολλοῦ εἶχα λησμονημένα.

Ὑπάρχουν συγγραφεῖς μεγάλης φήμης, — καὶ δλίγοι "Ἐλληνες ἡσαν φημισμένοι, κ' ἐδῶ καὶ ἔξω, δοσον δ. Βικέλας, —οἱ δοποίοι, κατὰ τὴν μεταθανάτιον αὐτὴν ἔξετασιν τοῦ ἔργου των, ἐλαττόνοτα εἰς τὴν συνεδρησίν μας. "Άλλοι ἀπεναντίας μεγαλύνονται. Τὸ πρῶτον, ἀν ἐνθυμηθε, μοῦ συνέβη μὲ τὸν Βερναρδάκην. "Άλλα μὲ τὸν Βικέλαν μοῦ συνέβη τὸ δεύτερον. "Οχι διότι τὰ ἔργα του ἀπολύτως μοῦ ἐφάνησαν ὀραιότερα τώρα ἀπὸ ἄλλοτε ποὺ τὰ εἶχα ἀναγνώση. "Άλλα διότι ἔλαβα ἀφοριμὴν νὰ ἔξετάσω τὰς χρονολογίας των. Είνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῆτε τὶ σημαίνει καὶ πόσα λέγει μία χρονολογία, ἔνα 1859 παραδείγματος χάριν, σημειωμένον κάτω ἀπὸ τὸ ἔξης ἐπίγραμμα:

Ποῦ τὴν τραβᾶτε, ὃ γραμματισμένοι
Τῇ νέᾳ γλώσσα τὴν Ἑλληνική;
· Εμπρὸς ἐκείνη μόνη τῆς πηγαίνει
· Αφῆτε τὴν νὰ ἰδοῦμε ποὺ θὰ βγῆ.
Τὴν σέργετε δπίσω τὴν καϊμέρη
· Ενῷ αὐτὴ διμπόδες γερὰ πατεῖ.
Θὰ στάσῃ τὸ σχοινὶ ποὺ τὴν τραβᾶτε
Καὶ δλοι σας ἀνάσκελα θὰ πάτε!

ἡ ἔνα 1865, σημειωμένον κάτω ἀπὸ τὴν «Ξένην», ἔνα κομψὸν καὶ τρυφερὸν ποιηματάκι μὲ τὴν πασίγνωστον ἐκείνην ἐπωδόν:

⁷ Ἀχ ἄφες με, ξανθομαλλοῦ,
Καὶ ἡ ναρδιά μου εἶνε ἀλλοῦ,
⁸ Ἀλλοῦ εἶνε δοσμένη.

Μετὰ εἴκοσιν ἔτη, διταν ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ πολυθρύλη τος «νεοελληνικὴ Ἀναγέννησις», καὶ ἔπινευσεν αὐδα νεότητος καὶ ἐλευθερίας δροσίζουσα τὸν αὐχμὸν τοῦ γεροντικοῦ σχολαστικισμοῦ, καὶ ἀνεφάνησαν λογογράφοι καὶ ποιηταὶ ἀποτελοῦντες τὴν ζωηροτέραν ὀντίθεσιν πρὸς τὸν προκατόχους των, σᾶς βεβαιῶ διτὶ οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ τῆς Ἀναγέννησεως, οἱ Δροσίνης, Πολέμης, Παλαμᾶς, Κόκκος, Καμπᾶς κτλ. κτλ. δὲν ἔγραφαν τότε πολὺ διαφορετικά, οὔτε κατὰ τὴν μορφὴν οὔτε κατὰ τὴν ἰδέαν, ἀπὸ τὸν Βικέλαν τοῦ 1860, καὶ ἵσως ἀπὸ τὸν Βικέλαν τοῦ 1880. Οἱ μεσῆλιξ αὐτός, δι σχεδὸν γέρων, ἦτο τότε ἀκόμη νέος μεταξὺ τῶν νέων. Μερικοὶ ἀπὸ τὸν νεοφανεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπροχώρησαν, ἀνέβησαν ὑψηλότερα, καὶ δι Βικέλας ἔμεινε πολὺ ὀπίσω. Τὰ τελευταῖα ἔτη, εἶχε γίνη καὶ αὐτὸς «παλαιὸς» ἀπέναντι ἐνὸς νέου Δροσίνης ἢ ἐνὸς νέου Παλαμᾶ. Ἄλλο διταν συγκρί-

νωμεν τάς χρονολογίας και ἀναλογιζώμεθα τὰς φιλολογικάς ἐποχάς, βλέπομεν ὅτι εἰς τὴν ἐποχήν του δὲ Βικέλας ὑπῆρξε περισσότερον νέος, ἥπει-
κέλευθος και ἐπαναστάτης ἀπὸ αὐτούς. Μεταξὺ τῶν πρώτων, δομητικὸς και ὕαρραλέος, ἥκολού-
θησεν ἔνα δρόμον, εἰς τὸν ὃποῖον κατόπι του εἰσῆλθον οἱ ἐκλεκτότεροι. Καὶ δὲ δρόμος αὐτός,
τὸν ὃποῖον διήνοιξε και ὀλίγον δὲ ἔδιος, ἥτο δὲ
δρόμος δὲ ἀληθινός, δὲ δρόμος τοῦ μέλλοντος.
Εἰς τὸν Βικέλαν τὸν ἔδειξαν οἱ μεγάλοι ἀλλὰ
περιφρονημένοι διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς, οἱ Ἐπα-
νηγίσιοι, τοὺς ὃποίους οἱ λοιποὶ ἐθεώρουν ἀγραμ-
μάτους, δὲ Σολωμός, δὲ Βαλαωρίτης, δὲ Τυπάλδος,
δὲ Ποιουλᾶς, και δὲ μέγας των φύλος, δὲ φύλος τοῦ
Βικέλα, δὲ Σπυρίδων Τρικούπης. Εἰς τὴν Σχο-
λὴν αὐτὴν εἶχε προσχωρήση νεώτατος δὲ συγγρα-
φεὺς τοῦ «Λουκῆ Λάρα» και δὲ μεταφραστῆς
τοῦ Σαΐεπτη. Ἰσως εἶνε δόλη του ἢ δόξα αὐτό,
ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μὴν ἀπορροφηθῇ τε-
λείως ἀπὸ τὴν ἀντίθετον Σχολὴν τῶν Ἀθηναίων,
ἀπὸ τοὺς Σούτσους και τοὺς Καρασούτσας, και
ἀργότερα τοὺς Βασιλειάδας και τοὺς Παπαρ-
ογγιούλους, οἱ δοποῖοι ἐμεσουράνουν, και νὰ
μη λάβῃ δῶς ὑπόδειγμα διὰ τὰς μεταφράσεις
του τοὺς ιάμβους τῶν πρώτων τραγῳδιῶν του
Βεροναρδάκη. Διὰ τὴν νέαν ἀθηναϊκὴν Σχολήν, ἥ-

ὅποια ἐνηγκαλίσθη τοὺς Ἐπανησίους καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς ἀρχηγὸν τὸν Σολωμόν, ὁ Βικέλας ὑπῆρξεν ἔνας πρόδρομος. Τὸ δὲ γον του, ἀν καὶ αὐτὸ καθ^δ ἔαυτὸ δὲν εἶνε τόσῳ μεγάλον, ἐπηρέασε σημαντικῶς. Τοῦτο ἐνθυμεῖται κανεὶς καὶ συμπεραίνει ὅταν τὸ ἔξεταζῃ ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ τὸ συγκρίνῃ, καὶ δι^ι αὐτὸ ἥ μορφὴ τοῦ Βικέλα, ὡς λογοτέχνου, μεγαλύνεται μετὰ θάνατον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ κοριτικοῦ.

***

Γενικῶς λοιπὸν ὁ Βικέλας, κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου, ὑπῆρξε καινοτόμος καὶ ἐπαναστάτης.³ Απεικρύνθη ἀπὸ τὰς μεθόδους τῆς ἐποχῆς του, ἀπελάπτισε τὰς νοινῶς τότε ἐπικρατούσας Ἰδέας περὶ τέ-

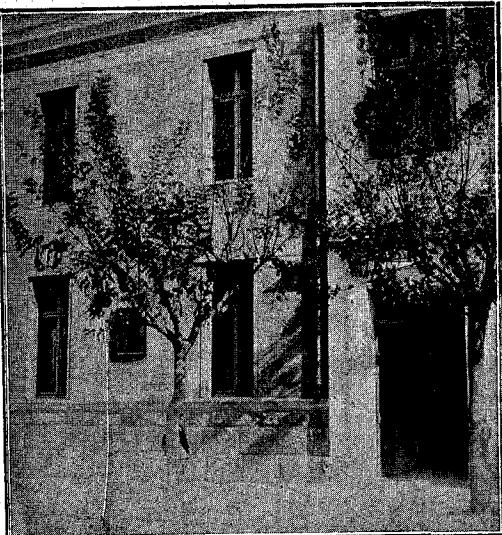
χνης καὶ περὶ γλώσσης, καὶ ἡκολούθησεν ἄλλας,
δλιγάτερον ἀσπαστάς, αἱ δποῖαι τοῦ ἐφάνησαν
ὑγίειστεραι: Σήμερον αἱ ἴδει αὐταὶ ἐπικρα-
τοῦν γενικῶς. Ἡ μεγάλῃ των μάλιστα ἐπικρά-
τησις ἐφόβισεν ἐπὶ τέλους καὶ τὸν Ἰδιον Βι-
κέλαν, ὁ δποῖος ἐξ ἀρχῆς ἡγωνίσθη ὑπὲρ
αὐτῶν. Ἀδιάφορον. Κανεὶς δὲν θὰ εἰχε τὴν
ἀξιωσιν ἀπὸ τὸν Βικέλαν, καὶ ἀπὸ κανένα ἀν-
θρωπον, νὰ ἔξακολουθήσῃ καινοτομῶν καὶ ἐπα-
ναστατῶν μέχρι βαθυτάτου γήρατος. Θὰ ἦτο
ἄντινομία... Ἄλλ' ὅτι ἡ νεότης τοῦ Βικέλα
ὑπῆρξε νεότης ἀληθινή, τολμηρά, δξυδερηκής καὶ
καθαυτὸ προφῆτις, αὐτὸ ἀρκεῖ διὰ νὰ περιβάλῃ
μὲ αἴγλην δλόκληρον τὴν ζωήν του. Μίαν θέσιν
πολὺ τιμητικὴν. ἐπιφυλάσσει διὰ τὸ ἔργον του ἡ
ΐστορία τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Αὐτὰ
γενικῶς, καὶ ἀνεν πολλῶν ἀναλύσεων, περιττῶν
ἄλλως τε, ἀφοῦ αἱ ἴδει, ὑπὲρ τῶν δποίων ἡγω-
νίσθη ὁ Βικέλας, εἶνε σήμερον κτῆμα κοινόν.
Ἄς μου ἐπιτραπῇ τώρα νὰ εἰσέλθωμεν, πάλιν
μὲ συντομίαν, καὶ εἰς μερικὰς λεπτομερείας.

Τὸ ἀρχαιότερον ἔργον τοῦ Βικέλα εἶναι οἱ νεανικοί του «Στίχοι». Τῷ 1885 τοὺς συμπεριέλαβεν ὅλους εἰς ἕνα τόμον, «ώς ἀποχαιρετισμὸν εἰς τὴν νεότητα καὶ τὴν ποίησιν». Εἶνε ἀληθῶς μέτριον. Κάποια ἀβρότης αἰσθήματος καὶ πάποια κομψότης μορφῆς δὲν εἶναι ἵκανη νὰ τοὺς κάμῃ ποιῆματα. Καὶ ἂν δὲν ἦτο ἡ ἀποψὺς ἐκείνη, περὶ τῆς ὁποίας εἴπαμεν ἐν ἀρχῇ, τὸ τοιμίδιον δὲν θὰ εἶχεν ἴσως καμίαν ἀξίαν.

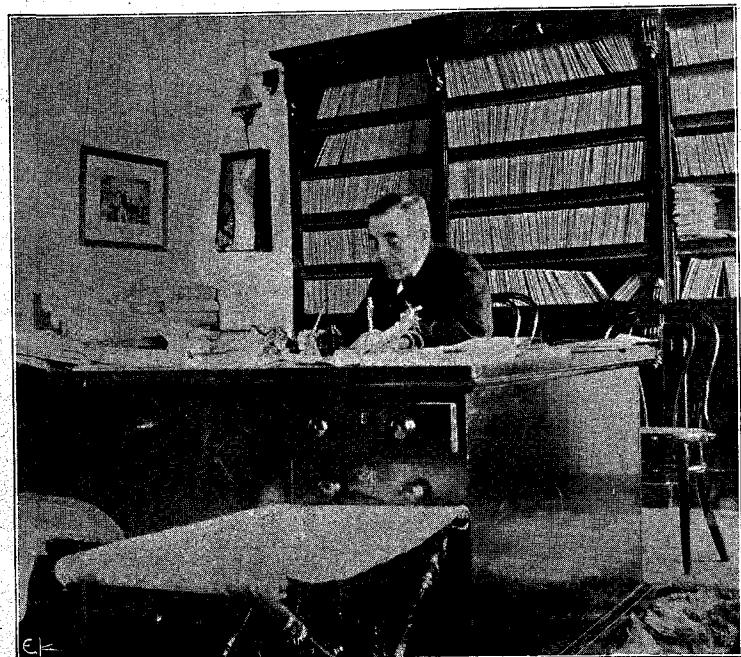
Ἐκ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Σαξέπηρ, ὁ Βικέλας μετέφρασε τὸν «Ρωμαῖον καὶ Ιουλιέτταν», τὸν «Οὐθέλλον», τὸν «Βασιλέα Λήρ», τὸν «Μάκβεθ», τὸν «Ἀμλέτον», καὶ τὸν «Ἐμπορον τῆς Βενετίας». Εἰς τὸν «Οὐθέλλον», προκειμένου νὰ μεταφράσῃ τὸ τραγοῦδι τῆς Δυσδαιμόνας, ἐπροτίμησε νὰ παραθέσῃ τὴν μετάφρασιν τοῦ Σολωμοῦ

*Ἡ ἀθλία ψυχὴ καθήμενη
Σὲ χόρτο, σὲ λουλοῦδι, πτλ.*

διότι, λέγει, τὸ ἐθέωρει ἀσέβειάν νὰ κάμη αὐτὸς
νέαν, ὅταν ὁ μέγας ζακύνθιος εἶχεν ἥδη φιλοτε-
χνήσῃ τοὺς θαυμασίους ἔκείνους στίχους κατὰ
μίμησιν τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ. Εἶνε χαρακτη-
ριστικὸν τῆς μεταφραστικῆς ἐργασίας τοῦ Βικέλα,
ὅτι οἱ σολωμικοὶ στίχοι, παρατιθέμενοι, δὲν ἀποτε-
λοῦν αἰσθητικὴν δυσαρμονίαν μὲ τὸ σύνολον. Θὰ
ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὁ μεταφραστὴς τὸ εἶχε πάντοτε

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΟΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ο ΒΙΚΕΛΑΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

θέσεις κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του καὶ τόσας εἰρω-
νείας δασκαλικάς, ἐνίκησε. Καὶ ἡ νίκη του εἶνε
μία δόξα ἀληθινή.

* * *

”Αν δέ Βικέλας ἐτρόμαξεν ἀργότερα μὲ τὸ
ἴδιον του τὸ θάρρος καὶ ἄν, μετὰ τὴν ἐμφά-
νισιν τῶν ψυχαιριστῶν, δέ ἐπαναστάτης ἔγινε
συμβιβαστικός, αὐτό, ὃς εἶπομεν, δὲν ἐπηρεάζει
τὸν χαρακτηρισμόν του. ”Εγείνε τόσον ἀργά!
Τῷ 1893 συμπεριέλαβεν εἰς ἓν δικαδὴ τόμον
διάφορα ἀρνητικά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαλέξεις
καὶ Ἀναμνήσεις», καὶ προέταξεν ὃς πρόλογον
ἔκτενη μελέτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος.
Εἰς τὸν πρόλογον αὐτὸν εὑρίσκει κανεὶς τὰς
δψίμους περὶ γλώσσης ίδεας τοῦ Βικέλα. Λέν
παραδέχεται ἀμιγῆ δημοτικήν, ἀπορρίπτει ἐπί-
σης τὴν ἀμιγῆ καθαρεύουσαν, καὶ κηρύσσεται
ὑπὲρ τοῦ κράματος, τὸ δποῖον ἀποτελεῖ τὴν
δμιλουμένην. ”Ἐνθυμίζων τὴν γνώμην τοῦ Ροΐ-
δου, δτι «ἔργον τοῦ συγγραφέως δὲν είνε νὰ
μαντεύῃ τὰς δρεῖς μελλόντων ἀναγνώστων,
ἀλλὰ νάποβλέπῃ εἰς μόνους τοὺς σημερινούς»,
παραδέχεται δτι μόνη ἡ δμιλουμένη σήμερον—
καλὴ ἢ κακή — είμιτορεῖ καὶ πρέπει νὰ είνε ἡ
φιλολογικὴ γλῶσσα, καὶ συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ
συμβιβασμοῦ μεταξὺ τῶν ἄκρων ἀδχαϊστῶν καὶ
τῶν ἄκρων δημοτικιστῶν, κατὰ τὸ σύστημα
περίπου τοῦ συγγραφέως τῶν «Εἰδώλων». Πόσον
δρθαὶ μᾶς φαίνονται αὐταὶ αἱ ίδεαι είνε περιτ-
τὸν νὰ εἶπωμεν, διότι πολλάκις ἔξεθέσαμεν τὴν
γνώμην μας περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος
πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων».
”Άλλος ἡ ἀντίρρησίς μας ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν
τῶν ίδεδόν τούτων ὑπὸ τοῦ Βικέλα, είνε δτι τὸ
κράμα του, εἰς τὰ Διηγήματα π. χ., ἀφίσταται
τοῦ κράματος τὸ δποῖον μετεχειρίζοντο δμιλοῦν-
τες οἱ σύγχρονοι του. ”Επικρατεῖ μᾶλλον ἡ καθα-
ρεύουσα, ἐνῷ καὶ τότε καὶ σήμερον, ἐπικρατοῦσα
εἰς τὸ στόμα είνε ἡ δημοτική. Θεωρητικῶς
συμφωνοῦμεν μὲ τὸν συγγραφέα τοῦ «Λουκῆ
Λάρα», ἀλλὰ δὲν γράφομεν πλέον διηγήματα
εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτήν. ”Η ἐποχή μας είνε
πλέον προχωρημένη φυσικά, καὶ τὸ κράμα τοῦ
γραπτοῦ λόγου τείνει δλονέν περισσότερον νάφο-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

μοιωθῇ πρὸς τὸ κράμα τοῦ προφορικοῦ. Αὐτὸς εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὃνταν τὸ ἔξετάζῃ κανεὶς ἀπαθῶς, ἥρεμως, ὑπεράνω ψυχαριστῶν καὶ μυστριωτῶν. Ἡ γλῶσσα τῶν «Διηγημάτων» τοῦ Βικέλα, διὰ σημερινούς ἀναγνώστας, δὲν ἔχει τίποτε τὸ νέον ἀπεναντίας ὅξει παλαιότητος. Καὶ πρέπει πάλιν νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς εἰς ποιάν ἐποχὴν ἐγράφησαν τὰ διηγήματα αὐτά, διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀπλότητα τῆς γλώσσης των καὶ τὴν ἀφέλειαν, καὶ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲ «Λουκῆς Λάρας» καὶ γλωσσικῶς ἀκόμη, ἐσημείωσεν ἐπανάστασιον.

Κυρίως είπειν, τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐγράφη ὁ Λουκῆς Αάρας, δὲν ἐγράφοντο Ἑλληνικὰ διηγήματα. Ἀν ἔξαιρέσωμεν τὸν «Θάνον Βλέκαν», τίποτε ἄλλο σχεδὸν δὲν ενδίσκουμεν εἰς τὴν φιλολογίαν μας. Ὁ γέρων Χίος, ὁ δόποιος παρουσιάσθη ἔξαφνα νὰ μᾶς διηγηθῇ τόσον ἀπλᾶ, εῦμορφα καὶ Ἑλληνικὰ τὴν πολυτάραχον ζωήν του, ὑπῆρξε πραγματικῶς ὁ πρόδορος τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡρωΐδων τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος, τὸ δόποιον ἔκαμεν ἔκτοτε τόσῳ μεγάλας προόδους. Βεβαίως, ὑπὸ ἔποψιν ἐμπνεύσεως, ἰδέας καὶ μορφῆς, τὰ νεώτερα διηγήματα δὲν ὑφίστανται σύγκρισιν πρὸς τὸν γηραιὸν καὶ κλασσικὸν γενάρχην. Ἀλλ' Ἰσα-Ισα ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τοῦ γενάρχου εἶνε νὰ ἔχῃ καλοὺς ἀπογόνους. Τούτο σημαίνει ὅτι εἶχε μέσα του κάτι κρυμμένον καὶ ἴσχυρόν. Καὶ αὐτὸ ἥτο ἡ πρωτοτυπία, τὴν δόποιαν ἀναγνωρίζει κανεὶς ὅταν ἐνθυμηθῇ πότε ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον αὐτὸ διήγημα, μὲ τὸ δόποιον ἐρροδοβάφη ἡ αὐγὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.

τῶν ἵδεων τούτων ὑπὸ τοῦ Βικέλα, εἶνε ὅτι τὸ κρῆμα του, εἰς τὰ Διηγήματα π. χ., ἀφίσταται τοῦ κράματος τὸ δόπιον μετεχειρίζοντο διμιοῦντες οἱ σύγχρονοι του. Ἐπικρατεῖ μᾶλλον ἡ καθαρεύουσα, ἐνῷ καὶ τότε καὶ σήμερον, ἐπικρατοῦσα εἰς τὸ στόμα εἶνε ἡ δημοτική. Θεωρητικῶς συμφωνοῦμεν μὲ τὸν συγγραφέα τοῦ «Λουκῆ Λάρα», ἀλλὰ δὲν γράφομεν πλέον διηγήματα εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῆν. Ἡ ἐποχή μας εἶνε πλέον προχωρημένη φυσικά, καὶ τὸ κρῆμα τοῦ γραπτοῦ λόγου τείνει διλονὲν περισσότερον νάφο-

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ποσὶ τὴν τραβᾶτε, ὃ γραμματισμένοι,
τὴν νέα γλῶσσα τὴν Ἑλληνική;
Ἐμπρόδες ἐκείνη μόνη τῆς πηγαίνει·
ἀλφῆτε την νὰ ἴδούμε ποῦ θὰ βγῆ.
Τὴν σέργετε δύπισω τὴν καῦμένη,
ἐνῷ αὐτὴ ἐμπρόδες γερὰ πατεῖ.
Θὰ σπάσῃ τὸ σχοινὶ ποὺ τὴν τραβᾶτε,
καὶ δλοὶ σας τάνασκελα θὰ πάτε!

1859

ΜΗ ΞΕΧΝΑΣ.

Μὴ ψυχρὰ μὲ κυττάζεις. Θυμήσου πᾶς πετοῦσα χθὲς βράδν μαζῆ σου 'σ τὸν χορό, — μὴ ξεχνᾶς!

Χθὲς τὸ βράδυ σὲ εἶχ’ ἀγκαλιὰ
κ’ γέ καρδιάς μας ποτά ἐκτυποῦσαν
κ’ εἰς τὰ χείλη μ’ ἐμπρόδες κυματοῦσαν
τὰ εὐώδη ξανθά σου μαλλιά,
καὶ τὰ ἔδιδα χέλια φιλιά

μνοτικά, — μὴ ξεχνᾶς!

*Ἄκουσέ με! Χθὲς βράδυ, θυμήσον,
σ' ἐρώτοσσα νὰ πῆς ή ψυχή σου
τί ποθεῖ; — μὴ ξεγρᾶς!*

Μὲ φωνὴ νιροπαλὴ καὶ γλυκειά,
μὲ τὰ μάτια σου κάτω γνῷμένα,
μὲ ἐρώτησες τότε κι' ἔμέρα
τί ποθεῖ κ' ἡ δική μου καρδιά.
Κι' ἀπεκρίθηκα λόγια θερμά,
υποτικά, — μὴ ξεγρᾶς!

1862

ΕΙΣ ΕΘΝΗΝ

*Μὴ τὴν σπιθόβολη ματιὰ
πετᾶς εἰς οράνα στήθια.
Ωραία εἶσ', ἀλήθεια,
πλὴν τῶν ματῶν σου η φωτιὰ
ἔμει δὲν μὲν θερμαίνει.*

ΣΤΙΧΟΙ

*"Ἄχ, ἄφες με, ξανθομαλλοῦ,
καὶ ἡ καρδιά μου εἶν' ἀλλοῦ,
ἀλλοῦ εἶναι δοσμένη.*

*Βαθειᾶς ἀγάπης καὶ θερμῆς
μὴ λόγια μοῦ γνωρεύεις.*

Ki' ἀντὶ πῶ, μὴ τὰ πιστεύεις.

*Ἄργια θὰ εἶναι τῆς οτιγμῆς
κι' ἀγάπη παγωμένη.*

*Ἄχ, ἄφες με, ξανθομαλλοῦ,
καὶ ἡ καρδιά μου εἶν· ἄλλοι,
ἄλλοι εἴραι δοσμένη.*

Ἡ κόρη ὅποῦ ἀγαπῶ
ἐβγῆκε ἀπ' τὴν φωληά μου
κι' δι τὸ ἔχω σ' τὴν καρδιά μου
ἔλληρυκα θὰ τῆς τὸ πῶ
καὶ ὅχι εἰς γλῶσσαν ξένη.
Ἄχ, ἄφες με, ξανθομαλλοῦ,
καὶ ἡ καρδιά μου εἶναι ἄλλοῦ,
ἄλλοῦ εἶναι δοσμένη.

Τοέκ' ἡ ζωὴ μας χωριστὰ
κι' ἀν γῆ δὲν μᾶς χωρίζῃ,
κι' αὐτὴ δὲν τὸ γνωρίζει,
πλὴν ἡ ἀγάπη μουν βασιᾶ
ὅσον ζωὴ μοῦ μένει.

*"Ἄχ, ἄφες με, ξανθομαλλοῦ,
καὶ ἡ καρδιά μου εἶν' ἀλλοῦ,
ἀλλοῦ εἶναι δοσμένη.*

1865

И ПРОЇМН АМУГААЛІА

Ὥ ηρώειν ἀμνυδαλιά,
βιάσθηκες ν' ἀνθίσης.
Κοιμᾶται ἀκόμ' ἡ φύσις,
δὲν ἐκελάδησαν πονιά,
δὲν ἥλθαν χελιδόνια
ἀκόμη μέρουν χιονία

εἰς τῶν βουνῶν τὴν τραχηλιά·
ἡ ἄνοιξις ἀκόμα
δὲν 'ζέστανε τὸ χῶμα
μὲ τὰ θερμά της τὰ φυλιά·
·ς τῶν χωραφιῶν τ' αὐλάκια
δὲν ἔχει ἀκόμη ἀνθάκια,
·ς πρώμη ἀμυγδαλιά.

Αμυγδαλιά, κι' ἄλλη φορά
·ς αὐτὴ τὴ γῆ τὴν ξένη
σὲ εἶδα ἀνθισμένη
νὰ πρωτολέγῃς τὴ χαρά,
ν' ἀνοίγῃς τὴν ἐλπίδα·
κι' ἄλλη φορά σὲ εἶδα
μὲ τὰ κλαδιά σου τ' ἀνθηρά
νὰ χαίρεσαι σὺ μόνη,
κ' ἐμὲ νὰ μοῦ πλακόνη
ἡ πίναρα καὶ ἡ συμφορά
τὴν ἔρημην καρδιά μου.
Εἴδες τὰ δάκρυνά μου,
ἀμυγδαλιά, κι' ἄλλη φορά.

Ο πρώμός σου ἀνθισμός
μ' ἐφάνη τότε θεία
ἐλπίδος προφητεία.
Κ' ἀλήθεια τότε ὁ καῦμός
ἐπέρασεν ἐκεῖνος·
πλὴν 'ξαναῆλθε θρῆνος,
ἡλθε ἀλαυθμός καὶ ὁδνρούς
καὶ τῆς ζωῆς μαυρόλα.
Ἄχ, τῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα
δι ζωτανὸς δι χωρισμός
μοῦ τάχει μαραμένα.
Δὲν εἶν' ἐλπὶς γιὰ μένα
δι πρώμός σου ἀνθισμός.

Τῆς εὐτυχίας ἡ πηγὴ
γιὰ 'μένα ἐξηράνθη.

Τὰ δροσερά σου ἄγδη
χαρᾶς δὲν εἶναι χαρανγή
εἰς μάτια ἀπελπισμένα·
δὲν ἄνοιξαν γιὰ 'μένα.
Δι' δόλους δύμως εἶν' ἡ γῆ!
Πολλοὶ εὐτυχισμένοι
σὲ βλέπουν ἀνθισμένη,
μὲ τὴν καρδιὰ χωρὶς πληγή.
Νὰ ξανανθίσης πάλι,
καὶ ἀς δροσίζωτ' ἄλλοι
·ς τῆς εὐτυχίας τὴν πηγή.

ΤΙ ΛΕΓΕΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Όταν ἡ θάλασσα γλυκά
·τὴν ἀμμο ψυθνοίζῃ,
·σὰν νὰ τὴν ναυνορίζῃ,
τί τάχα λέγει μυστικά;
τί λέγει ·ς τ' ἀρρογιάλι;
Τοῦ λέγει: — 'Αρρογιάλι,
μὴ ἀπ' τὸν φλοτοβό γελασθῆς
καὶ ·ς τῶν νερῶν μου κοιμηθῆς
τὴν ἥσυχην ἀγκάλη.
Μὴ ·ς τὴν γαλήνη πιστευθῆς
θάλαθη κι' ἀνεμοζάλη.

Κι' δταν ἡ θάλασσα μ' δργή
κυλᾶ τὰ κύματά της,
κι' ἀφοίζουν τὰ βουνά της
καὶ φοβερὰ ἥχολογῆ,
τί λέγει ἀρά γε ·ς τὴ γῆ
μὲ τὰ μονυκρίσματά της
ἡ ἀγριά της ἡ κραυγὴ;
Λέγ' ἡ κραυγὴ ἐκείνη:
— Τὸν κόσμο θὰ χαλάσω,
ἄλλ' δύμως θὰ περάσω
καὶ θάλαθη καὶ γαλήνη.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

Ο ΠΑΠΠΑ ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Π αππαδιά μου, εἴτεν δ Παππᾶ Νάρκισσος,
ἀφοῦ ἀπέφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του,
παππαδιά μου, μοῦ καταΐβαινε ὁ ὑπνος γλυκά,
γλυκά. Μὲ τὴν ἀδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρης καὶ νὰ τὸν καλοπάρης
παππᾶ μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσῃς ὑστερα ἀπὸ
τόσην κούρασιν σήμερον. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ
κανεὶς νὰ σὲ ταράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ ηλιοπύρι.

Καὶ ἥρχισεν ἡ παππαδιά νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ
τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ δλίγα πινάκια
καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ νὰ καθαρίσῃ
προτοῦ νὰ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἔξεχουσαν
ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχύτου καὶ
τῆς ἑστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖν καὶ ἑστιατόριον καὶ
αἴθουσα. Ἡ τράπεζα ἐπὶ τῆς δοπίας ἔφαγον τὸ
λιτὸν γεῦμά των, τέσσαρες ξύλιναι καθέκλιπαι καὶ
εἰς φάδινος καναπές ἥσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του.
Ο καναπές ἦτο ἀντικρὺ τῆς ἑστίας. Ἄνωθεν
αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐντὸς μαύρου
ξυλίνου πλαισίου (χωρὶς δύμως ὑαλον), λιθογραφία
κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαριάς, παριστῶσα τὴν
ἀφριξιν τοῦ βασιλέως. Ὁδωνος εἰς Ναύπλιον.
Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ
γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς
δὲ τὴν πρὸς τὰ δεξιά τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θύρων ἔκειτο κιβώτιον διγκῶδες
πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς
διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοίχον, ἀνωθεν τοῦ
κιβωτίου, ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἀνευ
πλαισίου αὐτη, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ
τεσσάρων μικρῶν καρφίων, καὶ παριστῶσα, δχι
πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἀποψίν τοῦ ἐν Τήγην φασὶ¹
τῆς Εναγγελιστρίας: ἐνθύμημα τοῦτο, προδηλώνε
εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποδημίας εἰς τὸ
προσκυνητήριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς
οἰκίας, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν
δοπίων τὰ φύλλα ἥσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἔχωρί²
ζετο δριζοντίως εἰς δύο φύλλα ἐκ τῶν δοπίων
τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἀνώ ἀνοικτόν
πρὸς τὸν στενὸν ἔξω δρομίσκον, καὶ εἰσήρχετο
δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἀφθονον φῶς
τοῦ μεσημβρινοῦ ἥλιου.

Ἐν τούτοις δι παππᾶ Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσήλθινε εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερεν ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθισεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔλειπε
καὶ τὸ ἀνώ φύλλον τῆς θύρας διὰ νὰ γείνη τὸ
δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερὸν καὶ ἔξηπλώδη
εἰς τὸν καναπέν. Ἄλλα μετ' δλίγα λεπτά ἥγεθη
πάλιν, ἔπηρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν
ἔξεδίπλωσε, τὸν ἥπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ
καναπέ καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλειτέρας ἡ πρό³
τερον εὐχαριστήσεως, ἐνῷ δι παππαδιά ἔξηκολού-

θει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργα-
σίαν της.

Ἐδικαιοῦντο πράγματι δι παππᾶ Νάρκισσος
νὰ θέλῃ ἀνάπτασιν τὴν μεσημβριάν τῆς Κυρια-
κῆς ἐκείνης. Ἡτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἔξημερά
την ἔλλειψις ἀλλού ιερέως, ἡ διακόνου, ἡ καὶ
ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σύνηθες
τὸν δρόμον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν
μόνην ἐκιλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ
δὲ τὴν ἀπόλυτιν τῆς ἐκιλησίας μετέβη πεζὸς εἰς
ἀπομεμρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ
εἰονοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἔξαρθρωσιν
τῶν δρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ δοπίου δ
γείτων ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε
μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιον
του ἐπισήμως, ἀλλ' δύμως δ δρόμος ἦτο μακρός,
δὲ καύσων ὑπερβολικός. Είχε παρέλθη ἡ συνή-
θης τοῦ γεύματος ἥρα στεπάνηδεν εἰς τὴν
οἰκίαν του, δπου ἡ παππαδιά ἐπερίμενεν ἀνη-
συχούσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' δ πεινα-
σμένος παππᾶς τὸ εῦρεν ἐξαίρετον καὶ τὸ ἐί-
μησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄλλον τῆς συζύγου του
εὐχαριστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἵσως πρὸς
αὐξησην τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ο μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζό-
μενος διὰ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἡ ἄκρα
σιωπή, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἔξω τῶν τε-
τύγων τὴν μονότονον μουσικήν, ἐντὸς δὲ τῆς
οἰκίας ἀπὸ τὰς ἔλαφρὰς κινήσεις τῆς παππαδιᾶς
τοποθετούσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των,— δ
κάματος τοῦ χορτασθέντος παππᾶ,— δ ἀπαλὸς
ἐπὶ τοῦ καναπέ τάπητας, τὰ πάντα προσεκάλουν
τὸν ὑπόν.

Μὲ ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα δι ιερεὺς παρηκο-
λούθει τὴν ἐργασίαν τῆς συζύγου του, ἡ δὲ
ξανθή του γενειάς μόλις ὑπέκρυψε μειδίαμα
ἀφάτου ἀγαλλιάσεως. Ἔσκεπτετο δτι ἐντὸς δλί-
γων μηνῶν θὰ προστεθῇ κοιτίς βρέφους εἰς τὸν
κοιτῶνα των. Χθὲς μόνον ἔμαθε τὸ χαρούσουν
μυστικόν. Ἡ παππαδιά τὸ ἔξεμινστηρεύθη τὴν
νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά, συστελλομένη νὰ τὸ εἴπῃ
εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Καὶ ἐνῶ ἐστήριζε τρυφερῶς τὰ νυσταλέα βλέμ-
ματα εἰς τὴν νεαράν του γυναικα, διέβαινον
ταῦτοχρόνως ἐνώπιον τῆς φαντασίας του σκηναὶ⁴
διάφοροι τοῦ παρελθόντος βίου, προσολαμβάνον-
ται βαθμηδὸν μορφὴν ὄνειρον καὶ συναρμολο-
γούμεναι ἐν τῇ ταχείᾳ αὐτῶν καὶ νεφελώδει
διελέξει μὲ τὴν εὐφρόσυνον συναίσθησιν τῆς
παρούσης εὐτυχίας.

***

Πρὸ τοιῶν μηνῶν μηνῶν ἀπήλαυσεν δι παππᾶ
Νάρκισσος τὴν διπλῆν τιμὴν τοῦ νὰ γείνῃ ιερεὺς

καὶ σύζυγος. Παιδιόθεν ἐφόρει τὸ δάσον, ταχ-
θεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέτι γεννημῆ-
τη. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς
μητρικῆς ὄμοιογενείας του ἔγινοντο ἵερεῖς, πρὸς
ἔξυπηρέτησιν τῆς Ἰδιοκτήτου μικρᾶς ἐκκλησίας
τῆς. Ὅπαπαντῆς, ἡτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύ-
χημα καὶ τὸ προσκυνητήριον τῆς νήσου. Ἄλλ ὁ
προκάτοχος τοῦ Ναρκίσσου, καὶ θεῖος του, ἦτο
κατ' ἔξαιρεσεν ἀτεκνος. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐνύμφευσε
τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφήν, ἐτέθη
ὅρος φητὸς εἰς τὸ προικοσύμφρων, ὅτι ὁ πρῶ-

τος υιός της θά γενήτις και κληρονόμος του.
‘Η χαρὰ τῆς οἰκογενείας, δτε ἔγεννήθη ἄρρεν, ύπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑπότιμησν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. ‘Ο μικρὸς Νάφοισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ, καθὸ μέλιτων ἵερεύς, παιγνιδιά του ἡσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, δτε δὲ ἥρχισε νὰ ὀμιλῇ, πρώτας λέξεις, μετὰ τὰ παγκόσμια παπᾶ καὶ μαμᾶ, ἐδιδάχθη νὰ φελλῖῃ τὸ Κύριον Ἐλένησον. Μόλις ἤδυνατο νὰ περιπατῇ στερεῶς, δτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῇ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θείου του ἱερουργοῦντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιόν του τὸ ἀλφάρβητον διὰ τῶν ἔρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὁρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὁκτωήχου. ‘Ἄλλ’ ὅμως ταῦτα πάντα δὲν περιέστελλον τὰς πρὸς τὸ παῖσειν δομιὰς τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπτήλασσον χειροτονίας ἀλλού εἴδους, δτε ἥρχετο μὲ τὸ ὁάσον κατεσχισμένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχήσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμοὺς ὑπὲρ τὸ δέον ζωηροὺς μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν του.

"Αμα εἰσελθών εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ηλικίας του δικαιόδος ὁμοφύλος ἔξενιτεύθη, διὰ νὰ μὴ ἔξαμβλυνῃ ἡ πολλὴ σχέσις τὸ σέβας του ποιμίου πρὸς τὸν ἐπίδιοξον ποιμένα του. Εἰς Ἀνδρον Ἰδιώτευε γέρων θεῖος τῆς μητρός του, δστις, χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος, παρηγήθη τοῦ Ἱεροῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ἀπεθησαύρισε τὰ ἀρκοῦντα ὅπως ζήσῃ ἐν ἀνέοι τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη διάκονος. Ο Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαιώσιν δὲ τοῦ πρώτου τούτου βαθμοῦ τῆς Ἱερωσύνης, διάκονος ἔξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὅχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀνδρου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτούγγελον τοῦ πρώτην Σαλμαθοῦντος, δστις Ἰδιώτης τὸν προίλειψεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τοιαύτης προσφυοῦς ἀτμοσφαιρίας προητοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιόν του. Μετὰ παρέλευσιν ἐπῶν τινων ὁ ἀναγνώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῇ εἰς διάκονον, ὅτε ἤλθεν εἰς Ἀνδρονή εἰδῆσις ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεῖος του, οἱ δὲ συμπολῖται του τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς Ἱερᾶς διαδοχῆς. Ἡτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ

καθήκοντα ιερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ἔνας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν πρόνομιον. Ὁ πρώην Σαλμαδοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μὲ τὴν εὐχῆν του εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὑρεσιν νύμφης προτοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέστει οὕτε ἔδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐκ τῶν προτερών ὀρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετοῦλαν ὡς μέλλουσαν γυναῖκα του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδίων ἐπεκυρώσαν παιδιόθεν τὸ συνοικέσιον, κατὰ τὸ ἥμισυ παιζόντες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ᾽ ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπουδαῖον μόνον μέρος τῆς ὑποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀνδρον ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπατρίας του ὑπόσχεσιν δημοιβαίας πίστεως.

Μετὰ δικτὼ ἐπῶν ἀπουσίαν εὗρε τὴν Ἀρετοῦλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψήν καὶ ὡραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔανθη κεφαλὴ τοῦ Ναρκίσου δὲν ἤλαττοῦτο ὥραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκοῦφον τοῦ ἄναγκωστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμιζόδον Δεσπότης ηὐλόγησε τὸν γάμον, ἔχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἀνδρον.

* * *

Πρὸ τοιῶν ἥδη μηνῶν δὲ Νάρκισσος ἦτο
ιερεὺς, τὰ πάντα δὲ ἔβαινον κατ’ εὐχῆν. Οἱ χωρί-
κοι ἐφέροντο πρὸς τὸν ἔφημεριόν των μὲ σέβας
ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του,
ἡ σύζυγός του προητοίμαζε τὸν διάδοχον, οἱ
ἄγροι τον προεμήνυνον εὐκαρπίαν, αἱ πρόσοδοι
τῆς ἐκκλησίας δὲν ἤλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἥδυνατο
νὰ ἐπιθυμήσῃ; Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο
ἐντελής. Τὴν ἐπεσκάζε μία μεγάλη καὶ διαρκῆς
ἀνήσυχία. Οἱ ιερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορρα-
γοῦντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς. Τοὺς νεκρούς!
Ίδον ἡ σκέψις ἡ ὅποια τὸν ἔβασανιζε, τὸ νέφος
του ὅποιον ἡ σκιὰ ἐμαύριζε τὸν φαιδρὸν ἄλλως
δρίζοντα τοῦ βίου του.

Ο τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀφότου τὸν ἔφερον μικρὸν ἔτι, ν' ἀσπασθῆ τὰ κλειστὰ ψυχρὰ βλέφαρα τοῦν νεκροῦ πατρός του. Ἀληθῶς παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδείας ἔκποτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἦδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῇ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς; Ἄλλος δημοσιεύει τάντοις τὸν τρόπον νὰ μπειστείν τὸν

ευρισκε λαντιστε των ιδούλων να ωλεκφευγῃ την
θέαν του θανάτου. Προσηλῶν τὰ δῆματα εἰς
τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ φατήριον τὸ ὅποιον
ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὅπισθεν
τῶν ὑψηλοτέρων διμηλίκων του, ποτὲ δὲν ἀνύ-
ψωσε τὸ βλέμμα ποδὸς τὸ ἀπνούν τοῦ νεκροκραβ-

βάτου φορτίον, ποτὲ δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσουν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα, ἔξ οῆς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχή.

Ἄλλ' δικαίως πῶς ἡδύνατο, γενόμενος Ἱερεὺς, νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσινθέσεως τὴν ἐπαφήν· Ἡσθάνετο διτὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξοικειωθῇ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἔξεμυστηρεύνθη τοὺς ἐνδοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ᾽ ὁ γέρων τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρσυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν διτὶ θὰ συνηθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεῶτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπεισθῆ. Ἐπεισθη, ἀλλ᾽ ὁ φόβος δὲν ἔξειπτεν. Ἔπι τρεῖς ἥδη μῆνας, ὅψέποτε ἤρχετό τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν τρομερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ᾽ ἐσκέπτετο διτὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ μὴ ἐμφάνισις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσον του. Καὶ τώρα, ἐνῷ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μεταξὺ τῶν εὐάρεστων εἰκόνων ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαὶ ὀνείρων ἐνώπιον του, ἀνεμιγγνύοντο καὶ σκηναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἔξομολογήσεως.

Αλλὰ βαθμηδὸν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολόθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεισέθησαν, τὰ δημίουλειστα βλέφαρά του ἐκείνησαν ἐντελῶς, ή χειρὶ ἔπεισε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπτητος, ή παρειὰ ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκεφάλαιον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσυχού δωματίου ὀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἴσοχρονος ή ὑγιῆς ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκινηθέντος ιερώως.

Ἐν τούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν τῆς καὶ, βαίνουσα ἀφοροποδήτη διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα τῆς, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' δλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστὴν ἑστίαν σκαμνίον, ἥνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς τὸ ἐν μετά τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἡσαν βρεφικὰ ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δεῖγμα διὰ τὰ ἔργογειρα, εἰς τὰ δποῖα ἐσκόπευε ν' ἀφοσιωθῇ ἐφεξῆς. Καὶ τὰ ἔβλεπεν ἡ παππαδία μετὰ πόθου, καὶ τὰ παρετήρει μετὰ βραδύτητος εἰς τὴν δποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἴσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἔξτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἔβλεπε ορειβάζουσα τὸν ἥσυχως κοιμώμενον σύζυγόν της.

* *

* Ήχος βημάτων βαρέως προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἴφνιης τὴν ἔξω ήσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπεῖκον εἰς πίεσιν χειρὸς

θυούσης ἔξωθεν, ἔτριξεν ἐλαφρῶς καὶ ἡνοίχθη
απὸ τὸ ἥμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἀφθονον ἐντὸς
οὐ δωματίου, ἡ ἀναπνοή τοῦ ἰερέως μετέβαλε
υθμόν, ἀλλ᾽ ὅμως δὲν ἔπαινεν ἀντηχοῦσα, ἡ
παππαδιά στοέψασα τὴν κεωσαλήν ποδὸς τὸ

τὰ κατατάσσεται τὰς φύσεις τῆς περιπόλης, λέγος οὐ
νοιχθὲν θυρῷσφύλλον, ἔθεσε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ
εἴλη διὰ νὰ ἐπιβάλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.
Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχημα-
σθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἀνω μέρους
ἥς θύρας, προέκυπτε τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ
ἔροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσι του περιέδεε
ἀνδήλιον βαμβακερόν, τοῦ δοπίον αἱ λευκαὶ
κραι ἐκρέμαντο διπισθεντες προσφύλαξιν τοῦ
ντυπιδωμένου αὐχένος του. Υπὸ τὸ φέσι ἔλαμπον
ζωηροὶ ὄφθαλμοι του σπιαζόμενοι ἀπὸ δα-
είας πολιὰς δροῦσ. Οἱ ἴδρως ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς
ροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει
ἄβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὕμου του, ἀπὸ δὲ
τὴν ἄκραν τῆς ὁρίζοντος τοῦ ἐκρέματος ἐπὶ τῶν
ώτων του καλάθιον σκεπασμένον μὲ φύλλα
χράνων.

Ἡ παππαδιὰ ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν ἀψοφητὶ^ν
οὸς τὴν θύραν.

— Καλή μέρα, Γεροθανάση, ἐψιθύρισεν. Ο απτᾶς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παπιαδιά μου, ἀπεκοίδη ὁ γέ-
ων, προσπαθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιβάσῃ εἰς
ιμψοτιμὸν καὶ οὗτος τὸν ἥχον τῆς βραγγάδους
ωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ
υπνήσῃ.

— Τί τούγει; Τί τὸν θέλεις;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός! Ο
επρόδε τὸν θέλει.

— Κύριε ἐλέησον! Ο λεπρός! ἐπανέλαβεν ἡ αππάδια.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ
υζύγου τῆς—τὴν φρίκην τοῦ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν
πρὸδον τὴν ἔξασκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόν-
των του,— καὶ τὴν ἀπόστασιν ἔως εἰς τὸ ὄλλο
κρόνον τῆς νήσου, δπου δυντυχής ἐκεῖνὸς διήρ-
ετο τὸν ἔρημον βίον,— καὶ τὸν πολὺν καύσωνα
ἥς θεοινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του,
πέλαβεν δὲ χωρικός.

— Κύριε ἐλέησον, ἐπανέλαβεν ἡ παππαδιά,
ἡ εὐθίσκουσα ἀλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς
δημονίας της, καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχα βλέμ-
ατα πρὸς τὸν καναπέν.

Ο ίερεὺς ἡκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἡκουσεν
εἰς ὄνειρον. Τὸ ἀνοιγμά τῆς θύρας διέκοψε
τὸν ὑπνόν του, ἀλλ᾽ αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον
στοῖτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συναθίοντο συγ-
χυμέναι καὶ ἀνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς
οὐ. Εἴδε διὰ τῶν πλειστῶν βλεφάρων τοῦ τὸ
υθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἡκουσε τὴν γυ-
αῖκα τον προσαγορεύονταν τὸν Γερομάνασην,
κουσεν διτι δ λεπτῷ τὸν θέλει . . . Ἀλλ' ή τε-

λευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζύγου του «Κύριε ἐλέησον» τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ανέκυψε τὴν κεφαλήν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηρίζομένας ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὸ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ γείλη ἥμιανοικτά, ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐστέπετο ἀρα γε; «Οχι δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ᾽ ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν ἐλεεινὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, δπον πρὸς ἐτῶν πολλῶν, ὀθονύμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας, ἐπλησίασε διὰ νὰ ἴδῃ τι ἐστὶ λεπρός. Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστιχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ὅγρια ἐντὸς τῆς πτλίνης χύτας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλήν πρὸς τὸν μικρὸν ὄσσοφόρον. Ἀνέπολει πῶς, δτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἔκεινην μορφήν, δῆγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαῖδος πρὸς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμενον μαραρὸν τῆς καλύβης...»

— Νὰ μὲ συμπαθήσῃς, παππᾶ μου, εἶπεν ὁ Γεροθανάστης. Σ' ἔξυπνησα. Ἀλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει, καὶ εἴναι πολὺς ὁ δρόμος ἔως ἐκεῖ. «Ισως δὲν τὸν προφθάσῃς.

«Ο παππᾶ Νάρκισσος ἡγέρθη.

— Παππαδιά, εἶτεν, ἡ δὲ φωνή του ἔτρεμεν δλίγον. Τὸ καλλυμμαῖχι καὶ τὸ ράσον μου.

«Υπήκουσεν ἔκεινη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

— Δὲν θὰ κάμης πεζὸς τόσον δρόμον, παππᾶ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

— «Οχι, ὅχι, εἶπεν ὁ Γεροθανάστης. Πηγαίνω νὰ εῦρω κτῆμα, κ' ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

— Θὰ ἔλιθης μαζί μου; ἡρώτησεν ὁ ἵερεύς.

— Καὶ βέβαια!

«Ο γέρων ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὔρεσιν κτήματος, ὃς ὀνομάζουν εὐφήμιας τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ιδέ, ἔλεγεν ὁ ἵερεύς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἐνῷ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ιδέ, ὁ Γεροθανάστης εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησεν, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἔκει καὶ εἴναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζί μου. Διατί; Χάριν φιλανθρωπίας. Κ' ἔγῳ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἐνός χριστιανοῦ; Θὰ διστάσω ἐνῷ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου:

«Η παππαδιά τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὕτη πρὸς ἐνίσχυσιν του. Ἐπρόσφερεν ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα της, ἔκεινος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ δάσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαῖχον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτω-

πον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδία τῆς Ἐκκλησίας.

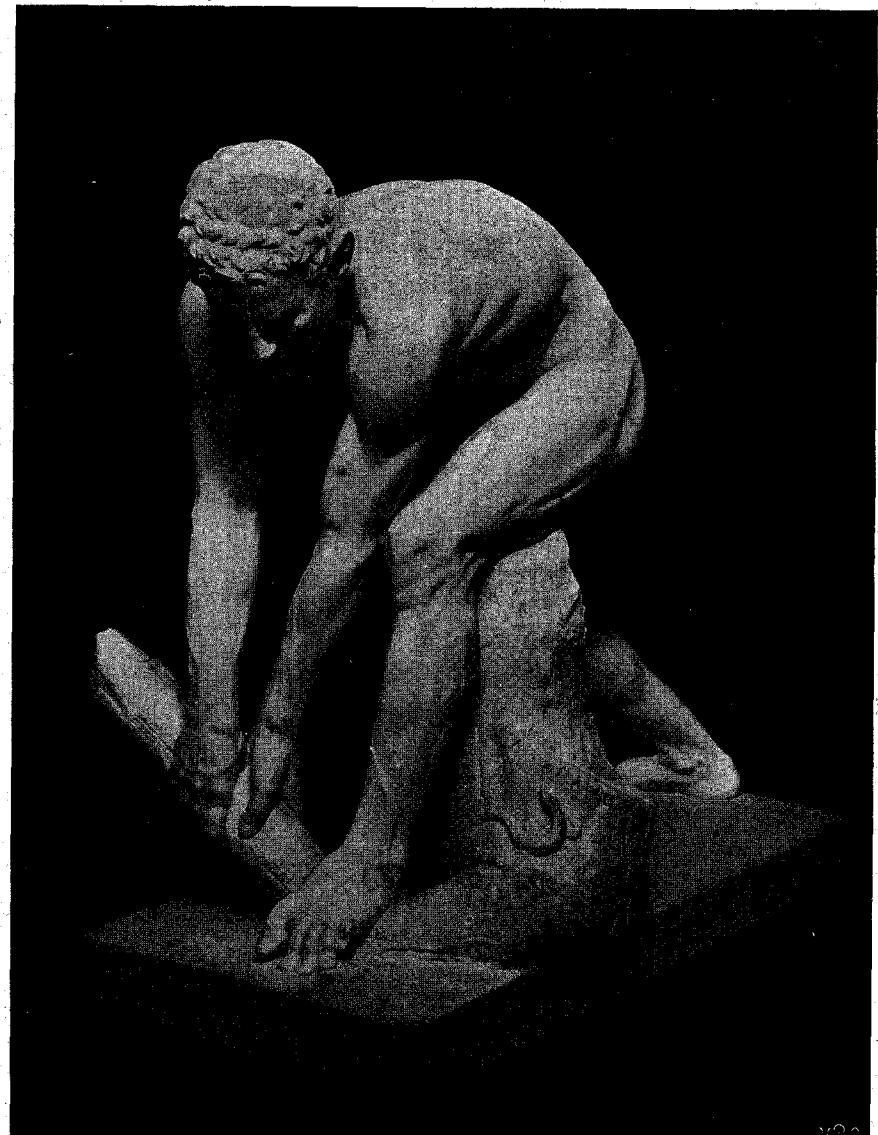
«Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιποὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτίριον παλαιὸν Βυζαντινοῦ ὁνδροῦ, μὲ τρούλον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἐλικοειδῶς, δὲ ἡ λιος ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, ἀπόκαθιστα κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκεινην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παραθύρα τῶν ἑκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ δάνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοικτόν, δὲ ὁ οἰκοδεσπότης, ἢ καὶ ἡ σύζυγός του, στηρίζοντες τοὺς βράχιόνας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλου ἐφαίνετο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ Γεροθανάστης διαβαίνων διέδωκε τὴν εἰδησιν ὅτι δὲ λεπρὸς ἀποθήσκει. Καὶ ἔχαιρετα δὲ ἱερεὺς τοὺς χωρικούς. «—Καλὴ μέρα, Κύρι Γιάννη.—«Ωρα καλή, κυρά Θάνατα.—«Ἡ εὐχή σου, παππᾶ μου».

Προφανῶς είχον πάντες διάθεσιν δι' ἐκτενεστέρων συνδιάλεξιν, ἀλλ' δὲ παππᾶς ἐβιάζετο. Ἀνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαβῶς ἐκ τοῦ ἀναιμάτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας μεταλήψεως σκεῦος καὶ τὸ εὐχολόγιον του, τὰ ἔτυλιξεν ἐντὸς τοῦ περιτραχηλίου του, περιέδεσε τὸ περιτραχηλίον ἐντὸς μάυρης λινῆς ὅθινης καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐκλειε μόλις τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε ἤκουε τὴν φωνὴν τοῦ Γεροθανάστη παροτρύνοντος τὸ κτήμα. Τὸ ζῆφον δὲν ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἵερεύς προέβη εἰς τὸ προσπάντησίν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν δάσκην του, ἀφοῦ ἐγαπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμαιον ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἥρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρων χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

Πλεύστεραι θύραι ἤσαν ἡδη ἀνοικτά, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοί, γνωρίζοντες τί ἔφερεν ἐντὸς τοῦ κόλπου δὲ ἱερέυς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῷ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενεν ἡ παππαδιά, σκιάζουσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς δόφαλαμούς της. Μειδάμα μεντοφρόσινον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκράτησε τὸ ζῆφον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνήρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χεῖλη του. Οὔτε ἔκεινη ἐπρόσφερε λέξιν, ἐνῷ τὸν ἥτενιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἔκεινησε τὴν κεφαλήν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαιμὸν τοῦ ὄντος διὰ τὸ σχοινίον, τὸ δποῖον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ, καὶ ἐπροχώ-

Ο ΣΥΛΟΘΡΑΥΣΤΗΣ — Δ. ΦΙΛΙΠΠΟΗ

οησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδίαμα τῆς παππάδιας ἐσβέσθη, ἅμα εἰδε τὴν συνοδίαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαξεν ἐν δάκρυν ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

* * *

Ο δρόμος ἔξηκολούθει καταβαίνων ὀπά μέσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κυρυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὃπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πτυοὴν ἀέρος νὰ κινήσῃ τοὺς ἥδη ἀργοὺς ἴστιοφόρους τροχούς των. Ἐκεῖνεν ἡ πλοῦτο εὐρὺν δροπέδιον κατωφερές, ἀπολῆγον εἰς βράχους ἀποκρήμνους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου. Ἡ δόδος ἡτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεροθανάσσης καὶ τὸ κτῆμα του ἐφαίνοντο συνηθισμένοι εἰς τὰς πέτρας αἴτινες ἐπτήγανον το δύσβατον τοῦ ἑδάφους. Τοῖχοι χαμηλοί, ἔηροτρόχαλοι, ἀνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἔχωριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελῶνας. Κακὸς ὅσον δὲ ἡ δόδος ἀπεμακούνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελῶνας ἀγροὶ θερισθέντες ἥδη. Πέρα τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερόθεν μὲν τὸ δροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἔκλινε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανὴ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἔκεινεν ἀπέραντος, ποικιλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέγοντα βουνά τῶν ἄλλων νήσων.

Ἔτοι ἀλληδῶς ὅραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἵερεὺς δὲν τὸ ἔβλεπεν. Οἱ νοῦς του ἦτο ἄλλαχοῦ προσηλωμένος. Οἱ φόβοι τοὺς δποίους ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γεροθανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θέα τῆς συζύγου του, εἶχον ὅπωσδήποτε ἀναστηλώσει τὴν αἰλονιζομένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα εἰς τὴν ἔρημίαν τῆς ἔξοχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, τὴν δποίαν ἐφαίνετο ἐπιτείνον διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζφου καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῷ δ ἥλιος ἔκαιε τοὺς ὅμους του, εἰκόνες ἀπαίσιοι ἔξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφηρημένων ὄφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο δ ὅντυγνής!

Δέν είχεν εἰσέτι διμήσηει, ἀλλ᾽ οὐδὲ^{οὐδὲ} δ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπήν.^{οὐδὲ} Οταν περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βάδισμα ζόντων εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμοδίαν πρὸς συνομιλίαν, καὶ ἀντὶ τοῦ δὲν ἔχῃ τὴν ἡλικίαν τοῦ Γεροθμανάση. Ἐπὶ τέλους δὲν εἰρεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν φοβερῶν ρεμβασμῶν του. ^{οὐδὲ} Ήκουσε τὸν γέροντα ὅπισθέν του ἀσθμαίνοντα καὶ, σύρας

πρὸς τὸ στήθος του τὸ σχοινίον, ἐκράτησε τὸν δόνον. Ὁ χωρικὸς ἔσπευσε τὸ βῆμα καὶ ἤλθε πλησίον του.

- Τί ἔπαθες, παπτᾶ μου; Τί στέκεις;
- Θὰ καταίβω ν' ἀναίβης σύ, καὶ δταν κουρασθῶ, ὅλλαζομεν.
- Καλέ τί λόγος! Νὰ καθίσω ἐνώ και ἡλ-

— Είσαι κουρασμένος, γέρο μου.

— Εγώ κουρασμένος! Βαστούν ἀκόδη τὰ
κόκκαλά μου κ' ἔννοια σου! Ποῦ ἡκούσθη νὰ
περιπατῇ δὲ παπᾶς μὲ τὰ ἄγια καὶ νὰ πηγαίνῃ
ἡμπρὸς ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸ κτῆμα! Ἐμπρός!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ δόνος ὑπείκων καὶ εἰς τὴν ἡμικήν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνθου του ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος ἐμπορός, ἐπανέλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν.³ Άλλος δὲ ιερεὺς ἔχαλινωσε τὴν δρμήν του διὰ ν^τ ἀκολουθοῦ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως δὲ πεῖδος γέρων καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

— Θὰ τὸν προφίλασθαι μεν ζωντανόν; Τί λέγεις;
— Τί νὰ σοῦ πῶ; Ὁ ἀνθρωπὸς εἶνε εἰς τὰ
ζῆσκατά του.

— Πῶς τὸν ἀφῆσες; Πῶς ἦτο;
— Πῶς νὰ εἶναι; Ωσάν ἀνθρώπος ὅπου
ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἥθελε νὰ μάθῃ δὲ ιερεύς: Πῶς εἶναι δὲ

ἄνθρωπος δταν ψυχομαχεῖ, ἀλλ᾽ ἡ ἀπόκοιτις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφωτίσεν. Ἐπειδύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα, τὸ δποῖον ἀπετρο- πιᾶστο προτοῦ τὸ ἵδη. Ἡλπῖζεν δτι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφὴ ἥθελεν ἔξοικειώσει αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φρίγης. Καὶ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ταπεινὸν αλ-

σθημά τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενές αἰσθῆμα τοῦ καθήκοντος.

Ἡ ἀδιαφορία μὲ τὴν δποίαν ὁ γέρων ὅμιλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἡ προθυμία τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν ψυχορρογοῦντα λεπρόν, ἐπηγένετο τὴν ἐνδόμυχον τοῦ ιερέως ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολμίαν τοῦ.

— Διατί ήλθες μαζί μου, ήρωτησε μετά τινα σιωπήν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσῃς;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἀλλ᾽ δχι τόσον διὰ τοῦτο,
ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του.
Ἐσύ, παππᾶ μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα
νὰ φύγης. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὁλην του τὴν ζωὴν
τὴν ἐπέρασε ἔρημος καὶ μόνος, ἀς ἔχῃ ἑνα κρι-
στιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του, ἐνῷ ἀποθνήσκει, δ
κακόμιοιος!

— Είσαι ἀλήθεια καὶ δός χριστιανός, Γεροθανάση. “Ο Θεὸς νὰ σ’ εὐλογήσῃ! Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἰναι ἴδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἔγω. Ἔγώ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἡσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενούμενον
ἕπο συγκινήσεως.

¹Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοτρόποιαν.² Ή
ὅδος δὲν ἐφράσσετο πλέον ἔκατέρῳθεν ὑπὸ τοί-
χων, ἀλλὰ διέσχιζε θάμνους σχοίνων καὶ κομά-
ρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ διπόδημηνα τῆς νήσου
παραλία. ³Ἐντὸς ὅλιγου ἔκαμψε πρὸς τὰ διστεφά,
παρὰ τὰς ὑπωρείας γυμνοῦ λοφίσκου, καὶ εἶδε
μακρόθεν διερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ⁴
ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης
τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἔκεινης εἶδεν ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχῆ ἔρημίτην, ὃστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατώκει ἔκει. Εἰς τὴν ἐσχατιάν ἔκεινην τῆς νήσου, μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, διῆκλε τὸν βίον φέρων τὸ βάρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἀνευλαβίδος, ἀνεν παρηγορίας, ἀνευ σκοποῦ. Ὁρφανός, ἄκληρος, ἀπορος, κατελήφθη νεώτατος ἐτὶ ὑπὸ τῆς βδεληρᾶς νόσου. Οἱ διμόχωροι του τὸν ἡνάγκασαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀπομόνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του. Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βάρος διὰ τὴν κοινότητα τῆς νήσου. Ὁ Γεροθανάσης, τοῦ διοίσου οἱ ὀλίγοι ἀγροὶ ἔκειντο πέρα τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἔβδομαδιαίας προμηθείας ἀρτου. Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἀθλιὸν ἔρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του, ἐπισκευάζων τὰ ἔργαλεῖα του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλάς. Ἐμενε συνομιλῶν μὲ τὸν ἀσθενῆ, ἔξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθὲς νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενεν διαβούλος, μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Γεροθανάσης ἦτο διοίσος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζεν. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινεν ἔκειθεν, τὸν προστιγγόρευεν ἐνίστε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἵσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ γὰρ τὸν δικιῆσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ο περοὶ τὴν καλύβην κῆπος τοῦ λεπτοῦ περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ φοδοδαφρῶν.³ Απέναντι τῆς θαλάσσης ἦν φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι διγνάδεις, ἐν εἰδεῖ παραστάδων, ἐσχημάτιζον τὴν εἰσόδου, ἀλλὰ θύνοα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχεν.

Ποσάκις ἐπὶ τῶν λίθων ἔκεινων καθήμενος, ἀπέναντι τῆς ἀπερόάντου ἔκτάσεως τοῦ πελάγους, ἔβλεπε τὰ κύματα πλήκτοντα τοὺς βράχους ἀγρίωις, ἢ θωπεύοντα ἡσύχως τὴν παραλίαν ὑπὸ τοὺς πόδας του! Ποσάκις, βλέπων ἔκεινθεν τὰς λευκὰς πτέρυγας τῶν ἀπεχόντων πλοίων, ἐζήλευε τοὺς ναύτας, οἱ δποῖοι, εὔρωστοι καὶ ρωμαλέοι, ἐπάλαιοιν κατὰ τῶν στοιχείων, περιφερόμενοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ποθοῦντες τὴν παραλίαν τῆς πατρίδος, ὅπου ὅντα προσφιλῆ τοὺς ἐπερί-

μένον, ἐνῷ αὐτός, δέσμιος ἐπὶ τοῦ βράχου του,
ἔσθημος καὶ ἔλεεινὸς ἐπερίμενε τὸν θάνατον!

八

Ἐκεῖ, ἔμπροσθεν τῶν δύο λίμων, ἐπέξενεν δ
παππᾶ Νάρκισσος. Ὁ Γεροθανάστης ἔδεσε διὰ
τοῦ σχοινίου τοὺς δύο ἔμπροσθίους πόδας τοῦ
ἄνδρου, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας του, καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβο-
λον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἵερεὺς τὸν
παρηκολοῦνθει. Μετ' ὅλιγα βήματα ὁ χωρικὸς
ἔστραφη.

— Κάθισε δὲ ὁ λίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν παππᾶ μου, νὰ ἴδω πρῶτα τί γίνεται μέσα σ' ἔμοιρος αὐτός.

Ο ιερεὺς ὑπέκουσε σιωπῶν. Ἐλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ περιτραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσεν ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμματίκιόν του, καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλήν, τὰς κεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπερίμενεν ὄφθιος τὸν γέροντα. Ἡτο κάτωχρος. Μία ἀκούσιος εὐχῇ, μία ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδυσεν αὐλφηνῆς εἰς τὴν ψυχήν του.—“Ω! Ἐὰν ὁ γέρων ἐπανερχόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται! — Ἄλλ’ ἀπειδίωξε μετὰ ὁρίγους τὸν πονηρὸν στοχασμόν, ἐπειαλέσθη τὴν ἔξι ὑψούς βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, καὶ λαβών ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἥρχιος ν ἀναγινώσκῃ τὰς ὄρδαίας προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας. Ανεγίνωσκε, καὶ διώμας δ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν αιλαύβην.—Διατί ἀργεῖ ὁ Γεροθανάσης;—Ἡθέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ’ εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου ἐστάθη διστάσιον. Ἡθέλησε νὰ ἐδωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνῆν.

Ἐπὶ τέλους δὲ γέρων ἐξῆλθε τῆς καλύβης. Οὐ
ερεὺς τὸν ἡτένισε μὲ βλέψμα ἐρωτηματικόν.

— Ἡτον εἰς βύθος. Τὸν ἔξηπνησα μὲ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνή του. "Ελαμφαν τὰ σιβυ-
μένα 'μάτια, δταν ἥκουσε δτι εἰσαι ἐδῶ. "Ελα,
αππᾶ, ἔλλα νὰ τὸν μεταλάβης.

Ο ιερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἰσόδον, περιελήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἄγια καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Η ὠχρότης του μόνη ἐμαρτύρει τὴν ταραχῆν του. Τὸ βῆμα του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρες του δὲν τρεμον καθώς ποίη, δὲν ἐδίσταξε πλέον. Ἐνίστησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμούς τῆς δειλίας ἡ πινακίσθησις τῆς οὐρᾶς ἀποστολῆς του.

“Οτε ἔφθασε εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρων, ὅστις δὲν ἤκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ἄσον του. ‘Ο ιερεύς, μὲν τὸν ἔνα πόδα ἐπὶ τοῦ ατωφίλου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλήν. Η ἑανθή του κόμη ἐκυμάτιζε λυτή ἐπὶ τοῦ υγένεος του.

— Παπᾶ μου, μὴ ἐγγίσῃς τὸ μανδήλι εἰς τὸ

πρόσωπόν του. Ἐκεῖνος μοῦ παρήγγειλε νὰ τὸν σκεπάσω διὰ νὰ μὴ τὸν ίδῃς.

— Καλά, εἴτεν δὲ ιερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθης μέσα, ἐὰν δὲν σὲ κράξω.

Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ο Γεροθανάστης ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἶσοδον καὶ ἐπερίμενεν. Ἐμεινεν ἐπὶ ὧδαν πολλὴν καθήμενος ἔκει. Ἡπόρει, πᾶς δὲ ιερεὺς οὗτε φαίνεται οὐτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ὅλλα δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγῆν. Ἐπερίμενε λοιπόν, βλέπων τὴν κυανήν θάλασσαν ὁντιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, δοτις ἐγειρόμενος ἥρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ πέριξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωγόνον, αἱ σιταρῆθραι πετώσαι δρμητικῶς πρὸς τὰ ὑψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ὅλη καὶ εὐτυχής, ἐνῷ δὲ λεπρὸς ἀπέθηκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης δὲ γέρων χωρικὸς ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναικα τοῦ ιερέως. Ἡγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προύπαντησίν της.

— Τί σου ἥλθε νὰ κάμης τόσον δρόμον πεζῇ, παππαδί;

— Ἔνομίζα δτι θὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον. Ἦλθα ἔως ἔδω. Ποὺ εἶναι δ παππᾶς;

— Μέσα μὲ τὸν λεπρόν.

— Ζῇ ἡ ἀπέθανε;

— Ο, τι καὶ ἀν σου πῶ, σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῃς;

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον δ παππᾶς.

Η παππαδία ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετά τινος ἀνησυχίας:

— Θὰ νυκτωθῆτε ἔδω.

— Δὲν πειράζει. Ἐχει φεγγάρι. Μόνον ἔσυ, τι ἥθελες νὰ ἔλθης;

— Ἐφερε τὸ ὄσασον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχίονός της, ἐπιμελῶς διπλωμένον, τὸ καλὸν ὄσασον τοῦ παππᾶ Ναρκίσσου.

— Τί τὸ ἔφερες; Μὴ εἶναι κρύον νὰ φορέσῃ ἐπανωτά;

— Ἰσως χρειασθῇ, εἴπεν δὲ παππαδία.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἐφθασαν εἰς τὴν εἶσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθιστο ἔδω, παππαδία, εἰς τὴν πέτραν. Θὰ εἰσαι κουρασμένη.

— Οχι, δὲν ἔκουρασθηκα. Νὰ πάγω μέσα, Γεροθανάστη;

— Νὰ μὴ θυμώσῃ δ παππᾶς!

Η παππαδία ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ἀνισχία ἐξωγραφίζετο εἰς τὸ πρό-

σωπόν της. Ο γέρων τὴν ἐλυτήθη, ἡ συνεμερίζετο ἵσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

— Μὴ χολοσκάνης, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ σιγὰ νὰ ἴδω.

Ἐπορχώστης βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τείνων τὰ ὠταὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὁτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ἐστάθη. Ο ιερεὺς ἔλεγε τι ταπεινὴ τῇ φωνῇ. Μόλις ἥδυνατο ν' ἀκούσῃ δέ γέρων. Ἐκιψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ δὲ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ιερέως, δοτις γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἑδάφους κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρόν, προσηγέρθη. Η λευκὴ ὅδόνη, διὰ τῆς δοπίας δ Γεροθανάστης εἶχε κυλύψη τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔκειτο ἔκει ἐριμένη παρὰ τὸν πόδας του.

Ο χωρικὸς ἀπεσύρθη ἥσυχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἶσοδον. Η παππαδία ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς ινήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφήν του,

— Τί εἶδες; ἥρωτησε.

— Τίποτε.

Κατ' ἔκεινην τὴν στιγμὴν δὲ ιερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μὲ βῆματα ἀργὰ διέσχισε τὸν αῆπον. Δὲν ἔφορε τὸ ὄλασον του. Εἰς τὰς ἀνυψωμένας χεῖρας ἔκρατε τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἀρτοφόριον. Ἐβάδιζε μὲ δρυθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλήν, μὲ τὸ βλέμμα ἥρεμον, ἐνῷ ἔσειεν δ ὀλνεμος τὴν λυτήν κόμην του. Ἐφαίνετο ἀλλος ἥδη ἀνθρωπος!

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἐλευσίν της. Ἀμφότεροι ἔκεινοι δὲν ἔκινήθησαν πρὸς πρόσπαντησίν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηγόρωναν ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ διμιήσῃ.

— Ἀνεπαύθη, εἴπεν δὲ ιερεὺς.

Ο Γεροθανάστης καὶ δὲ παππαδία ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

— Αὔριον τὸ πρωΐ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἔξηκολούθησεν.

Η φωνή του εἶχε τι τὸ σοβαρόν, τὸ ἐπιβάλλον. Οὐδέποτε δὲ σύζυγός του τὸν ἤκουεν διμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἥσυχως εἰς τὸν ὀφθαλμούς της. Ήσθάνετο δτι δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυε διὰ παντὸς τὴν ψυχήν του.

— Νὰ μείνω ἔδω τὴν νύκτα; ἥρωτησεν δὲ Γεροθανάστης.

— Μείνε. Θὰ ἔλθω πολὺ πρωΐ.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του, ἥτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ὄσασον.

— Καλὸς ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερες, εἴπεν. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλον τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες δὲ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν πεζοὶ δὲ ιερεὺς καὶ δὲ σύζυγός του.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΑΓΓΑΠΕΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

Ξέρεις κάποιες ζωγραφίες
— Δειλινὰ καὶ ξημερώματα,—
Πονχθαν πρώτης βροχής
Καὶ τοὺς σιβύσαντες τὰ χρώματα;

Ο μικρούτσικος Θεός,
Τὸ παιδί τοῦ Ἀπριλομάχη,
Μές στὰ λούλουδα γυνοτός,
Τίς ζωγράφισε καὶ πάει.

Καὶ σὰν ἥρθε νὰ τῆς βρῇ
Στὸ βοννὸν καὶ στ' ἀκρογαλά,
Ο καῦμός μον τοῦ μιλεῖ:
— Γιὰ ζωγράφισέ τες πάλι.

ΑΙΩΝΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

Μὲς στοῦ νέου τὴν ἀγκαλιὰ
Δαχταρεῖ τώρασι της σῶμα.
Τὰ γλυκὰ κερνάει φιλιά
Τὸ ἔνα σόμα τὸ ἄλλο στόμα.

Καὶ τοῦ λέει: — Θὰ σ' ἀγαπῶ
Χίλια χρόνα κι' ἀλλα χίλια.
Κάνε με νὰ σου τὸ πῶ
Μὲ δυὸς ματωμέρα χείλια.—

Τὰ δαγκάνει σὰν καρπὸ¹
Τὰ ξυνόγλυκα χειλάκια,
Μὲ τὸν ἀλυκὸ χυμὸ
Πίνει φλόγες καὶ φαρμάκια.

— Πιές τὸ αἷμα μον, καλέ μον,
Τὴν ψυχή μον σὲ κερωῦ,
Στὸν αἴλαρα, ποδητέ μον,
Καὶ νεκρὴ θὰ σ' ἀγαπῶ.—

Καὶ τοὺς βλέπει τὸ Φεγγάρι,
Ποὺ ἀκούσε πολλὰ
Καὶ εἰδε ἀγάπες ποὺ περάσαν
Καὶ χαμογελᾶ.

ΤΟ ΜΝΗΜΑ

Ηταν δυὸς ἀγαπημέροι
Μιὰ φορὰ κ' ἔγαν καιρὸ
Κ' ἥρθανε στὸ περιγιάλι,
Κάτω στὸ γαλό.

Καὶ κυττάζοντες τὸ κῦμα
Καὶ τὴν ἀμμουδιὰ
Καὶ εἰπ' ἔκεινη: — Νὰ ἔνα μηῆμα
Ποὺ γυρεύει μον ἡ παρδιά.

Στὸ πλευρό σου πλαγιασμένη
Καὶ νὰ κοιμηθῶ.
Στὸν αἴλαρα ἀγκαλιασμέροι
Δίχως ξυπνημό.

Καὶ εἰπ' ἔκεινος: — Απὸ σένα
Χώρια ζωταρὸς
Κάλλια μέσα σ' ἔνα μηῆμα
Δίπλα σου νεκρός.

Καὶ τοὺς ἀκούσε τὸ κῦμα
Καὶ τοὺς ἐστρωσε — ποὺ λές —
Μ' ἀφρολούλουδα ἔνα μηῆμα
Γιὰ φιλάκια κι' ἀγκαλιές.

Ο ΟΡΚΟΣ

Στῆς ἀστροφεγγιᾶς τὰ μάγια
Κάτω ἀπ' τὴν κληματαρία
Τὸν γλυκόδεος ἔνας δρόκος
Μέο στὴ σιγαλιά.

Νὰ τὸν βροῦνε ἀγκαλιασμένους
Χρόνια, γερατειά...
Κι' ὅταν ἔρθη, ἀν ἔρθη, δὲ Χάρος,
Πάλιν ἀγκαλιά.

Μὰ τὰ χρόνια ἀργοῦν σὰ χρόνια
Κ' εἴναι δὲ Χάρος μακριά...
Ξαναῆρθε ὁ νέος ὁ τρύγος
Καὶ δὲν τὸν εὐρήκε πιά.

ΤΙ ΔΕΕΙ ΤΩ ΑΗΔΩΝΙ

Μέσα στοὺς λόγγους τὰ βαθειά
Πονεῖ γλυκὰ κι' ἀναστενάζει
Σ' ἐνὸς Σατύρου ἀγκαλιά
Νύφη, σὰν τ' ἄγγιχτο χαλάζι.

Στὰ δέντροι ἀπάρω τὰ ψηλὰ
Τοὺς συντροφεύοντες τάηδόνια
Κ' ἐμεῖς περοῦμε ντροπαλὰ
Μιὰ ἀγάπη πλάθοντας αἰώνια.

Ο Σάτυρος χαμογελᾶ
Καὶ σκύβει ἡ νύφη ντροπιασμένη:
— Κάθε μου ἀγάπη μιὰ ννχτιὰ
Καὶ τὴν ανγήρ-ανγή πεθαίνει.

Κ' ἐσν δακρύζεις κ' ἔνα ἀηδόνι
Σοῦ λέει: Μικρούλα μου, μὴν κλαῖς!
Αἰώνια ζοῦν μόνο οἱ ἀγάπες
Όποῦ πεθαίνοντε μικρές.

ΦΥΣΑΓΕ Ο ΑΓΕΡΑΣ

Φύσαγε ὁ ἀγέρας στὰ μαλλιά σου
Καὶ τ' ἀνακάτωνε μὲ χάδια
Κ' ἥταρ φωτιὰ τὰ μάγονλά σου
Ἄπ' τῶν φιλιῶν τον τὰ σημάδια.

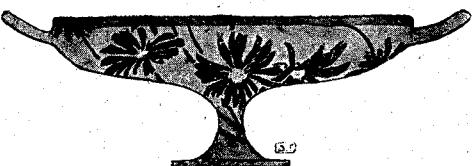
Φύσαγε ὁ ἀγέρας καὶ μιλοῦσε
—Τὸ τί μηνοῦσε ποιὸς τὸ ξέρει,
Τὸ κρόνο μελτέμι ποὺ φυσοῦσε
Καὶ ποὺ σὲ χάιδενε σὰ χέρι! —

Κι' ἀπλωσε μὲς στὴν τραχηλιά σου
Μ' ἔρωτικιὰν ἀγατικῆλα
Καὶ σκόρπισε στὴν ἀγκαλιά σου
Τοῦ φυτωπώρου ὅλα τὰ φύλλα.

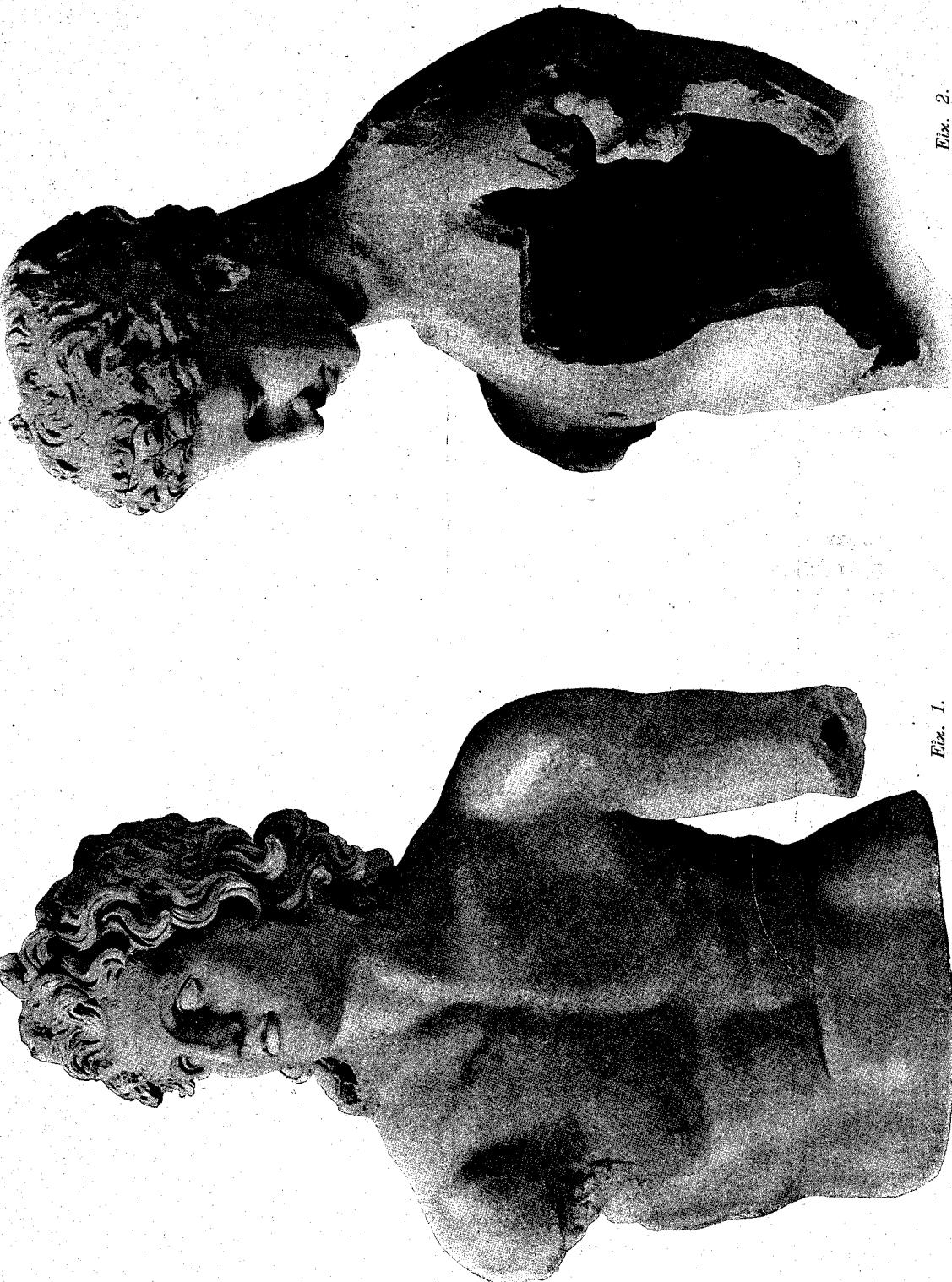
Καὶ στὸ βασίλεμα τῆς μέρας
Σ' ἔχασα μέσα στὸ χειμῶνα,
Κι' δὲ θυσάει, θυσάει ὁ ἀγέρας
Στὴρ ἔρημιὰ τοῦ καλαμῶνα.

1908

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Εικ. 2.

Εικ. 1.

Η ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΑΓΑΛΜΑΤΟΠΟΙΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Τὸ μάρμαρον, ὅπερ ἔλαζεν μετ' ἔρωτος ἡ σμύλη τοῦ Πραξιτέλους, δὲ χαλκὸς δὲν ἔτηκον οἱ μεγάλοι τεχνῖται τοῦ Ε' αἰῶνος, (Μύρων, Πολύκλειτος) ἢ τοῦ Δ' αἰῶνος (Λύσιππος) δὲν ἦσαν αἱ μόναι ὅλαι ἃς ἔχοντι μοποίησεν ἢ ἀρχαία τέχνη. Η ἄργιλος οὐχ ἥττον τούτων ἔχοντι μοποιήθη. Διὰ ταύτης οἱ κοροπλάθοι ἐπλασσον τὰς ὁραίας καὶ ἐλαφράς αὐτῶν πόρας, ὀφερόματα τοῖς θεοῖς ἢ κτερίσματα τῶν νεκρῶν. Ἀλλὰ καὶ μεγάλα ἀγάλματα δι' αὐτῆς κατεσκευάζοντο, διμιλλώμενα, ἀν οὐχὶ κατὰ τὴν ὁραιότητα τῆς ἐκτελέσεως, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς διαστάσεις, πρὸς τὰ ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ ἀγάλματα.

Ἡ μελέτη τῆς κεραμικῆς ἀγαλματοποιίας ἡν̄ ἡμελημένη ἀρχὶ τοῦδε.

Τὴν πραγματικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα κατέδειξαν ἐπ' ἔσχάτων αἱ ἀρισταὶ μελέται τοῦ διαπρεποῦντος νέου Ἐλβετοῦ ἀρχαιολόγου κ. Deonna, περὶ τῶν πηλίνων ἀγαλμάτων ἐν Ἑλλάδι (1906), ἐν Κύπρῳ (1907) καὶ ἐν Ἰταλίᾳ (1908)¹, δὲν παρέχομεν ἐνταῦθα ἐν σμικρῷ τὰς κυρίας γραμμάτων.

Ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν μνημείων τούτων δὲν ἦσαν ἀξίας τεχνικῆς πολὺ μεγάλης. Εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ πολυάριθμα πήλινα ἀγάλματα τῆς Κύπρου, τὰ ἀγάλματα ἡγεμόνων ἀπερ παρέσχον αἱ ἐν Ἐτρουρίᾳ καὶ Ρώμῃ ἀνασκαφαί, εἰσὶ τέχνης συνήθως ταπεινῆς, ἀπερ συγκριτέα πρὸς τὰ ἐντελῇ πήλινα ἀγάλματα δι' ὅν κοσμοῦνται σήμερον οἱ κῆποι ἢ τὰ προαύλια τῶν οἰκιῶν. Ἄλλ' ἐν τῇ πληθυντῇ τῶν πηλίνων ἀγαλμάτων ἀπερ ἐκληροδότισεν ὥμιν ἢ ἀρχαία τέχνη εἰσὶ καὶ ἔργα ἀξιαὶ νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἐκ μαρμάρου ἀγαλματοποιίας καὶ τὰ ἐκ χαλκοῦ. Δὲν ἥτο καλλιτέχνης δὲ πλάσας τὴν ὁραιάν ἀνδρικὴν προτομὴν τοῦ Ιταλικοῦ ναοῦ τῶν Φαλερίων (Εἰκ. 1), τὴν παριστῶσαν νέον βαθυκομόντα θεόν, πιθανῶς τὸν

¹ W. Deonna, Des statues de terre cuite en Grèce. Paris, Fontemoines 1906, in 8°.

id. La statuaire céramique à Chypre. Genève, Kündig 1907, in 8°.

id. Les statues de terre cuite dans l'antiquité: Sicile, Grande Grèce, Etrurie et Rome. Paris, Fontemoines 1908, in 8°.

Ἄπολλωνα, μετὰ μορφῆς διαπύρως παθητικῆς, μετὰ σώματος ἀνατομικῶς τελείου; Δὲν εἶναι ἔργον ὀραῖον ἢ προτομὴ τοῦ ἐφήβου (Εἰκ. 2), ἢ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρεθεῖσα, μετὰ μορφῆς λεπτῆς, ἀβρᾶς, ἐμπλέου μελαγχολίας, ἐν ἥδεια ὁμέμβη βυθισμένης, ἀναπολούσης τὰς ὁραιάς μορφάς, τὰς ἔξελθούσας τῶν πραξιτελείων ἔργαστηρίων; Καὶ δὲν εἶναι ὀλίγα τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἀπερ δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν, καταδεικνύοντα τὴν δεξιότητα τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν, οἵτινες εἰς πολυάριθμα πήλινα ἀγάλματα, κατωρθῶσαν νὰ ἀποβῶσιν ἐφάμιλλοι τῶν γλυπτῶν καὶ τῶν χαλκουργῶν καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκείνην ἀξίαν τὴν οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσαν νὰ συγχρίνωμεν ἀντὰ πρὸς τὰ ἐντελῇ κατασκευάσματα τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς.

Ἐκ πασῶν τῶν ὅλων ἡ ἄργιλος εἶναι ἡ μᾶλλον εὐέργαστος οὐτως ἐνωρίς, ὡς φαίνεται, κατωρθῶθη ἢ ἐκτέλεσις μεγάλων πηλίνων ἀγαλμάτων, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐθεωροῦντο ἔτι δυσεκτέλεστα ἔργα λιθίνα. Η κεραμικὴ ἀγαλματοποιία ἔχει ἀρχὴν ἀπωτάτην. Δι' ἄργιλου δὲ Ἡφαιστος ἐπλασε τὴν πρώτην γυναῖκα καὶ δὲ Προμηθεὺς τὸν πρῶτον ἀνθρώπον, διπος δὲ Τεχωρᾶ κατὰ τὴν ἀβροῦκην Γραφήν.

Αὐτὰ τὰ ὁραιαὶ κείμενα καταδεικνύουσιν ἐπαρκῶς ὅτι ἡ βιομηχανία τῆς ἐκ πηλοῦ πλαστικῆς δὲν ἥτο ἀγνωστος ἐν Ἑλλάδι. Ο Παυσανίας εἶδεν εἰς τέμενος τοῦ Διονύσου, ἐν τῷ Κεραμεικῷ «ἀγάλματα ἐκ πηλοῦ», ἀλλαχοῦ περιγράφει «ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς» καὶ ἐν Τριταίᾳ τῆς Ἀχαΐας ἀγάλματα πήλινα κοσμοῦντα τὸ ιερὸν τῶν Μεγάλων θεῶν. Τὰ δὲ περισωθέντα μνημεῖα πιστοῦνται τὰς μαρτυρίας τῶν κειμένων. Εἰς τὸν Ε' αἰῶνα ἀνήκει ὁραιά κεφαλὴ τοῦ Διός, εὑρεθεῖσα ἐν Κυζίκῳ, εἰς τὸν Γ' αἰῶνα ἀνήκει κεφαλὴ νέου ὁμέμβαζοντος, εὑρεθεῖσα ἐν Πόρῳ καὶ ἄλλαι ἔτι ἀνήκουσαι εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἄλλ' ἀν δὲ Ἐλλην τεχνίτης δὲν ἀπαξιοῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἄργιλον ἐν τῇ ἀγαλματοποιίᾳ, δὲν παραχωρεῖ ὅμως αὐτῇ μεγάλην θέσιν, προτιμῶν τὰς ἄλλας ὅλας. Τὸ μάρμαρον, σκληρότερον, δυσεργαστότερον, ἐξησφάλιζεν εἰς τὸ ἔργον

Eἰκ. 3. — Νεάπολις.

Eἰκ. 4. — Ρώμη.

ἀπὸ πρόσδου εἰς πρόσδον, ἡμέλησε διὰ τοῦτο τὴν ἄργιλον καὶ προσέτρεχεν εἰς αὐτὴν ἥττον συχνάκις ἢ εἰς τὸ μάρμαρον καὶ τὸν χαλκόν. Αὕτη ἄλλως κέκτηται καὶ ἔτερον σπουδαῖον μειονέκτημα. Θαυμασία διὰ τὴν πλαστικότητα αὐτῆς διπος ἀποδώσῃ πιστῶς τὴν ἰδέαν τοῦ καλλιτέχνου, εἶναι ὅλη ὥλια ἀσταθῆς ἢ εἰκὼν ἀποτυπωθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀπαλῆς ὥλης, δύναται νὰ παραμορφωθῇ διὰ τῆς ἀποξηράνσεως καὶ τῆς ἐψήσεως. Οὐτως ἡ ὥλη δύναται νὰ προδώσῃ τὴν ἰδέαν τοῦ τεχνίτου. Οὐχὶ λοιπὸν τόσον διὰ περι-

βλεπε διηγεικῶς πρὸς τελειοποίησιν καὶ ἐβάδισεν

φρόνησιν πρὸς τὴν ἄργιλον, ὅλην κοινὴν καὶ εὐτελῆ, δσον διότι ἐγγώριζον τὰ ἔλαττώματα αὐτῆς, ἐποιῦντο μικρὰν αὐτῆς χρῆσιν εἰς τὴν πλαστικήν. Ἀλλὰ δὲν κατενόησαν ἀμέσως ὅτι αὕτη ἡδυνάτει νὰ ἥναι αὐτοῖς λίαν χρήσιμος. Ὁλίγον κατ' ὅλιγον ἀπέρριψαν ταύτην. Οὗτος κατὰ τὸν Σ' αἰῶνα, τὰ ἔξ ἄργιλου ἀγάλματα ὃν δυστυχῶς ἔχομεν μόνον τεμάχια, ἥσαν πολυάριθμα καὶ ἀναμφιβόλως ἡ Κόρινθος, διάσημος διὰ τὴν κεραμευτικὴν αὐτῆς, ὥφειλε νὰ ἔχῃ ἐργαστήριον κατασκευῆς ἀγαλμάτων πηλίνων. Ἀλλὰ βραδύτερον, οἰκονομίας ἔνεκα, κατεσκεύαζον ἀγάλματα ἔξ ἄργιλου. Ἐποίουν ἀφιερώματα ἐκ ταύτης εἰς τὰ πενιχρὰ ἱερά, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δαπανηρῶν ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ ἀγαλμάτων. Κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐν τούτοις ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ἐπανῆλθεν ἔφεσίς τις πρὸς τὴν κεραμικὴν πλαστικὴν καὶ τὰ ἔξ ἄργιλου ἔργα ἐπολλαπλασιάσθησαν δπῶς κοσμῶσιν εὐώνως τὰς ἴδιωτικὰς οἰκίας.

Ἐν Κύπρῳ, ἐν Ἐτρουρίᾳ ἡ κεραμικὴ ἀγαλματοποιία ἐτιμᾶτο λίαν. Αὐτόθι αἱ ἄλλαι ὅλαι διὰ τὴν ἀγαλματοποιίαν ἔλειπον, δὲ τεχνίτης ἥρκειτο νὰ κατασκευάζῃ ἔξ ἄργιλου τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀτινα πολλάκις ἐλάμβανον κολοσσιαίας διαστάσεις, ὑπερβαίνοντα 5 μέτρα τὸ ὑψος. Ἐπειδὴ προσέτι ἡ κυπριακὴ καὶ Ἐτρουρικὴ τέχνη εἶναι κυρίως βιοτεχνικαὶ ἀνεν πρωτοτυπίας, κατέφευγον εἰς τὴν ἄργιλον πρὸς παραγωγὴν ταχεῖαν καὶ ἀφθονον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐφημίζοντο τὰ ἔξ ἄργιλου Ἐτρουρικὰ ἀγάλματα θεῶν, ἀτινα ἥσαν ἴδρυμένα ἐν ναοῖς ἡ ἐπὶ τάφων. Ἐκ τῆς Ἐτρουρίας ἡ τέχνη μετεδόθη εἰς Ρώμην, δπου ἄχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἥν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἀνατολικὴ πολυτέλεια εἰσήχθησαν, ἡ κεραμικὴ ἀγαλματοποιία ἐξετιμᾶτο. Ἀλλὰ καὶ

μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης τῶν μαρμαρίνων καὶ χαλκῶν ἀγαλμάτων ἐπέζησεν αὕτη ἄχρι τῶν τελευταίων ὁμαϊκῶν χρόνων.

Τὰ καταλειφθέντα μνημεῖα εἰσὶ ποικίλα καὶ πολυάριθμα. Τοιαῦτα εἰσὶν οἱ ἐτρουρικοὶ σαρκοφάγοι, οἵτινες κατὰ τὸν Σ' αἰῶνα ἐπιμελῶς εἰσὶν κατεσκευασμένοι, ἀλλὰ κατὰ τὸν Γ' ἡ Β' αἰῶνα τὸ πᾶν εἶναι βιοτεχνικόν. Ὁ νεκρὸς εἶναι συνήθως ἔξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ὃς ἐπὶ κλίνης ἐστῶν καὶ μετὰ διακόσμου ἐορτῆς. Τοιαῦτα ἔτι ἥσαν μετὰ τὴν τῶν αὐτοκρατόρων ἐποχὴν, τὰ πολυάριθμα ἀγάλματα τὰ κοσμοῦντα τὰς οἰκίας, τοὺς κήπους, οἴον τὸ τοῦ ὑποκριτοῦ, οὐδὲν μορφὴ καλύπτεται διὰ κωμικῆς προσωπίδος (Εἰκ. 3). Ἐν τοῖς ναοῖς πήλινα ἥσαν τὰ ἀγάλματα οὐ μόνον τῶν ἀετωμάτων ἀλλὰ καὶ τὰ λατρείας, τὰ ἐν τῷ ἀδύτῳ τῶν ναῶν, πρὸς ἀποφυγὴν πολυδαπανῶν ἔργων, ὃς τὸ ἀγάλμα τοῦ Ἐρμοῦ τὸ εὑρεθὲν ἐν Tivoli (Εἰκ. 4), ὃς τὸ τοῦ Διὸς ἀνῆκον εἰς μικρὸν ναὸν τῆς Πομπηίας. Πλὴν τούτων προτομαὶ ἀνθρώπων διὸ ἄργιλου ἐξετελοῦντο ὑπό τε τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, ἐν αἷς διαπρέπει κεφαλὴ κόρης τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου.

Ἡ κεραμικὴ ἀγαλματοποιία οὐ μικρὸν ἥσκησεν ἐπήρειαν ἐπὶ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἵδια ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν χαλκοανδριαντοποιῶν, εἰς οὓς ὀφείλονται μεγάλαι τῆς τέχνης πρόδοι, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῶν γλυπτῶν τοῦ μαρμάρου, διὰ τὴν ἀνάγκην ἵδια προπλασμάτων ἔξ ἄργιλου.

Οὗτος πολλαπλῆ παρίσταται ἡ σημασία τῆς κεραμικῆς πλαστικῆς πολλαὶ δὲ ὀφείλονται χάριτες εἰς τὸν κ. Deonpa, δστις διὸ τῶν σπουδαίων πραγματειῶν αὐτοῦ κατέδειξεν ὅτι αὕτη ἥκιστα εἶναι ἀξία παραμελήσεως ὑπὲ τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἀρχαιότητος.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ — Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ *

Ε'

Ο υπὲ τὸ πέλαγος ἔπεισε νὰ πνιγῇ, οὔτε σουλιμᾶ ἥπιε νὰ πεδάνῃ, οὔτε τὸν κακὸ δρόμο πῆρε ἡ Χρηστίνα, ἀμα ἔμαθε τὸν ὁραῖο γάμο τοῦ ἀδελφοῦ της. Μόνο κλείσθηκε πάλι καὶ ἔναρχισε τὴν συνειδισμένη τῆς ζωῆς, σκοτεινὴ καὶ ἔρημη, τίμια καὶ δυστυχισμένη... Δὲν καταδέχτηκε νὰ γράψῃ τοῦ Νιόνιου, δὲν ἀποκόπησε νὰ παραπονεῖται τῆς Φιορέττας, γιατὶ φοβότωνται τὴ γλῶσσα της. "Ἐβρισε μόνο τὴ Νικολέττα τὴ γειτόνισσα, τὴν παστρικὴ μεσίτρα ποὺ τοὺς ἔκανε καὶ τὴ φιλενάδα, καὶ τῆς εἶπε νὰ μὴ ματαπατήσῃ ἐπὶ τὸ σπίτι τους, καὶ ἔδινε μάρτυρας—οὐδὲ μποροῦσε νὰ ἔδινε μάρτυρας τοση σπίτια καὶ τὸν πατέρα της καρδιά.

"Ἐτοι ἐπέρριψαν ἥμερες, ἐβδομάδες, μῆνες. Ἡλιδεις ὁ χειμῶνας, χωρὶς νὰ γυρίσῃ ὁ Νιόνιος... Ἀρηὰ καὶ ποὺ, ἐρχόταν κανένας ζακυνθινὸς ἀπὸ τὸν Πύργο ἢ ἀπὸ τὸ Κατάκωλο, καὶ πληροφοροῦσε τὸ μάστρο-Δῆμο πῶς διαγόνος του ἥταν καλὰ καὶ ζοῦσε φρόνιμα μὲ τὴ γυναικα του. Ὁ ίδιος δῆμος οὔτε τοὺς ἔστελνε πιὰ τίποτα, οὔτε τοὺς μηροῦσε. Λησμονησία σὰν τὴ πρώτη καὶ χειρότερη. Παντρεμένος τώρα, ποὺ θὰ γύριζε νὰ κυττάῃ πατέρα καὶ ἀδελφή! Κάτι παραδάκια ποὺ τοὺς εἶχε ἀφίσῃ φεύγοντας, ἐτελείωσαν μὲ τὸ δεύτερο μῆνα, καὶ ἀρχισαν πάλι οἱ φτώχειες καὶ οἱ στενοχώριες. Τὸ χειρότερο ἥταν ποὺ διέρρεε τὸν δέρμα τῶν μαστοῖς τὴ γένεα, καθότανε καὶ αὐτὸς καὶ τὴν ἔβλεπε σαστισμένο... Τὴ λίγη δουλειὰ ποὺ ἔβγανε τόρα ἡ φάντρα, τῆς τὴν ψωμότρωγαν οἱ ἐμπόροι ποὺ κτίζουν τὰ παλάτια μὲ τὸν ἰδρωτα τῆς φτωχολογίας. Κ' ἔρχονται τῆς φτωχοτήτης ποὺ δὲν εἶχαν ἐπὶ τοῦ μαστρο-Δῆμου νὰ φάνε ψωμί.

Τὴν πρώτη φροδὰ ποὺ ἡ Χρηστίνα, ἀφοῦ ἔδωσε ἐπὶ τὸν ἀρρωστο πατέρα της τὰ παροφαγούδια τοῦ μεσημεριοῦ, ἀναγκάσθηκε αὕτη νὰ πέσῃ τὸ βράδυ ἐπὶ τὸ κρεββάτι νηστική, μὲν ἔνα ἔρωκόμματο μόνο βουτημένο ἐπὶ τὸ νερό, «ποὺ τὸ τρῆψ καὶ σὲ τρώει», — τὴν πρώτη ἔκανη νυχτιὰ τῆς μεγάλης δυστυχίας, μέσα στὴν ψυχὴ τῆς κόρης ἔγινε ἀληθινὴ ἐπανάστασι.

Εἶχε μείνη ἀγρυπνη ὃς τὴν αὔγη, καὶ ἡ

αὔγη τὴ βοῆκε μὲ μιὰ καινούργια ἀπόφασι:

Θὰ ἔπαιρνε καὶ αὐτὴ τὸν κακὸ δρόμο.

Ψέματα — ἔλεγε — τόνε λένε ἔτοι οἱ φεῦτες

οἱ ἄνδρωποι! Ψέματα, φέματα!... Ὁ κακὸς δρόμος εἶνε δικαῖος, καὶ δικαῖος εἶνε δικαῖος.

Ἀνάποδα ὅλα στὸν ψεύτη τὸν κόσμο! Νὰ ἡ Χρυσοῦλα ποὺ πῆρε τάχα τὸν κακὸ δρόμο, τί

εὐτυχισμένη ποὺ ἥταν, καὶ τώρα πολάτης της.

Νὰ καὶ αὐτὴ ποὺ εἶχε μείνη τάχα ἐπὶ τὸν καλό,

σὲ τὶ δυστυχία εἶχε φθάσῃ! Ἀπὸ τὸ κακὸ ἐπὶ τὸ

χειρότερο πάντα, ὃς τὸν πατέρα της κατάντησε νὰ μὴν ἔχῃ

νὰ φάῃ ψωμί... Τί ἀλλο τῆς ἔμενε τώρα, παρά

νὰ πάῃ νὰ πέσῃ νὰ πνιγῇ; Καὶ τί ἀλλο λοιπὸν

ἥταν ὁ δρόμος της, αὐτηνῆς, παρὰ δικήφορος ποὺ εἶχε σωριασθῆ ἐπὶ τὸν γκρεμονό καὶ ἐπὶ τὸ

πέλαγο; . . .

Θυμότανε, σὰν ἥτανε μικρὴ καὶ πήγαινε ἐπὶ τὸ σχολεῖο, ἐκεῖ, ἀπάνω ἀπὸ μιὰ στενὴ πορτούλα τοῦ παληοῦ καὶ περίπλοκου σπιτιοῦ, ἡ δασκάλα εἶχε γράψη μὲ χάρτινα ψαλιδισμένα γράμματα μαβιά, καρφωμένα στὸν δισβεστωμένο τοῖχο: «Στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιψμένη ἡ ὅδος . . .» Παρακάτω δὲν θυμότανε τὰ λόγια, μὰ θυμόταν πῶς πολλὲς φροδὲς δασκάλα τοὺς τὰ εἶχεν ἔτηγήσῃ: «Στενὴ ἡ πόρτα καὶ πακοροζίκιος δρόμος ποὺ διδγεῖ ἐπὶ τὴν εὐτυχία, καὶ λιγοστοὶ οἱ διαβάτες του». Αὐτὸ τὴν εἶχε παρηγορήσῃ ἐπὶ τὴ βασανισμένη ὡς τώρα ζωὴ της. Ἐνόμιζε πῶς αὐτὴ ἥταν ἀπὸ τὸν «λιγοστούς». Καὶ πῶς εἶχε πάρῃ τὸ στενό, τὸν πακοροζίκιο καὶ δύσκολο δρόμο, ποὺ τῆς ἐπλήγονε τὰ πόδια καὶ τὴν ἔπαινε νὰ ὑποφέρῃ, ἀλλὰ πῶς μὲ αὐτὸν θὰ ἔφθανε μιὰ μέρα σύγουρα στὴν ὁδοία ζωῆς, στὴν εὐτυχία καὶ στὴν χαρά... Καὶ τώρα νά, δρόμος ἐτελείονε καὶ ἔχασκε μπροστά της δικρεμὸν τῆς πενίας καὶ τοῦ θανάτου! Ψέματα ὅλα! Κι αὐτὰ ποὺ γράφουν τὰ χαρτιά, καὶ αὐτὰ ποὺ γράφουν οἱ τοῖχοι τῶν σκολειῶν, καὶ αὐτὰ ποὺ λένε οἱ δασκάλοι καὶ οἱ πνευματικοί . . .

Ἄληθεια, δι πνευματικός της, δσες φορὲς τοῦ παραπονιότανε γιὰ τὴ θλιψμένη τῆς ζωῆς, τῆς ἔλεγε πῶς ἡ «ἀληθινὴ εὐτυχία» βρίσκεται μόνο στὸν Παράδεισο, δπου θὰ πάνε δσοι βασανίσθηκαν στὸν κόσμο... Τὸ πίστενε καὶ αὐτὸν ἡ Χρηστίνα, δσφ εἶχε νὰ τρώγῃ βραστὰ κολοκυνθάκια μὲ τηγανητές μαριδές, καὶ τὴν Κυριακὴ σούπα βοδινὴ μὲ αὐγολέμονο ἡ τραγὶ στὸ πούρον μὲ πατάτες—καὶ φανταζότανε γιὰ παρηγοριά της, ποὺ αὐτὴ δὲν ἔκανε λοῦσα καὶ δὲν ξεφάντονε στὰ πανηγύρια, πῶς η Χρυσοῦλα, σὰν διμαρτωλή, θὰ πήγαινε στὶα στὴν Κόλασι... Μὰ τώρα, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε φωμί, καὶ αὐτὸν ἀκόμα

* Συνέχεια: ἥδε σελ. 199.

δὲν τὸ πίστευε. Ψέματα, ἔλεγε, ψέματα! Οἱ τέτοιες καλλίτερα πηγαίνουν 'ς τὸν Παράδεισο! γιατὶ ἔχουνε λεφτά, καὶ κάνουνε ψυχικά, κι' ἀνάβουνε λαμπάδες χοντρὲς 'ς τὴν Ἐκκλησιά, καὶ 'ς τὰ μεσοκοπίσματα μετανοιόνουν, καὶ 'ς τὰ γεράματα, πολλὲς φορές, μπαίνουν σὲ Μοναστήρι...

"Οχι, δχι! Τὰ ψέματα ἐτελείωσαν. Θὰ ἔπαιρον κι' αὐτὴ τὸν κακὸ δρόμο. Νὰ χαρῇ τὴν ζωὴ τῆς, ποὺ εἶχε γίνη εἰκοσιπέντε χρονῶν κοπέλλα, χωρὶς νὰ τὴν γνωρίσῃ ἀκόμα νὰ χορτάσῃ φαῖ, πιοτό, λοῦσο, τραγοῦδι καὶ χαρά... Καὶ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἀδελφό της, δπως τοῦ ἀξεῖ, νὰ τὸν ἐκδικηθῇ ποὺ τὴν ἀπαράτησε ἔρημη κι' ἀποστάτευτι μ' ἔνα γέρο σακάτη, καὶ σηκώθηκε νὰ παντρευτῇ μὲ τέτοια βρῶμα, ἀφίνοντάς της γιὰ παρηγόριὰ τὸ σκληρὸ ἔκεινο λόγο, τὸν ἀλησμόντο, πάως αὐτὴ δὲν ἥταν ἄξια... οὕτε γιὰ νὰ πάρῃ τὸν κακὸ δρόμο... Οὔτε γιὰ νὰ γίνη κακὴ γυναῖκα, σὰν τὴν Χρυσοῦλα!..."

"Ἐγνοια του, ἔγνοια του, καὶ θὰ τοῦ δεῖξῃ τοῦ σιάρ-Νιόνιου — ποὺ κι' αὐτὸς τὸν «κακό» δρόμο εἶχε πάρῃ ἀπὸ παιδί, κι' ἐντοσούτῳ ἥταν πάντα εὐτυχισμένος, — θὰ τοῦ δεῖξῃ αὐτὴ πᾶς «ὅποια θέλει μπαίνει 'ς δποιο δρόμο θέλει». Η τιμὴ εἶνε δύνχολη, μὰ ἡ ἀτιμία, ὡς τὸ εὐκολώτερο τοῦ κόσμου! Καὶ δοσ ἀσχημῆκι, δὲν εἶνε μὰ κοπέλλα, πάντα θὰ βρῇ ἔναν ἀντρα, δὲ δύνεται! Κ' ἔνα μοναχά; "Ορεξι νάχῃ νάλλαζη! Τοὺς ἔφουμε δὰ τῷρα τοὺς ἀντρες: μὲ στεφάνι δύσκολα παίρουν καὶ τὴν ὁμοφότερη μὰ χωρὶς στεφάνι, κάνουν μετάνοιες καὶ 'ς τὴν ἀσχημότερη. Η Κούλα τῆς Ζαμπέλας, ἡ ἀλλοίμωρη, ἥταν τάχατες πιὸ δύμοφη ἀπὸ τὴν Χρηστίνα, ποὺ τὴν εἶχε δυὸ χρόνια δὲ Σκιαπᾶς ὁ γιατρός; Μπᾶ!..."

"Ἐτσι πῆρε τὴ μεγάλη τῆς ἀπόφασι, τὴν τρελλή, γιατὶ βέβαια ἡ λύπη καὶ ἡ πεῖνα τῆς εἶχαν κουνῆσει τὸ μυαλό... Κ' εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀλλη μέρα, ἡ Χρηστίνα ποὺ δὲν ἥξερε παρὰ τὴν ἀθώα πούδρα, κι' αὐτὴ λιγοστή, — ἀσπρίσθηκε μὲ σουλιμᾶ, κοκκίνισε τὰ μάγουλά τῆς μὲ κρεμέζο, κατέβασε τὰ μαλλιά τῆς κατσαρὰ ὡς τὰ φρύδια, ἐφόρεσε ἔνα καφὲ πουκαμισάκι μὲ βισσινὶ βελοῦδο 'ς τὸ λαιμό, κι' ἐπέρασε τὸ ἀπόγευμά της μισὸ 'ς τὸ παράμυρο καὶ μισὸ κάτω τὴν πόρτα, κάνωντας τὰ γλυκὰ μάτια—δσω πειὰ μποροῦσε, — 'ς τὸν νέους τῆς γειτονειᾶς καὶ 'ς τὸν σπάνιους διαβάτες τοῦ καντονιοῦ.

Οἱ γειτόνισσες τὴν ἔβλεπαν κι' ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους.

— Καλὲ τί ἔπαθε ἡ Χρηστίνα; ωτιοῦνταν.

Καὶ ἡ θεία Νικολέττα, ποὺ «ἔπεινε μένεα», μὲ καιμογέλιο σατανιό, ἀπαντοῦσε:

— 'Αμ' δὲν τὸ ξέρετε;... "Άλλες ἀρχινῶν ἀπὸ μικρές, κι' ἄλλες καρτεροῦνε πρῶτα νὰ μεστώσουν... "Ε, ήρθε κ' ἐφτονῆς ἡ ὠρα τση!

Αὐτὸ τὸ παιγνίδι βάσταξε κάμποσες ήμέρες χωρὶς ἀποτέλεσμα. "Υστερα ἡ Χρηστίνα παρα-

τήρησε, πὼς μόνον ἔνας ἀντρας, τελοσπάντων, συγκινήθηκε ἀπὸ τὴ μεταμόρφωσί της: "Ηταν δ Γιάννης δ μπακάλης, δ παλῆδος ὑπηρέτης τῆς Φιορέττας. Αὐτὸς ἐκρατοῦσε τῷρα τὸ μπακάλικο τοῦ μακαρίτη κυρ-Λάμπρου. Γιατὶ ἡ χήρα, ἀφοῦ ἀποκατάστησε καὶ τὶς δυὸ τῆς ψυχατέρες, ἀποτραβήθηκε ἀπὸ τὸ ἐμπόριο καὶ πῆγε νὰ καθήσῃ μὲ τὴν "Ελένα, ποὺ ἀρχισε νὰ γεννοβολᾶ σὰν τὴν κουνέλα κι' εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ μάννα. Τὸ σπίτι τὸ νοικιασαν τότε σε ἑνη οἰκογένεια, γιατὶ δράφτης ποὺ ἔπαιζε βιολί, εἶχε τὸ πατρικό του 'ς τὸν "Αη-Βασίλη τὸν Ἀπάνου. Καὶ τὸ μαγαζί, δπως ἥταν καὶ βρισκόταν, τὸ πῆρε γιὰ λογαριασμό του δ Γιάννη.

"Η φιλοδοξία τῆς Χρηστίνας δὲν ἥταν βέβαια νὰ τραβήξῃ τὸν ἀνοστο ἔκεινο ξανθό, μὲ τὸ ἀχερένιο μουστάκι καὶ τὸ νερόνια μάτια, τὸ χθεσινὸ δούλο, τὸν καταφρονεμένο, ποὺ ἡ Χρυσοῦλα τὸν εἶχε γιὰ «μπαίγνιο» τῆς. Μὰ 'ς τὴν ἀναβροχιά καλὸ καὶ τὸ χαλάζι. Κι' ἀφοῦ εἶδε κι' ἀποεῖδε, πὼς δὲν ἥταν εὔκολο νὰ βρῇ τὸν καλλίτερο, ἡ ἀπελπισμένη κοπέλλα ἀποφάσισε νὰ παραδοθῇ 'ς τὸ Γιάννη. "Επιτέλους «καλὸς» ἥταν «μαγαζίτορας», μοναχός του, μὲ μιὰ γηρά μάννα, καὶ νέος, σχεδὸν ἀκόμα παιδί. Καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ἀν δὲν θὰ τῆς ἔφερνε, τὸ λοῦσο τῆς καὶ τὴ διασκέδαση τῆς πάντα μὲ δαύτονε τὸν τάχε. Καὶ πάντα θάλλαζε ζωὴ, — γιατὶ αὐτὸ ἀλλ' άλλα περισσότερο ποθοῦσε: νάλλαξη τὴ ζωὴ τῆς.

"Ἐτσι, ὕστερ ἀπὸ λίγο καιρό, — δχι, μὰ τὴν ἀλλήθεια, πολὺ δυστυχισμένο — ποὺ τὸν πέρασαν μάγατες πλατωνικές, ἡ Χρηστίνα, μιὰ νύκτα, ἀνοιξε τὴν πόρτα τῆς καὶ δέχτηκε 'ς τὸ σπίτι τῆς τὸ Γιάννη... Απὸ ἔκεινη τὴ νύκτα, ἔκανε τὸ ἰδιο κάθε νύκτα, κρυφὰ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς παράλυτο πάντα καὶ καρφωμένο. Κ' ἐπερίμενε πιὰ νὰ ἔλθῃ ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία, ἡ διασκέδαση, τὸ γέλιο καὶ τὸ τραγοῦδι... σὰν τῆς Χρυσούλας.

Τίποτα, τίποτα δὲν ἔρχόταν!

Ποτὲ τῆς δὲν πέρασε τόσῳ θλιψμένη καὶ δυστυχισμένη νύκτα ἡ ἀμοιδη Χρηστίνα, σὰν τὴν πρώτη ἔκεινη τῆς παράνομης ἀγάπης!

Τὴν ἀλλη μέρα, δὲν εἶχε δρεῖσε οὕτε γιὰ γέλια, οὕτε γιὰ τραγούδι, ὡς, καθὲ ἄλλο!... Κι' οὕτε τὴν ἀλλη μέρα, οὕτε καμιά... Κι' ἀπὸ ἔκεινα τὰ χαροποιὰ ποὺ ζητοῦσε, δ Γιάννης δὲν ἥξερε τίποτα. Φοβόταν τὴ γειτονιά, ἔτρεμε τὸν κόσμο, καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε ν' ἀκουσθῇ γι' ἀγαπητικὸς τῆς Χρηστίνας, νὰ φανῇ έξω μαζὶ της, νὰ τὴν πάῃ 'ς τὸ πανηγύρι, ἡ νὰ γλεντίσῃ 'ς τὸ σπίτι μὲ κιθάρες. Μπᾶ Θεός φυλάξοι, τέτοιες ντροπές! Εἶνε γιὰ τιμημένον ἀνθρωπο καὶ γιὰ μπακάλη;... Τὸ μόνο ποὺ ἤθελε δ Γιάννης, ἥταν νὰ βοηθῇ δσω μποροῦσε τὴ Χρηστίνα 'ς τὴ δύσκολη ζωὴ τῆς, — τῷρα ποὺ δὲν ἔδουλενε κι' δ καψερδός.

— καὶ νὰ περνάῃ μαζὶ της, σὰ νέος, τὴν καλή του νύκτα, ησυχη κι' αὐτῆ, φρόνιμη, μετρημένη, καὶ κρυφή, κρυφή, ποὺ νὰ μὴν τὴν έρεσουν παρὰ οἱ δυό τους κι' δ Θεός... "Ἐτσι ἡ Χρηστίνα πῆρε τὸν κακὸ δρόμο, μὰ τὴ χαρὰ δὲν τὴ γνώσιε. Τῆς φαινόταν πὼς δρόμος αὐτὸς ἔμοιαζε πολὺ μὲ τὸν ἄλλο, τὸν πρῶτο. Κ' ἐρωτοῦσε: Μήν ἔχει δίκηο δ ἀδελφός μου;...

Μιὰ μέρα, δ Γιάννης τῆς εἶπε:

— Χρηστίνα, τέτοια ζωὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑπόφερω ἄλλο. Θὰ μᾶς μάθη δ κόσμος καὶ θὰ κάσουμε τὴν ὑπόληψί μας γιὰ πάντα. "Ελα, νὰ σὲ χαρῶ, νὰ σὲ στεφανωθοῦμε, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ πέμπια κι' ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. "Έχω μὰ γεηὰ μάννα, κι' ἔχεις ἔνα γέρο πατέρα... Θὰ δουλεύουμε καὶ οἱ δύο, ἔγω 'ς τὸ μαγαζί, ἔσυ 'ς τὸν ὄργαλειό, καὶ θὰ ζοῦμε. Κι' ἀν μᾶς δώσῃ δ Θεός καὶ παιδία, θὰν τάναστήσουμε καλά. "Ελα, νὰ σὲ χαρῶ, νὰ σὲ στεφανωθοῦμε!...

Πρόπει νὰ ἥταν τέλεια τρελλὴ ἡ Χρηστίνα, γιὰ νὰ πῆ πῆ δχι σὲ τέτοιο λόγο. Κι' δμως τὸ εἶπε: "Οχι! δχι! Αὐτὴ ἥθελε νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ βάσανα, κι' δχι νὰ μπῇ σὲ καινούργια. "Ηταν πολὺ φτωχὸς γιὰ νὰ παντρευθοῦμε καὶ νὰ περάσουμε τὰ νειάτα τους μὲ χαρά. Θὰ τὰ περνοῦσανε μὲ λύπες καὶ μὲ πόνους. Γέννες, παιδιά, ἀρρώστειες, σκοτοῦρες, καυγάδες. Ποῦ καιρὸς καὶ ποὺ καρδιὰ γιὰ γλέντια καὶ γιὰ πανηγύρια!... "Οχι, δχι. Ποτὲ δὲ θάπαιρνε ἔνα φτωχονικούρη μὲ στεφάνη. Γι' ἄλλο δὲν ἀποφάσισε νὰ πιῇ 'ς τὸν κακὸ δρόμο, παρὰ γιὰ νὰ εὐτυχήσῃ ἡ ἴδια καὶ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἀτιμο τὸν ὄργανο τῆς. "Ἐτσι γιὰ πινιό τοῦ Νιόνιου!... Τὶ ἐκδικησι θάταν αὐτή, νὰ στεφανωθῇ τῷρα τὸ Γιάννη; "Οχι, δχι, ποτές!...

"Ο καιρὸς περνοῦσε. Ο Γιάννης ἀφορδη ἔγυρενε νὰ ξειπλέξῃ καὶ νὰ σώσῃ τὴν ὑπόληψή του, καὶ ἡ Χρηστίνα τραβοῦσε μελαγχολικὰ τὸν κακὸ τῆς δρόμο, ποὺ ἔμοιαζε τόσο μὲ τὸν καλό... Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, μόνο μιὰ φορὰ αἰσθάνθηκε χαρὰ ἀληθινή, κι' αὐτὴ δχι ἀπὸ ἔκει ποὺ τὴν περίμενε: τὴν ἱμέρα ποὺ δ Γιάννης, πληροφορημένος ἀπὸ τὴ Φιορέττα, τῆς ἔφερε τὴν εἴδηση πῶς ἡ Χρυσοῦλα τοῦφυγε τοῦ Νιόνιου, γιατὶ τῆς ἔκανε, λένε, κακὴ ζωὴ καὶ τὴν ἔδερνε, κι' ἀπὸ τὸν Πύργο μπῆκε, λέει, 'ς τὸ σιδηρόδρομο καὶ τραβήξει κάνε γιὰ τὴν Πάτρα, κάνε γιὰ τὴν Αθήνα, ζητῶντας τύχη καινούργια.

— Ψέματα λέει! φώναξε ἡ Χρηστίνα. "Ο Νιόνιος νὰ τῆς ἔκανε κακὴ καὶ νὰ τὴν ἔκτυπονε, καὶ 'ς τὸ βάθος φαντάστηκε μιὰ φορὰ τὴ Χρυσοῦλα δαμένη, κλαμένη, δυστυχισμένη, κι' ἔχάρηκε. Καὶ ποιὸς τὸ ξέρει, έλεγε μέστα τῆς, σὲ τὶ δυστυχίες θὰ βαρέσῃ; "Οχι! τοῦφυγε γιατὶ δὲ μποροῦσε νὰ ζῆσῃ σὰν τίμια νοικουρά, καὶ πῆγε 'ς τὴ μεγάλη πολιτεία, γιὰ νὰ κάνῃ ἀγνώριστη ἔκεινα πονέρα 'ς τὴν ξενητεία καὶ πὼς θὰ καταντοῦσε... Καλὰ νὰ πάθῃ!

Καὶ ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, ἡ Χρηστίνα ἀρχισε

ΘΕΑΤΡΟΝ "ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ",
ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ, ΜΑΡΙΑ Η ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ

φούλης μου, καλά! "Ἐτσι τοῦ ἔπειτε. "Οποιος ἀνακατόνεται μὲ τὰ πίτουρα, τὸν τρῶνε οἱ κότες. Νὰ τὸν ἄφισῃ καὶ νὰ φύγῃ. "Ἐτσι ἥθελα κι' ἔγω!...

"Ομως, 'ς τὸ βάθος, τὸ πίστεψε πὼς μποροῦσε δ Νιόνιος νὰ τῆς ἔκανε κακὴ καὶ νὰ τὴν ἔκτυπονε, καὶ 'ς τὸ βάθος φαντάστηκε μιὰ φορὰ τὴ Χρυσοῦλα δαμένη, κλαμένη, δυστυχισμένη, κι' ἔχάρηκε. Καὶ ποιὸς τὸ ξέρει, έλεγε μέστα τῆς, σὲ τὶ δυστυχίες θὰ βαρέσῃ; "Οχι! τοῦφυγε γιατὶ δὲ μποροῦσε νὰ ζῆσῃ σὰν τίμια νοικουρά, καὶ πῆγε 'ς τὴ μεγάλη πολιτεία, γιὰ νὰ κάνῃ ἀγνώριστη ἔκεινα πονέρα 'ς τὴν ξενητεία καὶ πὼς θὰ καταντοῦσε... Καλὰ νὰ πάθῃ!

Καὶ ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, ἡ Χρηστίνα ἀρχισε

νὰ συλλογίζεται, πώς μιὰ φορά ποὺ ἥλθαν ἔτσι τὰ πρόγματα, μποροῦσε κι' αὐτή νὰ στεφανωθῇ τὸ Γιάννη. Ὡς τόσο περίμενε...

"Υστερὸς ἀπὸ καιρό, μιὰν αὐγή, ἔτυχε νὰ πάῃ γιὰ δουλεὶς τοῦ ἀργαλεοῦ ἡ τὸ Μακρὸν - Καντοῦνι, νὰ ἰδῃ μιὰν ἀλλή φάντα, ποὺ δουλεύει κι' αὐτή γιὰ τὸν Ἰδιον ἔμπορο. Καὶ ἡ τὸ γυρισμό, ἐκεῖ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Διονυσίου, τῆς ἥλθε νὰ μητῇ μέσα νὰ κάμη τὸ σταυρό της καὶ νάναψῃ ἕνα κερί ἡ τὴ Χάρι Του. Ὅπως κηόλας μπῆκε, προσκύνησε τὴν ἀσημένια κάσσα τοῦ Ἀγίου, ἀναψε τὸ κερί της καὶ ἔσεινησε γιὰ νὰ βγῆ. Ἦταν Ἀπόλλης, καθημερινή, δέκα ἡ ὥρα ἀπάνω κάτω, καὶ ἐκεῖ ἀπέξω, ἡ τὰ πέτρινα σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησίας, δύον ἔπειτε ἡ σκιὰ τοῦ πανύψηλου καμπαναριοῦ, καὶ ποὺ ἔρχοταν ἀπὸ τὴν θάλασσα ἕνα δροσερώτατο ἀεράκι, ἡ Χρηστίνα ἐστάθηκε λίγο νὰ ξανασάνῃ. Γύρω ψυχή. Ἐνας καλόγερος μονάχος, κοντὸς καὶ ἀσχημος, καθόταν ἡ τὴν εἶσοδο σὲ ξύλινο σκαμνάκι, καὶ μιὰ ἄμαξα καινούργια, μὲ δύο ὠραῖα ἀλογα, ἔρχόταν ἀπὸ τὴ Στράτα - Μαρίνα.

"Η Χρηστίνα ἔριξε μιὰ ματιὰ καὶ εἶδε μέσα ἡ τὴν ἄμαξα ἔναν κύριο καὶ μιὰ κυρία. Ξένοι θὰ ἦταν καὶ θάρχόνταν, δίχως ἄλλο, νάνοιξουν τὸν Ἀγιο. ἡ μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ τίποτε ντόπιοι ἀφεντάδες, ποὺ νὰ τὸ εἰχανε τάμα... Περίεργη ἡ Χρηστίνα, ἐστάθηκε ἐκεῖ γιὰ νὰ ἰδῃ... Κι' ἀν ἦταν ἀλήθεια γιὰ νάνοιξουν τὴν κάσσα, γιατί νὰ χάσῃ κι' αὐτή τὴ σπάνια εὐκαιρία, νὰ φιλησῇ τὰ ἴδια τὰ πόδια τοῦ Ἀγίου;

"Η ἄμαξα ἔφτασε καὶ ἐστάθηκε μπροστά ἡ τὰ πέτρινα σκαλοπάτια. Ὁ κοντὸς καλόγερος ἐταξίσθηκε νὰ κατεβῇ καὶ νάνοιξῃ τὸ πορτόν. Καὶ ἡ Χρηστίνα, ποὺ τὴν ἰδῃ καὶ τὴν γνωρίσῃ ἡ κυρία, ποὺ ἐτομαζόταν νὰ κατεβῇ ἀπὸ τάμαξη, ἔτρεξε καὶ ἔκρυψεται ἀνάμεσα ἡ τὴν κολόννα τῆς θύρας καὶ ἡ τὸ διπλᾶ θυρόφυλλα...

"Ἀπὸ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τὴ βλέπουν, ἔβλεπε.

"Οχι, δὲν τὴν ἔγέλασαν τὰ μάτια της. Η μεγάλη ἔκεινη κυρία, ἡ διχόντισσα, ἡ πλούσια καὶ ἡ ὅμορφη, ἦταν ἡ Χρυσοῦλα! Μόνο ποὺ εἶχε ἀδυνατίσει λιγάνι καὶ ἵσως ποὺ εἶχε ψηλώση. Σ' τὸ ἄλλα ἀπαράλλακτη, ὅμορφη καὶ ὅμορφότερη ἀπὸ πρῶτα. Τὸ διοστρόγγυλο πρόσωπό της, τὸ παιδικάσιο, μὲ τὰ διλόξανθα μαλλιά — ἀ! πῶς εἴχαν γίνη τώρα ἔτσι; — ἔσταξε μιὰ γλύκα καὶ εἶχε μιὰν ἔκφρασι σύδρανις καλωσύνης, ποὺ ἔμοιαζε σὸν ἀγγέλου. Τί ὠραῖα ποὺ τῆς πήγαινε τὸ μεγάλο ἔκεινο καπέλο μὲ τὸ μεγάλο κάτασπρο φτερό, ποὺ τὸ τριγύριζε δόλο καὶ κορεμόταν ἀπὸ πίσω, — καὶ τὸ μεταξωτὸ φόρεμα τὸ εὐγενικό, σκοτεινὸ καὶ σκοτωμένο μαβί μὲ ἀσημένια νερά, — καὶ ἔκεινη ἡ πλούσια μπέτρα, δόλο μαῦρες δαντέλες καὶ γαγάτες, — καὶ ὅμπρελλίνα μὲ τὸ μακρὺ κόκκαλενιο μπαστοῦνι, ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑφασμα

τοῦ φορέματος,—καὶ τὸ ἀσημένιο τσαντάκι ἡ τὸ ἀσπρογαντωμένο χέρι... Ἦταν μιὰ κυρά, μιὰ βασιλίσσα... Καὶ κοντά της ἔνας «γεραλέος» κύριος, ἀφέντης ξανθοκύκινος καὶ γαλανός, σόβαρος καὶ γλυκύς, μὲ μακρὺν γένεια, μὲ πλούσια διλόμανδρα φούχα καὶ μὲ χοντρὴ χρυσῆ καδένα, τὴν ἐσυντρόφευε καὶ ἔμοιαζε νὰ ἦταν ἀνδρας της. Ποιὸς ξέρει ἀν τὴν εἶχε μὲ στεφάνη ἡ χωρίς; Ξένος δύμως φαινόταν, καὶ καλοσεβγάμενος¹, καὶ πλούσιος, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀγαποῦσε πολὺ... Νά, τύχη ποὺ τὴ βρῆκε μιὰ φορά, γιὰ νάφισῃ τὸ Νιόνιο ποὺ τὴν ἔδεονε, καὶ γιὰ νὰ φύγῃ ἡ τὴν Πάτρα κάνεις ἡ τὴν Ἀθήνα!...

Τὸ ζευγάρι μὲ τὸν καλόγερο προχώρησαν κατὰ τὸ Ιερό, καὶ τότες ἀφοβαὶ ἡ Χρηστίνα ἐβγῆκε ἀπὸ τὰ θυρόφυλλα καὶ στάθηκε πίσω, ἐκεῖ κοντά ἡ τὰ πέτρινα κάργελα ποὺ χωρίζουν τὸ Καθολικό, γιὰ νὰ βλέπῃ... σὰ νάβλεπε δύνειρο. Νά, θάνοιγαν τὸν Ἀγιο. Κατέβηκαν ἀμέσως οἱ καλόγεροι ἀπὸ τὸ μόναστήρι, καὶ ἔφρόσαν τὰ πετραχήλια τους, καὶ ἀναψαν τὶς τόρτσες, καὶ ἔβαλαν θυμιατά, καὶ ἀρχίσαν τὶς προσευχές καὶ τὶς ψαλμωδίες. "Επειτα ἐκρότησαν καθαρὰ τὸ ἀσημένια κλειδιά τῆς μεγάλης ἀσημένιας κάσσας, καὶ ὑψώθηκε ἀπὸ πάνω τὸ βραχὺ σκέπασμα, μὲ τὸν ἄγγελο ποὺ κρατεῖ τὸ στεφάνη ἡ τὴν κορφή, καὶ κατέβηκε τὸ μπροστινὸ πλευρό, καὶ φάνηκε μέσα ξαπλωμένο τὸ Ἀγιο Λειψάνο μέσα σὲ ἄλλη θήκη διλόχυση, σκεπασμένη ἐμπρός μὲ γυαλί, ξέωρα ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, δύον ἐπρόβαλων, μέσα σὲ χρυσοκέντητα «πασούμακια τὰ ιερὰ πόδια τοῦ Ἀγίου. Θεία εὐωδία, ἀπὸ τὴ λάρνακα, σκορπίσθηκε ἡ δύο τὸ ναό...

"Η Χρυσοῦλα ἔγονάτισε ἐκεῖ μπροστά. Πάρα πίσω εἶχε γονατίσῃ καὶ ἡ Χρηστίνα. "Ἐκλαγαν καὶ οἱ δύο, καὶ τὰ δάκρυνα τους ἔσταζαν ἡ τὶς πλάκες... Σηκώθηκε ἡ Χρυσοῦλα πρώτη καὶ ἀναστάθηκε μὲ εὐλάβεια τὰ πόδια τοῦ Ἀγίου...." Επειτα ὁ σύντροφός της... "Επειτα οἱ γειτόνοι καὶ οἱ περαστικοὶ ποὺ ἀκουσαν τὴν ψαλμωδία καὶ μπήκαν μέσα μὲ χαρὰ γιὰ τὴ μεγάλη καλοτυχία. Καὶ τελευταία ἀπὸ δύονς ἡ Χρηστίνα.

"Οχι, τώρα δὲ τὴν ἔγνοιαζε, ἀν τὰ τὴν ἔβλεπε ἡ Χρυσοῦλα. Οὔτε τὴν φρότανε πειά, οὔτε τὴν ντρεπόταν, οὔτε τὴν ἔζηλευε, οὔτε τὴ μισοῦσε. "Εκεῖ, μέσα ἡ τὴν Ἐκκλησία, τὴν ὥρα ποὺ ἔκλαγαν γονατιστές, ἐν τὸ ἀρότα χέρι λές καὶ ἔκοψε διαμίας τὸ μυστικὸ τὸ νῆμα, ποὺ ἀπὸ τὰ μικρά τους χρόνια τὶς κρατοῦσε δεμένες μαζί. Καὶ ἡ Χρηστίνα κατάλαβε πώς τίποτα πειά δὲν τὴν ἔνονει μὲ τὴ Χρυσοῦλα. "Εκείνη ἔμεινε ἡ τὸν τόπο της, καὶ ἡ Χρυσοῦλα ἔφυγε, πέταξε, πάσι. "Εκεῖ ποὺ στεκόταν τώρα, τόσο ψηλά, πώς θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ τὴ φθάσῃ; Οὔτε αὐτὸς ὁ δρόμος ποὺ εἶχε πάρη τώρα, οὔτε δὲν πάλις δὲν

¹ Καλοσεβγάμενος, ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια.

ἡταν διδόμος διδόμος τῆς Χρυσούλας! "Αλλος ἀνθρώπος αὐτή, ξεχωριστός, είχε τοιβήξῃ δρόμο δικό της. "Ο Νιόνιος εἶχε δίκηο μεγάλο: «Οποια θέλει δὲν παίρνει δόπιο δρόμο θέλει!...».

"Σ τὸ δίσκο τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖ ποὺ ἡ Χρηστίνα ἀφίσε δειλά-δειλά ἔνα δίλεπτο, ἡ Χρυσοῦλα ἔριξε μιὰ λίρα.

"Ἐπειτα, χωρὶς νὰ καλοκυττάξῃ γύρω της καὶ χωρὶς νὰ ἰδῃ τὴ Χρηστίνα, ποὺ στεκόταν ἐκεῖ ξαρωμένη ἀλλὰ ἱρεμη, βγῆκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, μεγαλόπορεπτη, γελαστὴ καὶ τρισευτχισμένη, ἀνέβηκε ἡ τὰμαξὶ μὲ τὸ συντροφό της, — καὶ τὸ ἀμάξι ἔξεκίνησε.

"Μὲ τὸ τελευταῖο λείψανο τῆς περιέργειάς της γιὰ τὴ Χρυσοῦλα, ἡ Χρηστίνα ἐστάθηκε πάλι ἡ τὰ σκαλοπάτια γιὰ νὰ ἰδῃ κατὰ ποὺ θὰ ἐπήγαιναν. Νά, νά, καὶ τὸ εἶπε: τὸ ἀμάξι ἔστρηψε ἡ τὸ καντοῦνι τῆς Φανερωμένης, γιὰ νὰ πάρῃ τὶς ἀπάνω μεριές. Χωρὶς ἄλλο, ἡ Χρυσοῦλα ἐπήγαινε νὰ τὸν διητέρα της.

Καὶ ἡ Χρηστίνα, ἥσυχα καὶ φρόνιμα, γύρισε τὸ σπιτάκι της.... γιατρεμένη. Ναί, μὰ τὴ Χάρισι τοῦ Ἀγίου!

Τώρα πειά ἔξερε παλά, πῶς καθένας γεννιέται μὲ τὴ μοῖρα του καὶ πῶς δι τι κι' ὅν κάμη ἀπὸ μῆσος κι' ἀπὸ ζήλεια, δὲν μπορεῖ νάλλαξη τῆς ζωῆς του τὰ δάκρυα σὲ γέλια.

"Τὴ μοῖρα της τὴν εἶδε. "Σ δόπιο δρόμο κι' ἀν ἔμπαινε αὐτή, μὲ τιμὴ ἡ μάτιμα, μὲ τρέλλα ἡ μὲ φρονιμάδα, δὲν εἶχε νάπαντήση παρὰ τὴ λύπη καὶ τὴ συμφορά. Δὲν ἦταν γεννημένη αὐτὴ γιὰ τὶς χαρὲς καὶ τὶς εὐτυχίες, γιὰ τὰ πλούτη καὶ τὰ μεγαλεῖα... Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀντιστέκεται περισσότερο, τὸν κάπου, σὲ μὰ Δύναμι ποὺ τὴν κατανικοῦσε, ἀμελικτη σὰν κατάρα, ὑποτάχτηκε μὲ γενναιότητα καὶ μ' ἐγκαρτέρησι χριστιανική, —

καὶ ἔστεφανώθηκε τὸ Γιάννη!...

ΤΕΛΟΣ

24 Απριλίου — 9 Μαΐου 1908.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΟΝ NOTION ΠΟΛΟΝ

Πρὸ δὲν διητοὶ περίπουν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ιατροῦ Ιωάννου Σαρκὸ καὶ μὲ πλήρωμα τριάντα Γάλλων ἀνεχώρησε τὸ πλοϊον Pourquois pas? — Διατί δχι; — διὰ τὸ Νότιον Πόλον. Τὰ παρισινὰ «Χρονικὰ» δίδουν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς. Τὸ πλοϊον ναυπηγηθὲν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Φράδη τοῦ Νάνσεν, δυνάμενον νὰ ταξιδεύῃ μὲ ίστια ἡ μὲ ἀτμόν, ἔχει προμηθείας διὰ τρία διλόκληρα ἔτη. Τὸ σκάφος, μὲ τριπλοῦν θώρακα, θὰ ἡμπορῷ νὰ ἀντιστῆ καὶ εἰς τὴν ισχυροτέραν πίεσιν, ἡ δὲ ἐλιξ ἡ ἐργάζεται κάτω ἀπὸ τὸν διαμέρισμα τῶν μηχανῶν εἶναι τοποθετημέναι δεξαμεναὶ ἐντὸς τῶν διποίων θὰ λυώῃ διπάγος ἡ τὸ χιόνι πρὸς ἰδρευσιν τοῦ πληρώματος.

Μιὰ τέτοια ἐκδρομὴ ἀπαιτεῖ πολλὰ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ἀνδρῶν. "Απὸ τὸν ἐπομένους ἀριθμοὺς προμηθεῖσαν, μόνον ὡς φόδρα τῶν δερμάτων σάκων ἐντὸς τῶν διποίων θὰ κοιμῶνται ἐπάνω εἰς τὸν πάγον, διότι τὸ σύνηθες δέρμα σχίζεται εἰς τὸν ποδόμητα ἔπικίνδυνα καὶ δυσκολομεταχείριστα. Τὰ ὑποδήματα ξύλινα εἰς τὴν βάσιν καὶ μὲ δέρμα ζαρκαδιού εἰς τὸν πάγον, διότι τὸ σύνηθες δέρμα σχίζεται εἰς τὸν θερμοκρασίαν κάτω τῶν ιο βαθμῶν. Τὰ μάτια τέλος προφυλάσσονται μὲ γυαλιὰ κίτρινα. Εἰς τὰς ἐκδρομῆς ἐπὶ τῶν πάγων θὰ μεταχειρίζονται αὐτοκίνητα ἔλκηθρα ἀντὶ ἐλκήθρων συρρομένων ἀπὸ σκύλους. Αἱ τροφοὶ περιέχονται εἰς μὲρα τενεκεδένια κουτιά εἰδικῆς κατασκευῆς. Κάθε κουτί περιέχει πλήρες θρεπτικῶν τατὸν γεῦμα διὰ τρία πρόσωπα, παρασκευαζόμενον ἀμέσως εἰς καμινέτο μὲ οἰνόπνευμα.

ΑΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΗΘΟΠΟΙΟΥ (*)

Σκληρότης

Φιλαργυρία

Όργη συγχρατονμέρη

Διὰ τὸν ὑπνον στήνουν σκηνάς μεταξωτάς, αἱ δοποὶ εἶχον τὸ πλεονέκτημα νὰ ἥγαινε ἐλαφραὶ καὶ ἀδιάβροχοι. Καθεὶς χώνεται εἰς τὸν δερμάτινον σάκκον του, ὁ δοποῖς διπλώνει ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι. Καὶ ἔτσι κοιμᾶται κανεὶς ἀκινδύνως μὲ 40 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μῆδεν καὶ εἰς ἀπόστασιν διλύων ἐκατοντάδων μιλλίων ἀπὸ τοῦ Πόλου.

***

Πρὸ διλύων ἔτῶν τὸ ταξίδι αὐτὸν ἐνομίζετο παράτολμον, καὶ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης ἐθεωροῦντο ὅσοι ἀπεφάσιζαν νὰ τὸ ἐπιχειρήσουν. Σήμερον τὰ πάντα διοργανόνονται τόσον καλά, ὅτε σχεδὸν ἀκινδύνως νὰ γίνεται ἡ ἐξερεύνησις τῶν Πόλων. Ο Νάνσεν πρῶτος ἤνοιξε τὸν δρόμον τὸν δοποῖον σχεδὸν ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ μετ' αὐτὸν ἐρευνήται.

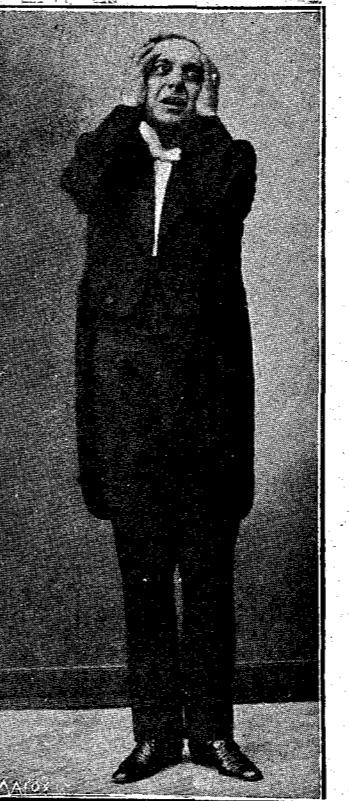
Ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ τοῦ κ. Σαρκὸ εἶναι ἡ δευτέρα τὴν δοποῖαν ἐπιχειρεῖ.

»Οἱ φυσικοὶ περιμένουν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἔξερευνητὰς τοῦ ἀνταρκτικοῦ, τὴν λύσιν σοβαρῶν προβλημάτων. Οἱ φυσιοδίφαι καὶ οἱ βιολόγοι, ἔκπληκτοι διὰ τὰς γενομένας ἀνακαλύψεις αἱ δοποῖαι ἀναστατώνουν τὰς παλαιὰς θεωρίας, ἐλπίζουν τόσα ἀπὸ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου. «Ο κ. Α. Γκωντρὸν δὲν ἐδίστασε νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ ἀνακαλύψις τῶν ἀποικιωμάτων τῆς Παταγονίας, πλονίζει τὴν πίστιν μας εἰς τὴν καθολίκευσιν τῆς πορείας τῆς ἐξελέξεως ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν εἰδῶν δὲν φρίνεται νὰ ἥκολούθησε τὸν ἴδιον δρόμον καὶ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ἀνταρκτικοῦ ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ λυθῇ τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς.

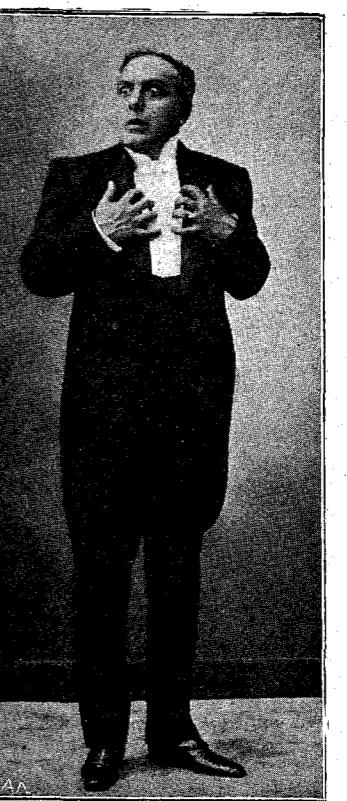
»Μέχρι σήμερον αἱ εἰς τὸν Νότιον Πόλον ἐκδρομαί, καὶ αἱ μᾶλλον πρόσφατοι, μόλις ἀπέξεσαν τὸν φλοιὸν τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ κόσμου. Καὶ δημος τὰ εὑδεθέντα λείφανα ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον συγκομιδὴν πλούτου ἐπιστημονικοῦ.

»Οἱ τελευταῖοι χάρται τοῦ ἀνταρκτικοῦ μᾶς δείχγουν ὅτι ἔκτος διλύων σημείων, πᾶν ὅτι εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου, εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ὅτι, καὶ ἔκτος αὐτοῦ τοῦ κύκλου, εἰς μεγάλην ἔκτασιν, διλύγιστα εἶναι γνωστά. Όλίγας μόνον νήσους καὶ μερικὰς ἀκραίς γῆς γνωρίζομεν, εἰς ἄπειρον ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων. «Ολα τείνουν νὰ ὑποβάλουν τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρχεως μεγάλης ἡπείρου ἀλλὰ καὶ τίποτε ἀκόμη δὲν ἥμπορει νὰ τὸ βεβαιώσῃ.

ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

Απόρρωσις

Ἐγτρομος ἔκπληξις

Ἀπελπισία

»Ιδοὺ τί εἶπε περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς εἰς τὸν κ. Μάξ Ντυράν:

«Ἐμείναιεν πολὺ δύσιο ἐμεῖς οἱ Γάλλοι εἰς ὅτι ἀφορᾶ τὴν θάλασσαν καὶ πρέπει νὰ μορφώσωμεν τὸ κοινόν μας εἰς τὰ ζητήματα αὐτά. Θὰ ἐννοοῦσε τότε πολὺ καλλίτερα τὴν πρακτικότητα τῆς ἐξερεύνησεώς μας.

»Εἰς τὸν Νότιον Πόλον τὸ ἔδαφος τῆς ἐνεργείας μας εἶναι ἐξαίρετον. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐποτίμησα. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδρομαὶ εἰς τὸν Βόρειον Πόλον ἀπεκάλυψαν σχεδὸν ὅλας τὰς περὶ αὐτὸν χώρας, ἐνώ ὁ Νότιος εἶναι ἀνεξερεύνητος.

»Εἰς τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ἡ δοποὶα εἶναι μεγαλειτέρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ανταρκτικῆς μαζί, καθετὶ εἶναι νέον· καὶ αἱ γενομέναι μέχρι τοῦδε προσπάθειαι πρὸς ἀνακαλύψιν τοῦ μυστηρίου τῆς λευκῆς αὐτῆς ἔκτασεως, γεννοῦν περισσότερον τὸν πόθον τῆς μελέτης αὐτοῦ.

(*) Ο κ. Άθ. Μαρίκος, ἐκ τῶν καλλιτέρων ἡθοποιῶν μας, διακρίνεται κυρίως διὰ τὸ εὐκάρητον καὶ εὐμετάβολον τῆς φυσιογνωμίας του. Κανεὶς ἀλλος τῶν συναδέλφων του δὲν ἔχει ἵσως εἰς τόσον βαθμὸν τὸ προτέρημα τοῦτο. Οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Παναθηναϊών» δύνανται νὰ κρίνουν ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκόνων. Ο κ. Μαρίκος ἐποιάρισεν εἰς διαφόρους ἔκφρασεις χάριν τοῦ κ. Π. Δημητρακοπούλου, ὁ δοποῖς ἐχρειάσθη νὰ μελετήσῃ τὰς ἐκφράσεις αὐτὰς διὰ τὸ γνωστὸν σύγγραμμα του «Τὸ Μυστικὸν τῆς Ζωῆς». Καὶ δημοσιεύμεν τὰς φωτογραφίας ὡς περιέργον δοκούμεντον, τὸ δοποῖον ὀλίγοι «Ελληνες ἡθοποιοι θάσαν έκανον νὰ προσφέρουν εἰς τὴν μελέτην του κ. Δημητρακοπούλου».

ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

Τὸν πρῶτον ἡχῆσαντα συριγμὸν τῆς μικρο-
σκοπικῆς ἀμάξιστοιχίας, ἐφ' ἣς εῖχομεν ἥδη
ἀνέλθει καὶ ἥτις κατελήματαν τὸν σταθμὸν τοῦ
Διακοφτοῦ φέρουσα ἔλαφορὸν καὶ ἀραιὸν φορ-
τίον ἐπιβατῶν, συνώδευσεν ἀκούσιος στεναγ-
μὸς ἀνακονφίσεως. Τὸ δῆμα μας ἀπανδῆσαν
ἀπὸ τὸ ἀτελεύτητον πράσινον τῶν εὐφόρων ἀμπε-
λώνων τῆς παραλίου πελοποννησιακῆς λωρίδος
καὶ ἀπὸ τὸ ἀπέραντον κυανοῦν τοῦ ἀκυμάντου
Κορινθιακοῦ, ἐδίψα θέαν ποικιλωτέρων καὶ ἡ
ψυχὴ ὁρέγετο ἐντυπώσεις ἰσχυροτέρας τῶν συναι-
σθημάτων τῶν γεννωμένων ἐν αὐτῇ ἐκ τῆς ἀλ-
λεπαλλήλου ἀνελίξεως τῶν καθ' ὅδὸν βουκολικῶν
καὶ εἰδυλλιακῶν σκηνῶν, τοῦ τρυγητοῦ, τῆς
ζηλοτύπου φρουρήσεως τῆς εἰς τὰ ἀλώνια ἀπο-
ῆραινομένης σταφίδος καὶ τῶν πυρετωδῶν
διαπραγματεύσεων τῶν διεξαγομένων εἰς τοὺς
διαφόρους σταθμοὺς μεταξὺ τῶν εὐδαιμόνων
κτηματιῶν τῆς Κορινθίας καὶ τῆς Αἰγαλείας καὶ
τῶν πρακτόρων τῶν ἐν Πάτραις σταφιδεμπόρων.

“Οδεν μεστὸν περιεργείας ἐστρέφετο πρὸς τὰ νότια τοῦ ὁρίζοντος, ἐκεῖ ὅπου διηνθύνετο ἡ δλοταχῶς βαίνουσα ἥδη ἀμάξοστοιχία μας ἀναμέσον εὐθαλῶν κῆπων καὶ πεδιῶν γαιῶν καλλιεργημένων καὶ ὅπου διεκρίνοντο μοιρόθεν οἱ πελώριοι καὶ ἀπότομοι βράχοι, ὡσεὶ γιγάντιοι παραστάδες τῆς πύλης τῆς κλεισθερείας δι’ ἣς ἐμέλλομεν νὰ διέλθωμεν. Μετ’ ὀλίγον ἡ ἐπίπεδος ὄδος κατέστη ἀνεπαισθήτως ἀνάντης, ἤκουνετο δὲ σφροδόρτερον τὸ ἄσθμα τῆς ἀτμομηχανῆς, ίδιαιτέρως κατασκευῆς καὶ μείζονος ἢ αἱ κοινai δυνάμεως.

—Τώρα θὰ πιάσῃ τὰ δόντια! ήκουόσθη ἀναφωνῶν τις τῶν ἐπιβατῶν, εἰς ὃν φαίνεται τὸ ταξείδιον ἔκεινο ήτο οἰκεῖον.

Καὶ παρευθύνς αἱ κεφαλαὶ προέκυψαν μετὰ περιεργείας ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θυρίδος. Ἀλλὰ τότε δὲ ἐντὸς τοῦ βαγόνιου ὁδηγὸς ὑπέμνησεν εἰς τοὺς περιέργους τὴν ἐπὶ πινακίδος ἀνηρτημένης ἐντὸς τοῦ ὅχήματος ἀναφερομένην ἀπαγόρευσιν τοῦ νὰ προβάλλωσιν οἱ ἐπιβάται τὴν κεφαλὴν ἢ τὴν χειρα ἐκτὸς τῆς θυρίδος. Τὴν χρησιμότητα τῆς συστάσεως ταύτης ἔννοήσαμεν βραδύτερον. Ἐν τοσούτῳ κατὰ τὴν βραχεῖαν ἔκεινην ἐπισκόπησιν ἥδυνθήμημεν νὰ ἰδωμεν τὴν ἀμαξοστοιχίαν ἥμιῶν χωροῦσαν ἐπὶ τῆς ἀνωφεροῦς διδοῦ, τοὺς τροχούς κυλιομένους ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ωρίβδων, ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν, εἰς τὸ μέσον, ἔτεισαν γιδηοῦσαν γραμμὴν διδυτωτῶν. ἐφ' ἣς μὲ

ετεραν συστημαν γραμμην οδοντωτην, ειρ ης με την μεθοδικότητα μηχανῆς ώρολογίου και μετά σφροδρού ἀλλ' ἔρούθμου πρότου, ήρμοζετο δ κατά τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τιθέμενος εἰς χρῆσιν ὅδοντωτὸς τροχὸς συνέχων τὴν ἐκ τοῦ βάρους και τῆς κατωφερικῆς ακλίσεως ὀπισθοδρόμησιν.

Αλλὰ καὶ ἡ σκηνογραφία ἥδη μετέβαλλετο βαθμηδόν. Τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσόδου τῆς διασφάγος δλονὲν ἐστενοῦτο καὶ οἱ πανύψηλοι γρανίτινοι τοῖχοι δλονὲν προσσήγγιζον ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους. Η γραμμὴ ἐξηκολούθει ν^ο ἀνέρχεται, ἀκολουθῶντα τοὺς φυσικοὺς ἐλιγμοὺς τῆς χαράδρας. Οἱ βράχοι ἑκατέρωθεν, μονόλιθοι τεράστιοι, ἀμύγωνται ἀπότομότεροι κάθετοι, ὡς διά-

πιστοί, εγνωντο αποτομωτέροι, κακετοί, ως οια
μαχαίρας τημηθέντες. Μάτην ἔσωθεν ἀνετείνομεν
τὸ βλέμμα περιφοβού τὸ ὑψος αὐτῶν ἥτο ἀόρα-
τον ἐπάνω εἰς τὴν κορυφήν των βέβαια θά κεῖ-
ται τοῦ ἔρωδιοῦ ἡ κατοικία, τὴν δποίαν ἀναφέ-
ρει. δ Προοιμιακὸς ψαλμός διεκρίνοντο μόνον
τινὰ κοιλώματα, θάμνοι ἡ δενδρύλλια βλαστή-
σαντα ἐντὸς τῶν ρωγμῶν δπου ἔρωιψε τὸν σπό-
ρον αὐτῶν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνέμου, καὶ σπῆλαια
καταφύγια τῶν ἀγρίων ἵψων καὶ τῶν ποιμένων,
ὅπως ἐδίλουν δ καπνὸς τῶν πυρῶν δ μαυρίσας
τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῶν πλευράς. Ἐνίστε δ συνε-
χῆς ἐκ γρανίτου τοῖχος διακόπτεται αἴφνις, καὶ
εἰς τὴν ἄκραν τῆς καμπῆς τὸ βλέμμα διακρίνει
τὸν κόλπον λόχυης σπιερᾶς, δασύλλιον πεύκων
καὶ πλατάνων καὶ βρύσων καὶ κληματίδων ὑπὸ
τὸ δποῖον παιφλάζει τὸ ὑδωρ μικροῦ καταρρά-
κτον. Πλὴν μετὰ τὸ παροδικὸν τοῦτο μειδίαμα
τῆς φύσεως ἡ σκυθρωπότης ἐπανέρχεται φαγδαία.
Ἡ δδὸς αἰλιωρεῖται τῷρα ἀναθεν ἀβύσσουν ὑψος
ἴλιγγωδες ἐπάνω χάος βαθὺν ὑποκάτω, πυθμήν
τοῦ ἀποίου εἶγα, δ βοσγώδης κοίτη τοῦ οὐακος

τού οποίου είναι η μραχωτή κοιτή του όντας, τοῦ Βουραϊκοῦ. Καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία γοργή, μὲ τὸν μικητόμον τῆς μηχανῆς καὶ τὸν μεταλλικὸν πρότον τῶν ὁδοντωτῶν τροχῶν τρέχει γοργὴ ἐπὶ ὅδου χειροποιήτου πλάτους ὀλίγων σπιθαμῶν, μεταπτηδᾶ διὰ τολμηρῶν γεφυρῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην παρειὰν τοῦ βράχου, εἰσοδύει εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ. Μία δπὴ ἑφάντη ἥδη· ἡ ἀμαξοστοιχία εἰσχωρεῖ ἐντὸς αὐτῆς μετ' ὅξεως συριγμοῦ· τὸ ὑψός τῆς σήραγγος καθὼς καὶ τὸ πλάτος εἶνε κατὰ δακτύλους μόλις μεγαλείτερον τοῦ τῶν βαγονίων, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ παρειαὶ ἔμειναν ἀλλαζεντοι, δπως ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἐκρήξεως τῆς δυναμίτιδος, καὶ αἱ αἰχμηραὶ αὐτῶν προεξοχαὶ σχεδὸν θίγουσι τὴν ἔυλινην τοῦ ὅχηματος πλευράν. Οὐαὶ εἰς τὸν ἀπρόσεκτον ὅστις ἔκεινην τὴν στιγμὴν θελήσῃ νὰ προβάλῃ τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τῆς θυρίδος! Θὰ συντριψῃ ἀκριαίως. Εἰς τῶν τοιούτων δυστυχημάτων τὴν πρόληψιν ἀποβλέπει ἡ ἐν τῇ πινακίδι ἀπαγόρευσις.

Ο ἀὴρ εἰς τὰ σήραγγας ἔκεινας δὲν κυκλοφορεῖ καὶ ὁ καπνὸς εἰσχωρῶν ἀσφυκτικῶς διὰ τῶν θυρίδων ἐντὸς τοῦ βαγονίου πληροῖ αὐτὸ διὰ θερμοκρασίας καμίνου. Μόλις δὲ φανῇ τὸ φῶς τῆς ήμέρας καὶ ἀναπνεύῃ ὁ ἐπιβάτης, ἐμφανίζεται ἡ σκοτεινὴ εἴσοδος ἄλλης σήραγγος.

Περὶ τὰς δεκαπέντε τοιαύτας ἀριθμοῖς ἡ γραμμή,
ειπενένας περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ ἐγγύτατα ἀλλή-
λων εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν πολὺ πλέον τῆς σκα-
τάνης εἰργάσθη ἡ δυναμīτις καὶ αἱ ἐκπορητικαὶ¹
τον γένει ὑλαι. Κατὰ τὴν τιτάνειον δὲ ταύτην
φραγμοῖσιν δὲν ἔλειψε τὸ αἷμα τῶν θυμάτων, διὰ
τοῦ στερεωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν
ταρά τῷ λαῷ πρόληψιν πολλοὶ τῶν ἔργατῶν,
ἵτινες κυρίως ἦσαν Ἰταλοί, ἐφονεύθησαν ἢ
τηροφρονιάσθησαν ἐκ τῶν ἐκπορητῶν ἢ ἐκ τῶν
υχαίων καταπτώσεων βράχων.

Ἡ θέα ἐκείνη εἶνε ἀληθῶς φοβερά· τὸ αἰ-
τήμημα τῆς καταπλήξεως καὶ τοῦ θαυμασμοῦ
ἴρδος τὸ ἄγριον τῆς φύσεως μεγαλεῖον πάνει καὶ
ὅ διαδέχεται τὸ αἰσθητήμα τοῦ τρόμου. Ἡ σκη-
τογραφία τῶν ἀπορρόγων βράχων, τῶν χαι-
ρουσῶν ἀβύssων, τῶν σκυτεινῶν ἀντρῶν ἔχει τι
ὅ δύνερφως κατηφές καὶ ὑπενθυμίζει τὰς ἔξό-
σους τέχνης εἰκόνας τῆς πολυτελοῦς ἐκδόσεως
ἥτις Κολάσεως τοῦ Δάντου ὑπὸ τοῦ Δορέ. Ἐὰν
τὰ βάραθρα ἐκεῖνα ἐφαίνετο πλανωμένη ἡ
κιάτο τοῦ αὐτοτροφοῦ Γιβελλίνου, μὲ τὴν ἐπιμήκη
ψύχν καὶ τὸ ποδῆρος ἴματιον, ἡ ὁρθαλμαπάτη
δὰ ἥτο πλήρης. Ἡ δυσφορία πιέζει τὸ στῆθος
καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ κινδύνου οὐδὲ ἐπὶ στιγ-
μὴν καταλείπει τὴν ψυχήν. Μικρὸν ἔαν παρεκ-
λίνῃ ἡ ἀμάξοστοιχία, μία βαλβίς τῆς μηχανῆς
ἀν δὲν λειτουργήσῃ καλῶς, θὰ καταρρημισθῇ
ἥτις τὴν ἀβύssον λίθος τις ὅγκωδης ἐκ τῶν ἐπι-
ρεματικῶν ἔαν καταπέσῃ ἀπὸ τοῦ ὕψους δπου
ωλεύουσιν οἱ γυπατεῖοι κυλιόμενοι, δύναται νὰ
ειτεβάλῃ εἰς θρύμματα πᾶν τὸ προστυχόν.

"Η χαράδρα αυτή είνε δημιουργήμα μεγάλης λουτωνικής άναστατώσεως." Αδηλον κατά ποίαν, ερδούστορικήν βεβαίως, ἐποχήν, τὰ σπλάγχνα τῆς ἡς ἀνεσείσθησαν καὶ δι' ὑπεροτάτουν σπαραγμοῦ ειρράγη ὁ πελώριος λίθινος ὅγκος καὶ διανοι- εις εἰς δύο ως κέλυφος δστρέουν, ἐσχημάτισε τὴν ίσοδον. Οἱ ἀποβλέπων εἰς τὸν σχηματισμὸν μιφοτέρων τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς πλευρῶν, τείνεται ἀμέσως ὅτι ἔαν διὰ τεραστίας δυνά- λεως καταρρεύστο νὰ προσεγγίσωσι πρός ἀλλή- ους οἱ δύο διεστῶτες κορημοί, θὰ προσηρμό- σοντο στεγανῶς. Τὸ μέρος είνε κατ' ἐξοχὴν σει- μοπαθές, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ πρόσφατοι κατά- τροφαὶ τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν τῆς Κορινθίας αἱ τῆς Αἴγιαλείας. Άλλως τε είνε γνωστὸν ἐκ τῆς στορίας ὅτι κατ' ἐκεῖνα τὰ παράλια ὑπῆρχον απά τὴν ἀρχαιότητα αἱ πόλεις Βούρα καὶ Ἐλίκη, πὸ προστάτην θεὸν μάλιστα τὸν ἐννοσίχθονα Ποσειδῶνα, αἵτινες κατεστράφησαν καὶ κατεπον- ίσθησαν ὑπὸ σεισμοῦ, ἐν ἔτει 375 π. Χ.

Αὐτήν την δόνην ἔξελεξαν οἱ ἐνταῦθα ὑπῆρχε-
οῦντες μηχανικοί, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν περίφη-
μον Γαλλικὴν Ἀποστολήν, ὅτε κατήριζον τὸ
χέδιον τοῦ σιδηροδρομικοῦ συμπλέγματος τῆς
Πελοποννήσου.⁴ Ή παραφυάς τοῦ ἀπὸ Πειραιῶς

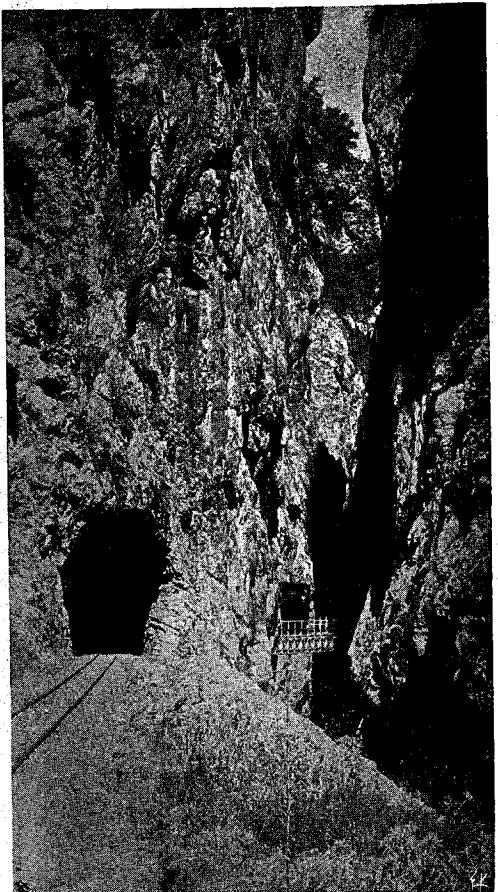
ίς Πάτρας κορυφού τοῦ σιδηροδρόμου, δι' ἣς θὰ πεντεκοπιάνωναι αὔτη πρὸς τὴν δρεινήν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων ἥδυνατο νὰ χαραχθῇ κατω-έρω καὶ θὰ ἦτο μὲν τότε μακροτέρα κατά τι πλλὰ τὸ ἔδαφος θὰ ἦτο ἀσυγκρίτως ὅμαλώτερον αἱ ἐπομένως ἡ δαπάνη μικροτέρα. Ἀλλ' ὅμως κείνοι ἐπροτίμησαν τὴν φάραγγα τοῦ Διακο-ποτοῦ ἐν φιλιανίας, διὰ νὰ ἐπιδεῖξωσι τὴν τέχνην των. Λέγεται ὅτι ὁ χαρᾶς τὸ σχέδιον μηχανι-δὸς κατὰ τὴν ἐπιτόπιον τοῦ μέρους μελέτην γναγκάσθη πολλάκις νὰ κρεμασθῇ ἀνωθεν ἀβύσ-των, προσδεδεμένος διὰ σχοινίων. Ὁντως ὅμως ὁ ἔργον ὑπὸ τεχνικῆν ἔποψιν εἶνε θαυμαστὸν αἱ ἀντέξιον τῶν ὀλίγων ὑπαρχόντων ἐν Εὐρώπῃ καρομοίων, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῶν εἰδή-σιώνων λυπηρὸν εἶνε μόνον ὅτι ἡ ὀφέλεια δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν δαπάνην, ἢτις ὑπῆρχε ση-λαντική. Ἡ ἀριθμητικὴ κατηγορίανθη κατὰ τὴν εργίστασιν ταύτην, διότι ἐνῷ τὸ ἔργον ἀρχικῶς ἀρούρητον τοποθετήθη εἰς ὀκτακοσίας χιλιάδας δραχ-ῶν, ἡ ὀλικὴ δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς τὸ τετραπλά-τιον περίπου, αἱ δὲ ἐπανειλημμέναι συμπληρω-ματικαὶ πιστώσεις αἱ ζητούμεναι παρὰ τῆς ὑπὸ δὸν Τρικούπην Κυβερνήσεως προώπουλεσσαν ἐν ἣ Βουλῇ ζωηρὰς ἀντιδράσεις. Ἐν τούτοις ἔξ-ιπτορικῆς μὲν ἀπόψεως ἡ γραμμὴ ἀποβαίνει χεδὸν ἀχρηστος ἐπὶ δακτύλων δ' ἀριθμοῦνται ἵ ἐπιβάται οὓς μεταφέρει ἡ μικρὰ ἀμαξοστοι-ία καὶ ἔκαστην κατὰ τὴν μίσην αὐτῆς καὶ μόνην ἀθόδον ἐν Καλαβρύτων καὶ Διακοπτοῦ καὶ ἀνάπταλιν, τελουμένην ἐντὸς διαστήματος ἐπταώ-ου περίπου. Ἔαν δ' ἔλειπον ἔνοιι τινὲς πρὸ αὐτῶν περιηγηταὶ ταξιδεύοντες ἐκ περιεργείας ατὰ τὸ ἔρα καὶ τὸ φυτνόπωαρον ἰδίως καὶ ὀλί-στοι ἐκ τῶν ἥμετέρων ἐπιχειρούντες χάριν ἀνα-γνῆς τοιαύτας ἐκδρομάς, ἡ γραμμὴ αὐτῇ κατὰ ολλὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους θὰ ἡγανάκτετο ν' ἀργη.

Ἡ μόνη στάσις εἰς ἥν σταματᾷ ἡ ἀμαξοστοιά κατὰ τὴν ἄνοδον εἶνε σημεῖον τι τῆς ὁδοῦ τῶν ἀγρίων καὶ πενθύμων, ἐκεῖ δπον ἡ κλειώρεια εἶνε ἀκόμη συνεσφιγμένη καὶ οἱ βράχοι νυψοῦνται πανταχόθεν γυμνοί, ὅρθιοι καὶ ἀπειτικοί. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν παρὰ τὴν γραμμὴν ἵα καλύβη μικροσκοπικῆ, ἀρόατος σχεδὸν ἐκ οὐρῆς ὅψεως, ἐξ ἀπελεκήτων λίθων, κατοικου-ένη ὑπὸ μονόχειρος Ἰταλοῦ μετὰ τῆς συζύγου ων, χρησιμεύει ὡς ἀναψυκτήριον, παρέχον ὕδωρ αἱ ρακήν εἰς τοὺς διψῶντας. Οὐ δυστυχῆς εἶνε ὅμα τῆς κατασκευῆς τῆς γραμμῆς καὶ διὰ τοῦτο λαβεῖ τὸ προνόμιον νὰ διανύσῃ ἐκεῖ εἰς ἔνην ὄραν μακρὰν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἐν τῇ γριά ἐρημιᾳ τῆς θέσεως ἐκείνης τὸν ἀρχηγόν τέλον βίον του, ἀπόδων ἐκ τοῦ ἐλέους μᾶλλον ἐπιβατῶν ἢ ἐκ τοῦ υπδαιμονοῦ ἐμπορίου του.

Μετ' ὅλιγον ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πραγματικὸν
ταῦθιμὸν τῆς Ζαχλωροῦς, ὃπου καὶ ἀπεβίβασθη
φιλικὸς ἡμῶν ὄμιλος ὁ συγκειμένος ἐκ πέντε

φύλων ἔξι Ἀθηνῶν, ἐπιζητούντων εἰς τὰ δρεινά ἔκεινα μέρη διλίγην δρόσον πρὸς ἀνακούφιστν ἀπὸ τοῦ καύματος τοῦ Αὐγούστου καὶ ἐντυπώσεις ἀλλας ἀπὸ τὰς μονοτόνους τῆς δόδοις Σταδίου καὶ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος.

Οἱ δρίζων ἀληθῶς εἰπεῖν, δὲν ἡτο καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο λίαν ἀναπεπταμένος, διότι ἡ φάραγξ κυρίως λήγει μόνον κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ δροπεδίου τῶν Καλαβρύτων. Ἀλλ' ἔλειπεν ἡ ἐπίφορος γειτνίασις τῶν τεραστίων δγκων τοῦ γρανίτου, ἡ περισφήγγουσα οἰονεὶ τὴν ψυχὴν ὃς ἐντὸς ἡνεψημένου φάργυγγος τέρατος. Ἀφ' ἐνὸς ὑψοῦτο βουνὸν κατάφυτον, ἀντιθέτως δ' ἔκειντο αἱ ὑπόρειαι εἴτερον βουνοῦ παρὰ τὰς δποιας ἐν τῷ μέσῳ συστάδων δένδρων καὶ θάμνων ἐκρύπτοντο αἱ ὅλιγαι καὶ ἀραιαι οἰκίαι τῆς Κάτω Ζαχλωροῦ, ἐνῷ ἡ σιδηρᾶ γραμμὴ ἐξηκολούθει βαίνουσα πρὸς νότον ἐπὶ δόδοις διμάλιῃς πλέον καὶ ἀνέτον. Τὸ Κτιτορικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διατείνεται δτι τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου εἶνε σλαβωνικὸν ἀντὶ Ζαγροῦ ἡτοι μεθόρειος, δπισθεν τοῦ δροῦ, κατὰ τὸ Ζαγορά, Ζαγόριον ἀλλ' ἡ τοιάυτη ἐτυμολογία μοῦ φαί-

ΑΠΟ ΔΙΑΚΟΦΤΟ ΕΙΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

νεται παρακινδυνευμένη. Ὁτε ἡρωτήσαμεν τὸν ἐφημέριον παρακαλήμενον μετά τίνων χωρικῶν καὶ δύο μοναχῶν ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Σπηλαίου εἰς τὸ παρὰ τὸν σταθμὸν χάνιον, διατί τὸ χωρίον ἐφερε τὸν προσδιορισμὸν «Κάτω», ἐκεῖνος ἀνέτεινε τὸ βλέμμα καὶ τὸ δάκτυλον πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ δπισθεν βουνοῦ λέγων δτι ἐκεῖ εἰς τὸ ὑψοῦ ἔκειτο καὶ ἡ Ἐπάνω Ζαχλωροῦ, ἡτοι ἡτο τὸ θερινὸν ἐνδιαίτημα τῶν κατοίκων τῆς Κάτω. Ὡστε οἱ ὅρεινοι ἐκεῖνοι, ὀσυγκρίτως εὐτυχέστεροι τῶν πυρωκούμενων κατὰ τὸ θέρος κατοίκων τῆς πρωτευούσης, είχον ιδίαν θερινὴν καὶ χειμερινὴν κατοικίαν, δπως ὁ μέγας βασιλεὺς εἶχε τὰ Σοῦσα καὶ τὰ Ἐρβάτανα. Ὁτε εἰδομεν κατόπιν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τὸ ἀντικρὺ κείμενον παρὰ τὴν κορημάδη πλευρὰν τοῦ βουνοῦ περιωρισμένον ἀδενδρον ἐπίπεδον, ἐφ' οὗ ἐγείρονται οἱ πεντήκοντα περίπου οἰκίσκοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὸν θερινὸν συνοικισμὸν τῶν Ζαχλωριῶν, συνεκρίνομεν ἀκουσίως αὐτοὺς τὸν πτωχοὺς χωρικοὺς τοὺς διαιτωμένους κατὰ τὸ θέρος εἰς ὑψος ὀκτακοσίων ἵσως μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἀναπτύνοντας τὸν ζείδωρον ἀέρα τῶν Πελοποννησιακῶν ὀρέων ἀρωματισμένον μὲ τὸ βάλσαμον τῆς πεύκης καὶ τῆς ἐλάτης, πρὸς τοὺς παραθερίζοντας ἐν Φαλήρῳ καὶ ὀσφραινούμενους τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς Σούδας, καὶ ἵσως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν βουκολικῶν ἐντυπώσεων τῆς ἔξοχῆς, ἡμεῖς οἱ δραπέται τοῦ ἀθηναϊκοῦ βίου δὲν ἐμπαρίσαμεν τοὺς δευτέρους.

Παρεκβατικῶς δὲ περὶ τῆς Ζαχλωροῦς καὶ τῶν κατοίκων τῆς καὶ ἵνα μὴ ἐπανέλθω πλέον εἰς αὐτούς, σημειῶ δτι οἱ ἀπόκληροι οὔτοι τῆς ἐπαρχίας, οἱ μεταξὺν ἐνὸς κορημοῦ καὶ μιᾶς φάραγγος, διάγοντες τὸν βίον μόνον μετὰ τῶν πατέρων τοῦ Σπηλαίου, ἔχουσι σχέσεις καὶ δοσοληψίας καὶ συναλλαγὰς παντοίας. Ἡ Ζαχλωροῦς εἶνε οὕτως εἰπεῖν δ ἀντιθάλαμος τῆς Μονῆς. Φεῦ! παρηλθόν οἱ χρόνοι καθ' οὓς οἱ μονασταὶ τῆς Θηβαΐδος εὑρίσκοντες πολυτάραχον καὶ αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀπεύροντο εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐρήμου καὶ συνέζων εἰς ἀπροσίτους σκήτας μετὰ θηρίων. Ἡ συγκοινωνία τοῦ πολιτισμοῦ κατέστησε προσιτοὺς καὶ τοὺς μᾶλλον ἀβάτοντος τόπους καὶ καθ' ἐκάστην δ ἀτιμὸς διελαύνων νικηφόρος διὰ τοῦ πυρφόρου ὄχηματος τοῦ ὑπενθυμίζει μὲ τὸν δεῦν τοῦ συριγμὸν εἰς τοὺς μονάζοντας ἐπάνω εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ πελωρίου βράχου δτι περὶ αὐτοὺς βρέμει καὶ δργᾶ δ κοινωνικὸς βίος μὲ τὰ σφοδρά του πάθη, μὲ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις του. Καὶ οἱ δσιοι ἀββάδες ἐλκυόμενοι, καταβαίνουσιν (δσάκις δὲν ἐπιχειροῦντιν ἐκδρομὰς μακροτέρας εἰς τὰ πέριξ, εἰς διάφορα κτήματα καὶ μετόχια τῆς Μονῆς, μέχρι Πατρῶν ἡ καὶ μέχρι τῆς πρωτευούσης καὶ πέραν ἀκόμη, μέχρι τοῦ Βοσπόρου, ὅπου ἔχει ὁσαύτως εἰσοδήματα ἡ

ἀρχαία καὶ περιλάλητος Μονῆς) μέχρι τοῦ χωριδίου ἐκείνου, χάριν τῆς κοσμικῆς ἀναστροφῆς καὶ τῶν κοσμικῶν ἀναγκῶν καὶ συμφερόντων. Τόσον κοσμικῶν μάλιστα ὥστε ἡ κακοβούλια διατείνεται δτι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν πατέρων καὶ τοῦ ἐν γένει πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου δὲν είνε ἐντελῶς ἀνόι καὶ πνευματικαί. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ τὸ βεβαίωσῃ; Ναὶ μὲν οἱ πειρασμοὶ τοῦ κόσμου ἐπολλατλασιάσθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου καὶ Σάββα τοῦ ἡγιασμένου. Ἀλλ' εἰνε γνωστὸν ἀφ' ἐτέρου δτι τὸ μαῦρον καλογρικὸν ράσον ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προσελκύῃ τὰ βέλη τῆς συκοφαντίας ὅπως δ κόκκινος μανδύας τῶν ταυρομάχων τὰ κέρατα τοῦ ταύρου.

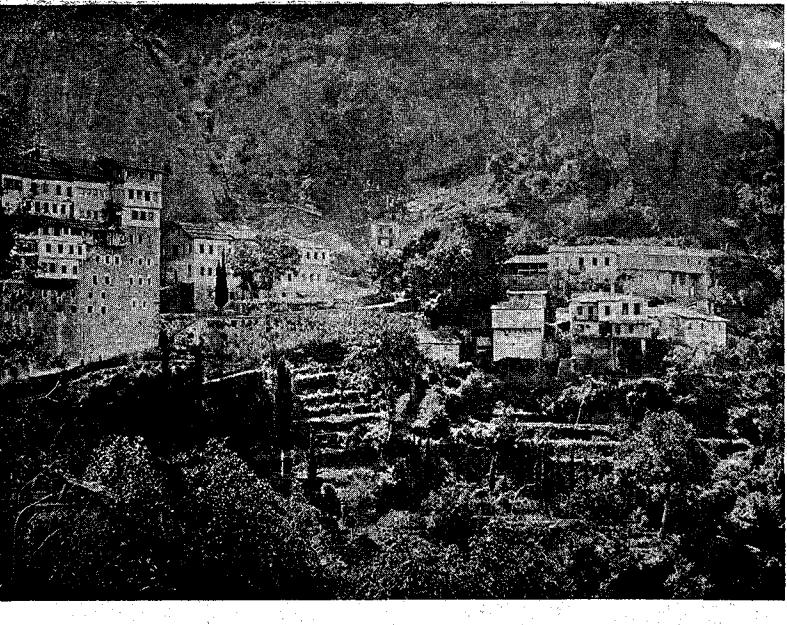
***

Ἐπεχειρήσαμεν τὴν ἀναρρίχησιν τοῦ βουνοῦ ἐπιβαίνοντες ἡμίόνων, οὓς ἐπρομηθεύθημεν ἐκ τοῦ χωρίου. Ἡ δόδος ἡτο τραχεῖα καὶ ἀπόκρημνος, ἀλλὰ τὸ βῆμα τῶν τετραπόδων ἐκείνων, τῶν πολυτιμοτάτων διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνίαν, ἀσφαλέστατον. Τὸ κτίριον τῆς μονῆς δὲν ἐφαίνετο ἐκ τῶν ὑπωρειῶν αἴφνης εἰς μίαν καμπήνητῆς ὁδοῦ παρουσιάσθη πρὸ δημῶν ὡς διάσημας.

Τὸ θέαμα ἡτο ἀληθῶς μαγικόν. Ὁ δγκος τοῦ βουνοῦ καμπυλούμενος ἐσχημάτιζε κοιλάδα βαθεῖαν, ἀπότομον δς χαράδραν, ἀλλὰ κατάφυτον ἐκ πευκῶν καὶ πλατάνων καὶ σχίνων καὶ βάτων, ἀναμέσον δὲ τῆς ὑλομανοῦς φύσεως ἐργάζθουν ὑδατα ἀφθονα καταλειβόμενα ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ δροῦ. Ἡ ἀνέροποντα βλάστησις ἐπανσεν ἀποτόμως εἰς ἐν σημείον. Ἐκεῖθεν πλέον ὑψοῦτο κάθετος, βαρύς, γυμνός, φοβερὸς τὴν θέαν, εἰς τῶν τεραστίων ἐκείνων γρανιτικῶν μονολίθων, ἐξ ὧν τόσους συνητήσαμεν καθ' ὅδον. Ἡτο δρός οἰονεὶ ἐπὶ δροῦς ἐπικαθήμενον καὶ ὑπενθυμίζον τὴν τολμηρὰν ἀναρρίχησιν τῶν Τιτάνων, ὅτε ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐν Ὀλύμπῳ θεῶν, ἐσχημάτισαν διὰ βουνῶν «τεράστιον σωρείτην» ἀλλεπαλλήλως ἐπιθέντες

Τὴν Οἴτην εἰς τὸ Πήλιον, τὴν Όσσαν εἰς τὴν Οἴτην.

Περὶ τὴν βάσιν δὲ τοῦ μονολίθου ἐλεύκαζε μακρὰ σειρὰ οἰκοδομῶν σχεδὸν ἀμφιθεατρική, ἀκολουθοῦσα τὰς καμπάτας τοῦ βράχου καὶ χοη-

ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ. — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Μ. ΒΕΛΟΥΔΙΟΥ

σιμεύουσα ὡς διάμεσος λευκὴ ζώνη μεταξὺ τοῦ βαθέος πρασίνου τῆς ὑποκάτω βλαστήσεως καὶ τοῦ ὑποφαίον χρώματος τοῦ βράχου. Ἡ ζώνη αὐτῇ ἐστίζετο ὑπὸ πολυαριθμών καὶ οὐχὶ πάντα τε κανονικῶν σειρῶν θυρῶν καὶ θυρίδων. Ωμοίαζε μὲ ὑπερμεγέθη περιστερεῶν, τοῦτο δμως ἔχοντα τὸ ἔκτακτον, δτι ἔκειτο οὐχὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ πελωρίου καὶ ἀχειροποιήτου ἔκεινου φυσικοῦ κτιρίου.

Οτε μετ' ἀνάβασιν τοῖν περίπου τετάρτων τῆς ὡρας ἐφιδάσαμεν εἰς τὸ περίβολον τῆς Μονῆς ἐθναυμάσαμεν ἔτι περισσότερον βλέποντες ἐκ τοῦ ἐγγύθεν τὸν περίεργον ἔκεινον συγκοινωνίον. Διοτί τὸ κτίριον δὲν είνε ἔν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ συνεχῆ οἰκοδομήματα μεγάλα καὶ μικρὰ συνεχόμενα, πάντα δ' οἰονεὶ στεγανῶς προσηρμόσμενα εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ βράχου, δτις δροῦνται ὑπὸθεν αὐτῶν πανύψηλος. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἡτο είνε φαίνεται βατὴ ἀλλὰ δυσχερέστατα, κεῖται μικρὸν οἰκοδόμημα μετὰ ναίσκουν. Είνε αὐτῇ ἡ ἀκρόπολις τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψοῦς ἔκεινου ὀλίγοι ἀνδρεῖοι μοναχοὶ ἐκεραυνώσαν διὰ τῶν σωζομένων τοῦ μικρῶν, διάφορων τοῦ βράχου. Ἡ ἀνέροποντα βλάστησις ἐπανσεν ἀποτόμως εἰς ἐν σημείον. Ἐκεῖθεν πλέον ὑψοῦτο κάθετος, βαρύς, γυμνός, φοβερὸς τὴν θέαν, εἰς τῶν τεραστίων ἐκείνων γρανιτικῶν μονολίθων, ἐξ ὧν τόσους συνητήσαμεν καθ' ὅδον. Ἡτο δρός οἰονεὶ ἐπὶ δροῦς ἐπικαθήμενον καὶ ὑπενθυμίζον τὴν τολμηρὰν ἀναρρίχησιν τῶν Τιτάνων, ὅτε ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐν Ὀλύμπῳ θεῶν, ἐσχημάτισαν διὰ βουνῶν «τεράστιον σωρείτην» ἀλλεπαλλήλως ἐπιθέντες

ἀπὸ θαύμα· ἴσοδροπίας. Καὶ διηγεῖται ἡ παράδοσις ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ κατὰ τοὺς πρώτους τῆς δουλείας χρόνους ἐκύλισαν τὴν πέτραν διὰ νὰ συντρίψωσι τὸ ὑποκάτω κείμενον μοναστήριον, ἀλλ᾽ ἡ θαυματουργὸς ἐνέργεια τῆς Παρθένου ἔματαιώσε τὴν ἀπόπειραν, συγκρατήσασα καὶ συγκρατοῦσα μέχρι σήμερον τὴν πέτραν εἰς ἔκεινην τὴν θέσιν. Περιέργον ἐπίστης εἶνε ὅτι ἐπὶ τῆς καθέτου παρειᾶς τοῦ βράχου φαίνονται λαξευμέναι μεγάλαι γραμμαὶ ἔχουσαι ἀκανόνιστον ὄπωσδοῦν τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Ή παράδοσις λέγει καὶ περὶ τούτου ὅτι ἔχαράχθησαν ὑπὸ ἀσκητῶν θελόντων νὰ καθαγιάσωσι τὸν τόπον· ἀλλὰ δῆμος ἀπορού πῶς ἥδυνθησαν νὰ φιλάσσωσι μέχρις ἔκεινου τοῦ ὕψους.

”Οτε ἐφθάσαμεν, δὸς ἥλιος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἔξα-
φανισμῆν ἐκ τοῦ δρίζοντος, ἀλλ’ ἐπὶ τῆς μονῆς
καὶ τῆς κάτωθεν κοιλάδος ἐπεκάθητο ἥδη βαρεῖα
ἡ σκιά. Διότι δὲ πελώριος βράχος ἐμποδίζει τὸ
φῶς τοῦ ὑλίου ἀρκετάς ὕρας μετά τὴν ἀνατολὴν
καὶ ἀρκετάς πρὸ τῆς δύσεως. Ἡ ὑγρασία ἔνεκα
τούτου βασιλεύει διαρκῶς, καθόσον δὲ ἥδυνήθην
νὰ παρατηρήσω ἐκ τῆς βραχείας αὐτούθι διαμο-
νῆς μου, καὶ ἡ ὑγρασία δὲν εἶναι ἔξαιρετος, διότι
οὐκ ὀλίγοι εἶνε οἱ νοσοῦντες ἐκ τῶν ἀρθριτικῶν
καὶ θευματικῶν νοσημάτων, συντελοῦντος καὶ
τοῦ καθεστικοῦ βίου, ἵσως δὲ καὶ τῆς ποιότη-
τος τοῦ ὕδατος, τὸ δριποῖν εἶναι μὲν δροσερόν
καὶ εὐάρεστον, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ λίαν ὑγιεινόν. Εἶναι
δὲ ἀληθῶς περίεργον ὅτι πολλαὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι
μονῶν δὲν φυκοδομήθησαν ἐπὶ θέσεως προσφό-
ρου καὶ ὑγιεινῆς, ἐνῷ διὰ τοὺς ἴδρυτάς των
ὑπῆρχε πλήρης ἐλευθερία περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ
μέρους. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, ἡ παρὰ τὸ Αἴ-
γιον μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν, ἡ πλουσιωτάτη ἵσως
τῆς Πελοποννήσου καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος,
ἀνηγέρθη ἐντὸς κοιλάδος ὃσεὶ φάραγγος ὑγρᾶς
καὶ ἀνηλίου. Μοῦ διηγήθησαν δὲ ὅτι ὁσάκις κατὰ
πᾶσαν ἱεροτελεστίαν ἀνηγγέλλετο μετὰ τῶν ἄλλων
καὶ ἡ δέησις «ὑπὲρ τῶν ἀοιδίμων κτιτόρων τῆς
Μονῆς», ἀπὸ τοὺς στοίχους τῶν θευματιώντων
καὶ ποδαλγῶν μοναχῶν ἀκούονται ὑπόκωφοι
γρυλλισμοὶ διαμαρτυρίας καὶ ἀναθέματος οἰονεὶ
κατὰ τῶν ἀδεξίων, οἵτινες ἔξελεῖαν τὸν δλως
ἀκατάλληλον ἐκεῖνον τόπον πρὸς ἴδρυσιν μονῆς.
”Αλλ’ ἵσως διὰ τὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἡ
ἐκλογὴ ἦτο ἐπιβεβλημένη· ἐπειδὴ τὸ προύπαρ-
χον πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς βασινὸν ἀντρὸν παρὰ
τὴν βάσιν τοῦ βράχου καὶ ἡ γεωλογικὴ ἐν γένει
σύστασις τοῦ μέρους ὑπεδείκνυεν αὐτὸν ὡς πρόσ-
φορον διὰ σκήτην. ”Αλλώς τε πρὸν ἡ ἀγιασθῆ-
νπὸ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, εἶχεν ἥδη χρη-
ματίσει ὡς Ἱερὸν μεότητος ἐθνικῆς τῆς Ἀρτέμι-
δος ἵσως, ὡς ἀναφέρει δὲ Παυσανίας ἐν τοῖς
Ἀρκαδικοῖς. ”Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου συνάγεται
τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αὐτὸ
ἥτο τὸ σπήλαιον ἔνθα «ἀναφυγεῖν τὰς μυγατέ-

ρας τοῦ Προίτου μανείσας λέγουσιν ἃς ὁ Μελάμπονς θυσίαις τε ἀπορρήτοις καὶ καθαροῖς κατήγαγεν εἰς χωρίον καλούμενον Λουσούς».

*Επεζεύσαμεν εἰς τὸ προαύλιον τῆς Μονῆς, δόπον ἐκάθητο τινες τῶν πατέρων. Ἀνταπέδωκαν ἡμῖν τὸν εἰρηνικὸν χαιρετισμὸν καὶ τινες κεφαλαὶ μιξοπόλιοι ἀνετάμησαν καὶ παρετήρησαν ἡμᾶς ὑπόδρα μετὰ περιεργείας οὐδεὶς δῆμος αὐτῶν ἔσπενε ωντας μᾶς δεχθῆ καὶ μόνον ἀφοῦ ἐγνώσθη ἡ ὁπωσδιν ἐπίσημος Ἰδιότης ἐνδὸς ἐξ ἥμαν, προσεκλήθημεν νῦν ἀναβῆμεν εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς φιλοξενίας ἔνθα προσηνέκθησαν ἡμῖν ἀναψυκτικά τινα καὶ ἔνθα ἤλθε πρὸς ὑπόδεξιώσιν μας ὁ ἡγούμενος μεθ' ἐνδὸς τῶν συμβούλων, πληρικοὶ ἀμφότεροι ἀκμαῖοι τὴν ἡλικίαν, ἀγχίνοες καὶ ἀναλόγως μορφωμένοι. Ἀλλ' ἥδη ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ἐσπερινοῦ νεαρὸς δόκιμος ἐλθὼν καὶ γονυπετήσας πρὸ τοῦ ἡγουμένου, ἐξήτησε τὴν ἄδειαν νὺν κρούσῃ τὸν κώδωνα. Ἐσπεύσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ναὸν δόπον ἐψάλλετο ὁ ἐσπερινὸς τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ὁ παρακλητικὸς κανὼν πρὸς τὴν Παρθένον. Μᾶς ἔδειξαν τὴν περιφήμον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἀνάγλυφον μαυρισμένην ἐκ τῆς πολυκαρίας, κατασκεύασμα κατά τὴν ἱερὰν παράδοσιν τοῦ Ἑναγγελιστοῦ Λουκᾶ, κατάφοιτον ἐξ ὀντανθημάτων, ἐν οἷς καὶ ἐν ἑκαὶ πολυτίμων λίθων ἐνὸς τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ προστασία ἀλλως τε τῶν εὑσεβῶν ἐκείνων βασιλέων ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἰδρύματος δὲν προκύπτει ἐκ μόνων τῶν ἀναθημάτων ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀπεικονιζομένου ἐν τῷ δαπέδῳ ἐμβλήματος τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ καὶ μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τοῦ ναοῦ χρυσοβούλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἀνάκαιντισται καὶ προστάται τοῦ ἱεροῦ ἰδρύματος ἔχρησίμευσαν καὶ οἱ προγένεστεροι βασιλεῖς Ἀνδρόνικος ὁ γέρων καὶ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος. Τὸ ἐμβαδὸν ἐκεῖνο τοῦ ναοῦ μὲ τὸ ἐπικρατοῦν ἥδη ἐντὸς αὐτοῦ ἐσπερινὸν σκότος, ἀμυδρῶς φωτιζόμενον ἀπὸ τὴν ἀσθενῆ λάμψιν τῶν κηρίων καὶ τῶν κανδήλων—διότι πράγματι ὁ ναῖσκος ἐκείνος εἶνε ὁ μυχὸς σπηλαίου—ἡ τρομαδῆς φωνὴ τῶν μοναχῶν τῶν ἐκτελούντων χρέη ψαλτῶν, καὶ ἡ ἔρωινος καὶ συρομένη ἀπαγγείλια τῶν νεαρῶν δοκίμων, οἵτινες μὲ τὸ βιβλίον ἀνοικτὸν μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πτέρου γα τῶν στασιδίων ἐκανονάρχουν τὰ τροπάρια, ἥσαν θεάματα καὶ ἀκροάματα ἀν μὴ ἐντελῶς ἔνα, τοῦλάχιστον ἀσυνήθη διὰ τὰς αἰσθήσεις μας καὶ διὰ τοῦτο κεκτημένα ἀσριστόν τι θέλγητρον. Εἰς ἐμὲ ὑπενθύμιζον ἡμέρας παλαιὰς καὶ συγκινήσεις παιδικάς ἀλλ' ὅτε ἀνανήφων ἀπὸ τὴν μεταρσίωσιν τῶν ἀναμνήσεων ἔβλεπον περὶ ἐμέ, συνηγθανόμην ἀλγεινῶς τὴν μόνωσιν. Αἱ φωναὶ τὰς διοίας ἐνεθυμούμην εἰχον σιγήσει πρὸ πολλοῦ καὶ αἱ προσφιλεῖς μορ-

φαὶ τὰς ὅποίας ἀνεξῆτουν εἰχον ἔξαφανισθῇ ἐντὸς τοῦ ζόφου τοῦ θανάτου.

Τύπο τάς τελευταίας λάμψεις τῆς λύκης ἔξελ-
θόντες εἰς τὸν νάρθηκα παρετηρήσαμεν τὰς ἐν
αὐτῷ τοιχογραφίας. Καθόσον ἡδυνήθην ν' ἀντι-
ληφθῶ ἐκ τῆς ἐπιτολαίου καὶ ἀκαταλήκου ἔξε-
τάσεως, παριστῶσι σκηνὰς κυρίως ἐκ τῆς Πα-
λαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Καινῆς, φέρουσι δὲ
ἐν τῇ ἀπειροκαλίᾳ των τὸν τόσον περίεργον τύ-
πον τῆς παλαιᾶς βιζαντινῆς διγογραφίας, ποιη-
θείσης, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, ἐν ἐτεί 1653 ὑπὸ^{τοῦ} ζωγράφου Μανουὴλ ιερέως Ἀνδρόνου,
τοῦ ἐκ Ναυπλίου. Δυστιχῶς καὶ αὐτόθι ἐπεκρά-
τησεν ἡ κακὴ συνήθεια τῆς ἀνακαινίσεως αὐτῶν
ὑπὸ βαναύσων τεχνητῶν, συνήθεια ἐπικρατοῦσα
ἀκόμη, διότι τὴν ἐπομένην εἰδόμενην ἵριον ἴστα-
μενον ἀνωθεν τῆς πύλης τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ
καὶ ἔναν ἐκ Πατρῶν ἀγιογράφον ταπεινόν, δότις

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]
ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Η ἐν Τουρκίᾳ τελευταίως ἐπελθοῦσα πολι-
τειακή μεταβολὴ ἀποτελεῖ σημαντικώτατον
ἰστορικὸν γεγονός καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς διεξα-
γωγῆς καὶ διὰ τὰ μέχρι τοῦδε προελθόντα ἐκ
ταύτης ἀποτελέσματα. Ἡ ταχεῖα καὶ ἀναίμακτος
κατάργησις τυραννικοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶ-
τος, ἔχοντος τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὰ βάθη τῶν
αἰώνων καὶ διαμορφωθέντος κατὰ τὰ τελευταῖα
ταῦτα ἔτη ὑπὸ τὴν περιοριστικωτέραν αὐτοῦ δύψιν
καὶ μιρρφήν, εἶνε γεγονός πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἴστο-
ρίᾳ, ἥτις διαπιστεῖ, ὅτι παρόμοιαι μεταβολαὶ εἰς
πάσας τὰς χώρας καὶ εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς ἐγέ-
νοντο διὸ ἀγώνων, καὶ θυσιῶν ἐκ τῆς πάλης
τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν νέων ἀνδρῶν πρὸς τὰς
παλαιὰς καὶ ἐρριζωμένας ἔξεις ἀνθρώπων, οἵτινες,
ἐκτραφέντες ἐν αὐταῖς, ὑπούλως προσβλέπουσι
πᾶσαν μεταβολήν, τείνουσαν νῦν ἀφαιρέση ἀπὸ ἀν-
τῶν τὰς ἔξουσίας καὶ τὰς ἀπολαύσεις.

^οΑλλ' ή ίστορία λειτουργεῖ διὰ νόμων ἀνωτέρων τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, εἰς οὓς δὲν δύναται τις εὐκόλως νῦν ἀντιτεθῇ. ^οΑκριβῶς δ' ἔνεκα τούτου ή ἀναιμάκτως ἐπελθοῦσα ἐν Τουρκίᾳ μεταβολή, ή μετατρέπουσα ἄρδην, ταχέως καὶ ἀποτόμως τὸ πρότερον καθεστώς, ἐγκλείει οὐχὶ τυχαίους οὐδὲ διστημάντους κινδύνους διὰ τὴν νέαν πολιτειακὴν τάξιν.

Οι κίνδυνοι οὗτοι δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν οἱ μὲν ὡς ἐσωτερικοὶ οἱ δὲ ὡς ἐξωτερικοί.

Ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι εἰνε ἐκεῖνοι, οὓς θὰ δημιουργήσωσιν οἱ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος ὅπαδοι, οἱ Παλαιότουρχοι, οἱ ἐν μιᾷ στιγμῇ ἀπολέσαντες πᾶσαν τὴν ἔξουσίαν, τὴν περιουσίαν, τὰς θέσεις, τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ τῶν δοπίων ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐλάχιστος. Ἐὰν εἰς τούτους προστεθῶσιν καὶ αἱ τάξεις τῶν φανατισμένων ἐκείνων μουσουλμάνων, οἵτινες ἐπτομένοι ἀπειδέχθησαν πρὸς στιγμήν, εἴτε ἐκ φόβου εἴτε ἐξ ὀνάγκης, τὴν ἐπελιθοῦσαν μεταβολὴν καὶ οἵτινες ἀντλοῦντες ἐκ τῆς θρησκείας τὸ δίδαγμα, ὅτι οἱ γκιαούρ εἴλι ε δῆτα κατώτερα τῶν μουσουλμάνων, δὲν εἰνε δυνατὸν ν' ἀνεχθῶσι τὰς λοιπὰς ἐδνότητας ἀπολαυσούσας τῶν αὐτῶν προνομίων καὶ τῶν αὐτῶν ἐλευθεριῶν, θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ ἀντιδραστικοὶ δὲν εἰνε οὕτε δλίγοι οὕτε εὐκαταφρόδιητοι. Ἰδοὺ ὁ πρῶτος ἐσωτερικὸς ἔχθρος τοῦ νέου καθεστῶτος.

Αλλὰ παρ' αὐτὸν ὑπάρχει καὶ ἔτερος. Τὸ πῶς
θὰ ὁνημισθῶσι καὶ θὰ ἐναρμονισθῶσι τὰ συμ-
φέροντα καὶ αἱ ἀντιθέσεις τῶν διαφόρων ἐθνο-
τήτων τῶν κατοικουσῶν τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ
ἰδίᾳ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, τῶν διοίκων ὁ
φανατισμὸς καὶ ἡ ὀντότης ἐκαλλιεργήθη ἐπὶ

τοσαῦτα ἔτη καὶ μετὰ τόσης πεισματικότητος, ὅστε ἡ σοφωτέρα κεφαλὴ νὰ μὴ δύναται νὰ ἔξενῃ τὴν λύσιν, ἥτις θὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἐπὶ τόσα ἔτη διαρκέσασαν ἀνώμαλον καὶ ἐμφυλιοπόλεμον κατάστασιν.

Οἱ Ἑλλῆνες, οἱ Ἀλβανοί, οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἄρμενοι οἱ μὲν ἐντεῦθεν οἱ δὲ ἐκεῖθεν σύροντες τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, δπως ἐκμεταλλευθῶσι ταύτας ὑπὲρ τῶν ἴδιων ἔκαστοι συμφέροντων, κίνδυνος ὑπάρχει νὰ μετατρέψωσι ταύτας εἰς ὁράκος, τὸ δποῖον τέλος δὲν θὰ εἴνει κατάλληλον οὐδένα νὰ καλύψῃ καὶ οὐδεμίαν γυμνότητα ν' ἀποκρύψῃ.

Ο κίνδυνος οὗτος εἴνει σοβαρώτερος τοῦ πρώτου, καὶ ἔὰν ὑποτεθῇ, ὅτι ἐκεῖνος πρὸς στιγμὴν ἐκλείπει.

Οὕτω βλέπομεν τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, παρὰ τὰς κατ^α ἀρχὴν δοθείσας ὑποσχέσεις, ἐξακολουθοῦντας νὰ παραμένωσιν ἐνοπλοὶ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἕδαφους καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν θρασυνομένους, μέχρι τοῦ σημείου, ὃστε νὰ ἔλθωσι, ὡς ἀρχή, εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὴν ἑτέραν ἀρχήν, τὸ Κομιτᾶτον, περὶ, τίποτε δλιγάτωρον τίποτε περισσότερον, τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας.

Βλέποντες δῶμας τὴν ἀποτυχίαν αὐτῶν καὶ τὴν μὴ ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων των παρὰ τῶν Τούρκων, ἐπεδόθησαν καὶ πάλιν εἰς τὸ προσφύλες αὐτῶν ἔργον τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς δολοφονίας, τῆς καταλήψεως ἐλληνικῶν ναῶν καὶ σχολείων.

Ο σκοπὸς αὐτῶν εἴνει πρόδηλος. Αἰὰ τοῦ γέου καθεστῶτος, ἔξειλισσομένου εἰρηνικῶς, ἀπόλλυται ἡ ἐλπὶς τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν δνείρων, τὰ δποῖα ἔχουσι τὴν ἀρχήν των ἐν τῇ ἀναρχίᾳ καὶ τῷ αἷματι καὶ πραγματοποιοῦνται διὰ μιᾶς μακεδονικῆς αὐτονομίας, προαγγέλου τῆς ἐνώσεως τῆς χώρας τούτης πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ μοναδικοῦ τρόπου πρὸς θρίαμβον τῆς βουλγαρικῆς Μεγάλης Ἰδέας.

Ο φρόβος αὐτός, δστις ἐπαληθεύων σύρει δπισθέν του τόσους πόθους, τόσην ἔργασίαν, τόσας θυσίας, τοὺς ἡνάγκασε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς νὰ ἐπιζητήσωσι παρὰ τῶν Νεοτούρκων τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας. Τοῦτο ἐπεζήτησε καὶ ἐπίζητε ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ αἰμοβόρος Βούλγαρος δπλαρχηγὸς Σανδάσκη, τοῦτο ἐπεδίωκε καὶ ὁ Ἀποστόλ, ὁ καταλαβὼν τὰ Γεννιτσά καὶ

ἐνσπείρας εἰς τὸν πέριξ ἐλληνικὸν πληθυσμὸν τὸν τρόμον. Αὐτονότον ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὗται τείνουσι νὰ ἐπιτύχωσιν εὑρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον ψάρευμα εἰς θολὰ νερά.

Ἄλλα παραλλήλως πρὸς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συμβαίνοντα, καὶ ἐν Θράκῃ λαμβάνουσι χώραν, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Συντάγματος, γεγονότα, ἀτινα μονονούχη τείνουσι νὰ παρουσιάσωσι τὴν χώραν τελοῦσαν ἐν ἀναρχίᾳ καὶ νὰ δημιουργήσωσι νέας περιπλοκάς. Οὕτω διάφοροι Βούλγαροι Κομιτᾶτῆδες, περιτρέχοντες ἴδια τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τῆς χώρας, ἀρπάζουσι ἐλληνικὰς ἐκκλησίας, ἀπειλοῦσι, τρομοκρατοῦσι καὶ προβαίνουσι καὶ εἰς φόνους Ἐλλήνων.

Οὕτω ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ βουλγαρικῆς ἐνεργείας, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν μάλιστα τῶν ἐλληνικῶν σωμάτων, παρουσιάζει φαινόμενον οὐχὶ ἀκίνδυνον, τούναντίον, δυνάμενον πλεῖστα νὰ παρέξῃ πράγματα, ἵσως μάλιστα νὰ φέρῃ καὶ εἰς σύγκρουσιν τὴν Τουρκίαν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Εἰς τοὺς δυσαρεστημένους ἐκ τοῦ νέου καθεστῶτος Βουλγάρους ἔχονται νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ Ἄρμενοι, οἵτινες διαβλέπουσι ἐν τῇ νέᾳ καταστάσει τῶν πραγμάτων τὴν ματαίωσιν τῶν ἐλπίδων μιᾶς ἀρμενικῆς αὐτονομίας, χάριν τῆς δοπίας ἐπὶ τόσα ἔτη εἰργάζοντο τὰ Κομιτᾶτα αὐτῶν καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κινδύνους ἔτι χειροτέρους νῦν, τοὺς τῆς ἀπορροφήσεως τῆς φυλῆς των διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γνωστῶν ἐξ ἄλλων συνταγματικῶν κρατῶν ἀφομοιωτικῶν μέσων καὶ τρόπων.

Καὶ οὕτω κατ^α ἀνάγκην οἱ δυσαρεστημένοι Ἄρμενοι φέρονται εἰς σύμπραξιν πρὸς τοὺς δυσαρεστημένους Βουλγάρους, δημιουργοῦντες οὕτω πρόσκομμα οὐχὶ εὐπήδητον διὰ τοὺς Νεοτούρκους.

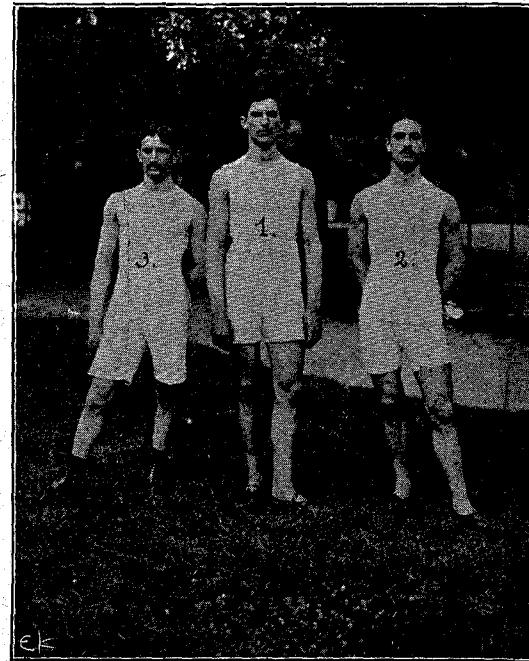
Άλλ' εἰς τοὺς κινδύνους τούτους προστίθεται καὶ ἔτερος ὁ τῶν Ἀλβανῶν.

Οἱ Ἀλβανοί, οἱ ἀρχηγοὶ δῆλον ὅτι τῆς ἀλβανικῆς κινήσεως, ἐκεῖνοι εἰς ὃν τὰς κεφαλὰς ἐγεννήθη ἡ Ἱδέα τῆς ἀλβανικῆς αὐτονομίας, καὶ πρὸς πραγμάτωσιν τῆς δοπίας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰργάσθησαν διὰ τῶν ἐφημεριδῶν καὶ τῶν βιβλίων, εὔρον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, στεγαζόμενοι ἡδη ὑπὸ τὴν συνταγματικὴν σπιάδα, νὰ ἐπιδιώξωσιν ἐπιτοπίως καὶ ἀπτότερον τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν

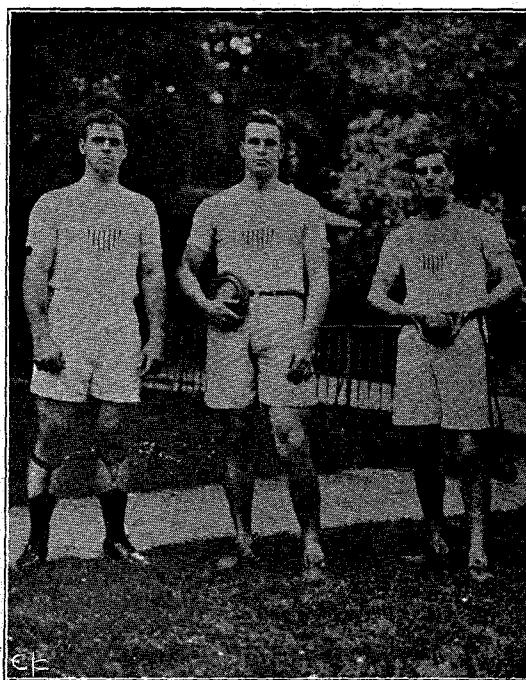
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

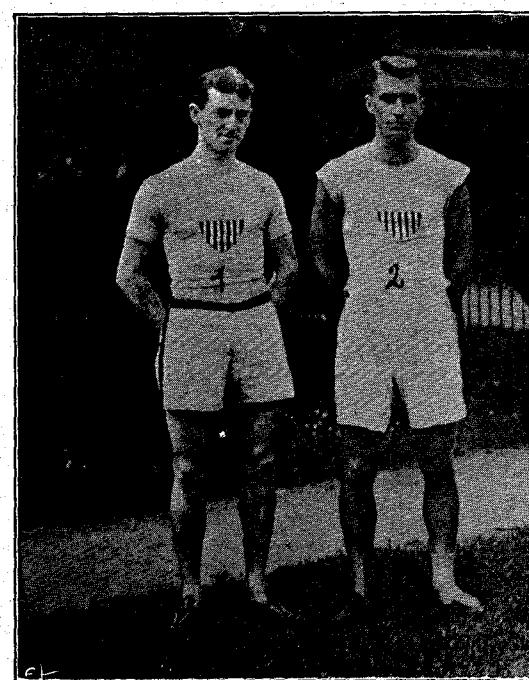
Οἱ Ἑλλῆνες νικηταὶ τοῦ handicar εἰς Παρισίους.
1 Πασχαλίδης νικητής τῶν 400 μ. — 2 Σκονταρίδης νικητής τῶν 100 μ.

Ἐλλῆνες νικηταὶ εἰς Παρισίους. — 1 Τσικλιτήρας πρόδος νικητής τοῦ ἀλματος εἰς μῆκος ἀνεν φορᾶς ὡς καὶ τοῦ εἰς ὑψος. — 2 Μπανήκας, δευτέρος νικητής τοῦ ἀλματος ἐπὶ κοντῷ. — 3 Κουντουριώτης τρίτος νικητής τοῦ ἰδίου.

Αμερικανοὶ δισκοβόλοι.—1 Giffin, δ ρίψας τὸ ρεκόρ τοῦ Λονδίνου μὲ (41μ.,98). — 2 Dearborn καὶ 3 Burroughs.

Αμερικανοὶ Όλυμπιονίκαι.—1 Coock νικητής τοῦ ἀλματος εἰς μῆκος μετὰ φορᾶς (7μ.,49). — 2 Coock νικητής τοῦ ἀλματος ἐπὶ κοντῷ (3μ.,82).

πόθων. Οὕτω τὴν Ἰδρυσιν τοῦ πολιτικοῦ ἀλβανικοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συλλόγου ἐπηκολούθησαν συναθροίσεις ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ συστάσεως ἀλβανικῶν σχολῶν καὶ τῆς χοήσεως τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. Ταῦτα τάχιστα θὰ ἐπακολουθήσωσι καὶ αἱ ἐνέργειαι αἱ τείνουσαι εἰς τὴν δημιουργίαν ἀλβανικῆς συνειδήσεως, ἡς τὰ ἐπακόλουθα εἶνε εὐνόητα.

Παρὰ τὰς ἐθνικότητας ταῦτας, αἵτινες φαίνονται πρὸς τὸ παρὸν κινούμεναι, ἀπομένει ὁ Ἑλληνικὸς ὅγκος, ὅστις ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς μετὰ χαρᾶς ὑπεδέξατο τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Τουρκίᾳ μεταβολὴν προσδοκῶν ἐκ ταύτης τὴν εἰρηνικὴν αὐτοῦ ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔξελιξιν. Ὡς ἀμοιβὴν τῆς στάσεώς του ταύτης ἔλαβεν ὁ ἀνώτατος αὐτοῦ ἀρχιγῆρος ἐπανειλημένας βεβαιώσεις περὶ τῆς ἀθίκτου διατηρήσεως τῶν ἀπ' αἰώνων ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ προνομίων.

Ἄλλος ἡ χαρὰ αὕτη ἔξεδηλώθη ἐν Τουρκίᾳ, ἵδια δῆμος ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι, μετὰ τοσούτου πατάγον καὶ θορύβου, ὥστε διὰ μίαν ἔτι φορὰν νὰ πιστοποιῇ τὸ ἐπιπόλαιον καὶ ἀκριτὸν τῆς φυλῆς ἡμῶν, μὴ ζυγιζόντος τὰς περιστάσεις, ἀλλ' ἀποδεχομένης ἔξι ἐπιπολῆς τὰς πρώτας αὐτῶν ἐνδείξεις, αἵτινες πολλάκις δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ διὰ τῆς ἔξελίξεως παρουσιαζόμενα γεγονότα.

Ἐπεβάλλετο ἡμῖν προτοῦ τονίσωμεν διμούριμbos, προτοῦ ψάλωμεν τὴν ἀναγέννησιν τῆς Τουρκίας καὶ μετ' αὐτῆς τὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ μελετήσωμεν σοβαρῶς τὰ πράγματα, νὰ σταθμίσωμεν τὰ πιθανὰ ἐκ τούτων ἀποτελέσματα καὶ συνετῶς καὶ μεμετρημένως νὰ ἐκδηλώσωμεν τὰ αἰσθήματα ἡμῶν.

Τοῦτο δὲν ἔγενετο· αἱ πρῶται ἐντυπώσεις μᾶς παρέσυραν εἰς ἀκρίτους, ἀσοβαρεύτους καὶ ἐπικινδύνους ἀγαλλιάσεις.

Ἄλλος ἴδον ὅτι τὰ γεγονότα, τὰ ἡδη ἔξελισσόμενα τόσον τραγικῶς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἔχονται νὰ μᾶς ἔσαγγάγωσι ἐκ τῆς πρώτης παραζάλης, καὶ τὰ ἐμπόδια, ἀτίνα συναντῶσιν οἱ Τουρκοὶ ἐν τῇ ἀνασυντάξει τοῦ Κράτους των νὰ κάμωσι ἡμᾶς νὰ σκεφθῶμεν, τούλαχιστον οἱ σωφρονέστεροι, διτὶ τὸ συνταγματικὸν δῶρον πιθανῶν νὰ καταστῇ ἀδωρον.

***

Εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς κινδύνους, καθ' ὃν ἔχει νὰ παλαιίσῃ τὸ νέον ἐν Τουρκίᾳ καθεστώς, καὶ

οὗς ἐν συντόμῳ ἀνωτέρῳ ἔξεθέσαμεν, δέον νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ τοιοῦτοι, οἱ οὓχι διλιγάτερον σοβαροί.

Ἡ Ἐνρώπη πρὸ τῆς ἐπελθοῦσας ἐν Τουρκίᾳ μεταβολῆς καὶ πρὸ τῶν ἀξιοζήλων τῶν Νεοτούρκων προσπαθειῶν πρὸς παγίωσιν τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος, κατ' ἀνάγκην ἀπέσχε πάσης ἐπεμβάσεως, ἀναμένουσα ψυχοάμως τὴν ἔξελειν τῶν πραγμάτων.

Ἄλλα δὲν συνέβη τὸ αὐτὸν καὶ μὲ τὸν Πανσλαυσιμόν, ἀνυπομονώτερον τῶν ἄλλων καὶ ἐπισπεύδοντα τῆς ἐνέργειας αὐτοῦ πρὸς ματαίωσιν ἢ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς νέας καταστάσεως. Καὶ τῶν σκέψεων τούτων ἀμεσον ἐπακολούθημα εἶνε ἡ στάσις τοῦ Βουλγαρικοῦ τύπου καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν Βουλγάρων ληστανταρτῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ.

Γεννᾶται δὴν τὸ μέγα ἔρωτημα. Πῶς θὰ δυνηθῶσι, καὶ ἀν θὰ δυνηθῶσι, νὰ ἀντεπεξέλθωσιν οἱ Νεότουρκοι κατὰ πάντων τούτων τῶν ἀντιξῶν, καθ' ὅλων τῶν κινδύνων τούτων, οἵτινες, ὡς παρατηρεῖ ὁ σοβαρώτερον ἔρευνῶν τὰ πράγματα, οὔτε τυχαῖοι, οὔτε εὐκαταφρόνητοι εἶνε;

Μέχρι σήμερον ἀληθῶς οἱ τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου ἀπέδειξαν φρόνησιν θαυμαστὴν καὶ προβλεπτικότηταν ἀξιοζήλων, ἀλλ' ἀρα γε θὰ δυνηθῶσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ βαδίσωσιν ἀποσκόπτως καὶ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ ἀναληφθὲν ἔργον;

Εἰς τὸ ἔρωτημα τοῦτο πρέπει νὰ σταματήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς ἐνθουσιασμός.

Προτοῦ ἔρευνήσωμεν τὰ βραδύτερα ἐπακόλουθα τῆς ἀσφαλοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ τὰ ὅποια πιθανὸν νὰ μὴ εἶνε καθολοκληρίαν εὐχάριστα διὰ ἡμᾶς, ὡς ἐκήρυξεν καὶ ὁ Πατριάρχης, καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ὅποιων δὲν εἶνε ὁ κατάλληλος χρόνος νὰ εἰσέλθωμεν σήμερον, πρέπει νὰ ἐπισκοπήσωμεν τοὺς ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ νέον καθεστώς συγκρούσεως κινδύνους τῆς φυλῆς ἡμῶν, καὶ ἀφήνοντες τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰς ἀπραγματοποιήτους ἀδελφώσεις, τὰς συλλαμβανομένας εἰς νοσούσας τινας κεφαλάς, νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς δραγανώσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς συντάξεως, δι' ἡς καὶ μόνης θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰς τυχὸν ἐκρηκθησομένας θυέλλας ἐν τῇ Χερσονήσῳ.

Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ἀπὸ τῆς ΙΙ^{ης} Ιουλίου, τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος, εἰσέρχεται εἰς νέαν δλως φάσιν, αἱ δὲ βάσεις ἐφ' ὃν ἐρείδετο τοῦτο μέχρι σήμερον ἀρδην ἀνατρέπονται καὶ νέαι τοιαῦται δημιουργοῦνται.

Διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐθνος ἡ νέα αὕτη ὅψις

ἐπιβάλλει νέα καθήκοντα καὶ νέας ὑποχρεώσεις καὶ πρὸς τοῦτο καλοῦνται οἱ διοικοῦντες τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀλύτρωτον Ἐθνος νὰ ὑνθίσωσι τὴν πορείαν αὐτοῦ, δπως δυνηθῇ νὰ ἀποκομίσῃ τοῦτο τὰ ἀνάλογα ὠφελήματα.

Αὐτὸν δέον νὰ συγκεντρωθῇ πᾶσα ἡμῶν ἡ σκέψις, ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἐνέργεια.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΞΙΩΤΙΔΗΣ
Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρίας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ—ΣΟΥΜΠΕΡΤ

Ἡ τὸ πτωχὸς καὶ ἀσχημος ὁ ιδὸς αὐτὸς ταπεινοῦ βιεννέζου δημοδιδασκάλον. Εἶχε τὰ μαλλιὰ κατσαρὰ ὥσταν μαλλιὰ ἀράπη καὶ ἐπιδερμίδα μαύρην καὶ μάτια φλογερά.

Εἰς ἡλικίαν ἔνδεκα ἐτῶν ὅταν παρουσιάσθη διὰ νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὸ Ὁδεῖον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παρεγκλησίου, ἐγέλασαν καὶ ἀρχὰς μὲ τὸν μικρὸν ἀραπάκον καὶ μὲ τὰ παλαιὰ ροῦχα τὰ δόπια ἐφοροῦσεν.

Ἄλλα ἔπειτα ἀπὸ δλίγον καιρούν οἱ διδάσκαλοί του εἶπαν ὅτι «εἶχε διδαχθῆ τὰ πάντα ἀπὸ τὸν πανάγαμον Θεόν».

Εἰς ἡλικίαν δέκα ἔξι ἐτῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἴκον του, πλησίον τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, οἱ δόπιοι ὅλοι ἦσαν ἔξαιρετοι μουσικοί.

Εἰς ἡλικίαν δέκα ὅκτω ἐτῶν συνέθετε τὴν «Νεαρὰν Μοναχὴν» καὶ τ' «Ἀστρα».

Εἰς ἡλικίαν δέκα ἔννέα ἐτῶν, τὸν Erlkönig, ἀφοῦ ἔδιαβασε τρεῖς φορὰς τὸ φερόνυμον βάλλισμα τοῦ Γκαϊτε.

Τὸ στάδιον του ὑπῆρξε βραχὺν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶνε σημαντικόν δέκα σονάται καὶ πολυάριθμοι συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον πολλὰ τρίο, κουαρτέτα καὶ κουϊντέτα· ὅκτὼ συμφωνίαι πέραν τοῦ δέοντος μὴ πολὺ γνωσταί, δέκα ἔξι μελοδράματα ἀγγωστα καὶ lieder κατὰ ἐκατοντάδας.

Ἐξησε ζωὴν μετρίαν καὶ ωχράν· ἡ ἀδηλότης του ὑπῆρξεν ἡσυχος καὶ αἱ θλιψεις του ἀθόρυβοι. Ἐργασία ἡ μᾶλλον δημιουργία ἀδιάλειπτος,—διότι εἶχε τὸ θεῖον δῶρον τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐχερείας· μέτριαι θέσεις ἐπιδιωκόμεναι

ΦΡΑΝΤΣ ΣΟΥΜΠΕΡΤ

ἀκαταπούστως καὶ οὐδέποτε ἐπιτυγχανόμεναι. τὸ θέρος, μερικαὶ ἔβδομάδες πεζοπορείας ἀνὰ τὰς μοναδικὰς Ἀλπεις μαζὶ μὲ τὸν φίλον του, τὸν μέγαν ἀοιδὸν Vogl, ὁ δόπιος πρῶτος διέδωκε θριαμβευτικῶς ἀνὰ τὴν Γερμανίαν τὰ lie-de-re, ἴδον δῆλη ἡ ζωὴ τοῦ Σούμπερτ.

Δὲν ἔγνωρισεν εὐτυχεῖς ἡμέρας ἀλλας ἀπὸ αὐτὰς τὰς μοναδικὰς καὶ ἐλεύθερας ἡμέρας κατὰ τὰς δόπιας ὥσταν δύο βάρδοι διέσχιζον κοιλάδας καὶ δρη, ἀδοντες τὰ ὠραιότατα Ἰσως τῶν ἀνθρωπίνων ἀσμάτων πρὸς τὰ ὠραιότατα τῶν δηντῶν τοῦ Θεοῦ.

Φαίνεται διτὶ ἡ γάμπησε τὰ δηντα ταῦτα περισ-

σότερον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν. Προκειμένου περὶ ἑνὸς φύλου του τὸν δποῖον ἐτρόμαζεν ἡ Ἰδέα τοῦ θανάτου, ἔγραφε κάποτε — « Ἀν ἔβλεπεν ὃς ἔγω αὐτὰ τὰ ὁραῖα δάση, αὐτὰς τὰς θαυμαστὰς λίμνας τῶν δποίων ἡ θέα καταπλήττει, δὲν ὅτα ὑπερετίμα τὴν εὐτελῆ μας ἀνθρωπίνην ζωὴν τόσῳ πολὺ ὥστε νὰ μὴ θεωρῇ ὃς μεγάλην εὐτυχίαν νὰ καταπιστευθῇ πάλιν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τὴν δποίαν μία δύναμις ἀκατανόητος ὡθεῖ διαρκῶς εἰς ζωὴν αἰωνίως νέαν ».

Καὶ ἐν τούτοις δταν ἥλθεν ὁ θάνατος, δ πρόσωρος θάνατος — ἦτο τότε ἐτῶν τριάκοντα καὶ ἑνὸς — δὲν τὸν ἐδέχθη λιαρός. Εἶπε πρὸς τὸν ἔνα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς του — « Βάλε τὸ αὐτὶ σου στὰ χεῖλη μου» καὶ μὲ πολὺ χαμηλὴν φωνήν, μὲ φωνὴν ἀμφιβολίας, φόβου ίσως, ἐψιθύρισε — «Τώρα τί θ' ἀπογίνω ἔγω; »

Απέθανε μίαν νοεμβριανὴν ἡμέραν, μικρὸν ἀφοῦ ἀπετελείωσε τὸν κύκλον τῶν ἀσμάτων τὰ δποῖα καλοῦνται « Χειμερινὸν ταξεῖδι ». Τὸν ἔθαψαν πλησίον τοῦ Μπετόβεν τὸν δποῖον ἔθαψαν περισσότερον ἀπὸ δλους τοὺς μεγάλους μουσουργούς, καὶ δύο συναυλίαι αἱ δποῖαι ἐδόθησαν πρὸς μεταθανάτιον δφελός του μόλις ἐκάλυψαν τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς του.

Καθὼς ὁ Βέμπερ, καθὼς ὁ Σοῦμαν, ίσως περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Μπετόβεν, δ Σοῦμπερτ εἶνε Γερμανός, δλως Γερμανός. Τίποτε δὲν δμοιάζει δλιγάτερον μὲ ἐν *Lied* τοῦ Σοῦμπερτ ἦ μία γαλλικὴ romance καὶ ἐν Ιταλικὸν ἄσμα. Εἶνε θιασώτης τῆς μελωδίας ἐν τούτοις. Εἶνε τοιοῦτος πρὸ παντὸς καὶ ἐπὶ παντὸς θέματος. Μεταξὺ τῶν συνοδειῶν (accompagnements) τῶν ἀσμάτων του ὑπάρχουσι τινὲς ἀθάνατοι ἢ τῆς « Μαργαρίτας νηθρούσης » ἢ τοῦ Erl-König. Ἀλλὰ πρῶτα διὰ τῆς μελωδικῆς ἐπινοίας, διὰ τοῦ χαρίσματος τὸ δποῖον εἶχε νὰ δημιουργῇ τὸ ἀπλοῦν σῶμα καὶ τὸ ζῶν κύτταρον, εἶνε μέγας μουσουργός, ἔνας ἀπὸ τοὺς πλέον μεγάλους. Πράγματι μελωδίαι καὶ πάλιν μελωδίαι καὶ πάντοτε μελωδίαι ἀνέθρωσκον ἀπὸ αὐτὸν ἀκαταπαύστως, καὶ λέγουν δτι ἐνίστεταιν μὲ τὰ δυό του χέρια τὸ μέτωπόν του ὃς διὰ νὰ τὸ προστατεύῃ ἀπὸ τὴν ἐλαφράν των πτῆσιν ἢ ἀπὸ τὰς φοβεράς των ἐφρόδους.

Ἀλλὰ ἡσαν μελωδίαι γερμανικαί. Ὁλιγάτερον κλασικαὶ τῶν τῆς Ίταλίας, περισσότερον σιβαραὶ τῶν τῆς Γαλλίας τόσον ἀπλαῖ, ὥστε

καὶ ἔνα παιδὶ ἀκόμη θὰ ἴμποροῦσε νὰ τὰς κρατήσῃ εἰς τὴν μνήμην του χωρὶς καμίαν δυσκολίαν τόσον ὡραῖαι, ὥστε δὲν θὰ τὰς ἥννοιει ἡ κατὰ τὸ ἥμιον.

Ἄλλαι σᾶς μένουν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, αὐταὶ σᾶς μένουν εἰς τὴν ψυχήν πράγματι τὰς ἀποστηθῆσει κανεὶς καὶ τὰς ἀποστηθῆσει διὰ τῶν μυχιατάτων τοῦ στήθους. Σπανίως εἶνε εὐθυμοί τοῦ Σοῦμπερτ δὲν γνωρίζω οὔτε μίαν σελίδα κωμικήν, ἀκόμη δὲ δλιγάτερον γελοίως εὐτράπελον (bouffonne). Ἡ Μοῦσα του δὲν ἐγελοῦσε καθόλου, ἀλλὰ ἀσμένως ἔχαμογελοῦσεν, ἀφελῆς καὶ ἀγνής, ἢ ἀληθῆς γερμανικὴ Μοῦσα, ἐκείνη τὴν δποίαν δ Ἐρρίκος Χάίνε ἀποκαλεῖ κάπου «εύμενή καὶ καλήν».

Ο Σοῦμπερτ εἶνε δλιγάτερον περιαυτολόγος, μικροῦ δεῖν νὰ εἴπω δλιγάτερον ἔγωιστης, τοῦ Σοῦμαν. Εἰς τ' ἀναράθμητά του *Lieder* ἐμπεριέχεται δ ἀσμός δ ἀχανής. Εἶνε ταῦτα μία δλοκληρωτικὴ ἐκπροσώπησις τῆς παγκοσμίου ζωῆς καὶ τῶν ἀψύχων ὅντων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ο Σοῦμπερτ εἶνε μέγας τοπιογράφος ἔχει ούρανος θαυμασίους ἐνθυμηθῆτε τ' « Ἄστρα ». Εἶνε ἐπίσης δ μουσικὸς τῶν ὑδάτων ἐνθυμηθῆτε τὸν « Ἄττακέα », τόσα διαγνῆ ἄσματα τοῦ νερομύλου ἢ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἵδιως ἐπαναπίπτουσαν εἰς ἀφρόν, εἰς λαμποκοποῦντα ὑετόν, τὴν συνοδείαν τῆς « Βαρκαρόλλας », ἢ δποία καλεῖται γερμανιστί. — Auf Wasser zu singen: « Διὰ νὰ τραγουδηθῇ ἐπάνω εἰς τὸ Νερό ».

Τέλος δ Σοῦμπερτ εἶνε δημιουργὸς τῆς μουσικῆς τῆς καλουμένης de genre, καὶ παραμένει ἀκόμη καὶ σήμερον δ μέγας αὐτῆς μύστης ἀπὸ τὸν δποῖον δλοὶ οἱ ἄλλοι κατάγονται καὶ τὸν δποῖον κανεὶς δὲν ὑπερέβη.

Ο Σοῦμαν εἶπε πολὺ δρθῶς « Ὅσας ποιάλας μορφὰς περιβάλλονται αἱ σκέψεις καὶ αἱ πρᾶξεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰς τόσας περιβάλλεται καὶ ἢ μουσικὴ τοῦ Σοῦμπερτ ». Γραφικὴ ἢ οἰκιακή, περιοριζομένη ἐντὸς τεσσάρων τοίχων ἢ περιπλανητικωτάτη, μουσικὴ τῆς οἰκιακῆς ἑστίας ἢ τῶν μακρυνῶν περιοδειῶν, τοῦ ἀλιέως, τοῦ μυλωθροῦ, τοῦ ταχυδρόμου, τοῦ πλανωδίου λυρφοδοῦ ἢ τῆς γυναικὸς ποὺ νήθει, εἶνε ἡ μουσικὴ τῶν ἀναριθμήτων καὶ ἀνωνύμων προσώπων τὰ δποῖα εἶνε ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ἐπίσης ἡ μουσικὴ τῶν μηδαμινῶν συμβεβηκότων καὶ τῶν καθημερινῶν ἔξεων αἱ δποῖαι εἶνε ἡ ζωὴ. Καὶ

ὅποια ζωὴ, πράγματι ἀληθινή, ζῶσα! Πολὺ πλέον φυσικὴ καὶ ἀληθινὴ ἀπὸ ἐκείνην τῆς δποίας ἡ μουσικὴ εἰς τὸ θέατρον μᾶς παρέχει μίαν ὑψηλοτέραν ἀλλὰ δλιγάτερον πιστὴν ἀναπάστασιν. Ἐνυπάρχει Ἰσως δλιγάτερα ἀληθεια, θέλω νὰ εἴπω μία ἀληθεια δλιγάτερον οἰκεία καὶ ὡσὰν δλιγάτερον πλησιεστέρα ἐν τῷ « Δὸν Ίωάννη », τοῖς « Οὐγενότοις », τῷ « Φάσιοντ » καὶ τῷ Πάρσιφαλ », ἢ ἐν τῷ « Χαῖρε » ἢ τῷ « Παραπόνῳ τῆς κόρης ». Καὶ ἡ « ἐπέλασις πρὸς τὴν ἄβυσσον », ἡ « ἐπέλασις τῶν Βαλκυριῶν » δὲν ἔχει τίποτε τὸ τόσῳ ἀνθρώπων δσφ δ φευγαλέος ἐκείνος δρόμος ἐνὸς ἀφανοῦς ἐφίππου ὁδοπόρου δ δποῖος κρατεῖ εἰς τὴν ἀγκάλην του τὸ τέκνον του.

Διὰ τὸν ἔρωτος αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν καὶ γνώμιμον καὶ τρόπον τινὰ μέσην ζωῆν, διὰ τοῦ κάποιου ἐκείνου χαρακτῆρος τὸν δποῖον δ Φρομαντὲν ἀπεκάλει τόσῳ δρθῶς « ἔγκαρδιον διάθεσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα » διὰ τῆς φύσεως ἐπίσης τῶν θεμάτων τὰ δποῖα προτιμᾶτέλος διὸ τῶν διαστάσεων ἢ τοῦ σχήματος τῶν ἀριστουργημάτων του, δ Σοῦμπερτ δμοιάζει πρὸς

τοὺς κατ' ἔξοχὴν ζωγράφους de genre, πρὸς τοὺς Όλλανδούς, πρὸς ἐκείνους τοὺς δποίους καλοῦσι « μικροὺς διδασκάλους τῆς τέχνης », καὶ οἱ δποῖοι εἶνε πολὺ μεγάλοι. Ἀλλὰ ὑπερτερεῖ αὐτῶν κατὰ τὴν παίζονταν καὶ κατὰ τὸν ορμαντισμόν, κατὰ τὴν θερμήτητα καὶ τὴν συγκίνησιν, κατὰ τὴν συνεχῆ δρμὴν ἢ πτῆσιν πρὸς τὰ πέραν τοῦ τάφου. — Ο « Erlkönig » εἶνε πράγματι ἡ φυγὴ ἐν μέσω τοῦ σκότους καὶ πρὸς τοῦ τρομακτικοῦ φάσματος, — ἡ φυγὴ ἐνὸς πατρὸς καὶ τοῦ τέκνου του. — Ἀλλὰ εἶνε καὶ κάτιτι ἐπὶ πλέον, κατί τι τὸ παράδοξον καὶ τὸ δποῖον δ. Λίστ, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, διεῖδε πρῶτος. Εἶνε ἡ ἐνδόμυχος καὶ ἀκόμη πλέον τραγικὴ σύρραξις τῆς πραγματικότητος, ἡ δποία δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μᾶς προστατεύῃ, καὶ τοῦ ιδανικοῦ τὸ δποῖον παρέχει ὁδύνην καὶ τὸ δποῖον ἐνίστε παρέχει θάνατον.

Ίδου διατί δ Σοῦμπερτ ἐνῷ εἶνε μέγας μουσικοδιδάσκαλος τῆς πραγματικότητος, εἶνε ἐντατῷ μέγας μουσικοδιδάσκαλος τοῦ ιδανικοῦ, τῆς φωνατσίας καὶ τοῦ μυστηρίου.

[Μετάφρ. ΧΡ. Θ. ΔΑΡΑΛΕΣΗ]

CAMILLE BELLAIGUE

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΕΡΩΣ

— Σκέψεις τοῦ Μπαλζάκ —

Τὸ ἔνστικτον τῆς γυναικὸς ἀξίζει δσον ἡ διορατικότης τῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

***

Αἱ γυναικες ἔχουν προσισθήματα τὰ δποῖα κινοῦν τὸν θαυμασμόν. Διατί, γενικῶς, τρέμουν μᾶλλον παρὰ ἐλπίζουν δταν πρόκειται διὰ συμφέροντα τῆς ζωῆς; Διατί μόνον εἰς τὰς μεγάλας ιδέας τοῦ μέλλοντος τῆς θρησκείας ἔχουν πεποίθησιν; Διατί μαντεύουν τόσον καλὰ τὴν ἐπερχόμενην καταστροφὴν τῆς περιουσίας μας ἢ τὰς μεταστροφὰς τῆς τύχης μας; Ισως τὸ αἰσθήμα, τὸ δποῖον τὰς συνδέει μὲ τὸν ἀνδρα ποὺ ἀγαπῶν, τὰς κάμνει νὰ διαβλέπουν θαυμασίως τὰς δυνάμεις του, νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὴν ικανότητά του, νὰ γνωρίζουν τὰς δρέξεις του, τὰ πάθη, τὰ

ἐλαττώματα, τὰς ἀρετάς του... Καθετὶ μέσα τους πάλεται ἀπὸ μεγάλας ἡθικὰς δονήσεις. Ἡ αἰσθάνονται ἢ βλέπουν.

***

« Η φιλία τῆς γυναικὸς εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς.

***

Εἰς δλας τὰς φαντασιοπληξίας τῆς γυναικὸς δ ικανὸς ἀνδρας δφείλει πρῶτα νὰ εἴπῃ νοί, καὶ νὰ τῆς ἐξηγήσῃ τοὺς λόγους τοῦ ὅχι ἀφίνων εἰς αὐτὴν ἔτσι τὸ δικαίωμα ν' ἀλλάξῃ ἐπ' ἀπειρον γνώμην, ἀποφάσεις καὶ αἰσθήματα.

***

« Η φύσις δίδει εἰς τὴν γυναικα καὶ τὴν ἔξαιρετην δύναμιν τοῦ πόνου ἀλλὰ καὶ τὴν

ἀδυναμίαν ἢ ὅποια τῆς ὑπαγορεύει τὴν ὑποταγήν.

***

Αἱ γυναικες, χωρὶς ψυχήν, δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀπαλὸν εἰς τὰς κινήσεις των.

***

Αἱ γυναικες ἔχουν τὸ ἀμίμητον προσόν νὰ ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματά των χωρὶς νὰ μεταχειρίζωνται πολὺ δυνατὰς λέξεις ἢ εὐγλωττία των συνίσταται πρὸ πάντων εἰς τὸν τόνον τῆς φωνῆς, εἰς τὰς κινήσεις, εἰς τὴν στάσιν καὶ εἰς τὸ βλέμμα.

***

“Οταν ἡ Γαλλίς ἀγαπᾷ, ὑφίσταται ἀληθινὴν μεταμόρφωσιν. Τὴν φιλαρέσκειάν της, τὴν τόσον φημισμένην, τὴν μεταχειρίζεται διὰ νὰ στολίσῃ τὸν ἔρωτα τῆς. Τὴν τόσον ἐπικύρων ματαιότητά της τὴν θυσιάζει καὶ συγκεντρώνεται ὅλη εἰς τὴν ἀγάπην της. Ζῇ μὲ τὰ συμφέροντα, μὲ τὰς ἀντιπαθείας, μὲ τὰς συμπαθείας τοῦ ἀγαπημένου της. Εἰς μίαν ἡμέραν ἀποκτᾶ τὴν πειραν τοῦ ἐργαζομένου ἀνδρός, μελετᾷ τὸν νόμον, ἔννοει τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐμπορικῆς πίστεως. Μολονότι ἀπερίσκεπτη καὶ σπάταλος δὲν θὰ κάμη οὔτε ἔνα λάδος, δὲν θὰ σπαταλήσῃ οὔτε ἔνα εἰκοσόφραγκον. Γίνεται συγχρόνως μητέρα, παιδαγωγός, ἰατρὸς καὶ δίδει εἰς κάθε τῆς μετα-

μόρφωσιν τὴν χάριν τῆς εὐτυχίας, ἢ ὅποια φανερώνει κάθε στιγμὴν τῆς ζωῆς τὴν ἀτέλειωτη ἀγάπη τῆς.

***

“Ο ἔρως ἔχει καὶ αὐτὸς τὸν ἐγωϊσμόν του. Ή μητρικὴ ἀγάπη δὲν ἔχει ἐγωϊσμόν.

***

Τὸ νάγαπα κανεὶς χωρὶς ἐλπίδα, εἶναι καὶ αὐτὸς εὐτυχία.

***

Μόνον οἱ ὑπέροχοι ἄνδρες γνωρίζουν νὰ ἀγαποῦν.

***

Δύο αἰσθήματα κυριαρχοῦν εἰς τὸν ἔρωτα τῆς γυναικός: Ἡ ἀφοσίωται εἰς ἀνθρώπους πάσχοντας, ταπεινωμένους, κακούργους τοὺς δοπούς τὸν ἔρωτα τῆς. Τὴν τόσον ἐπικύρων ματαιότητά της τὴν θυσιάζει καὶ συγκεντρώνεται ὅλη εἰς τὴν ἀγάπην της. Ζῇ μὲ τὰ συμφέροντα, μὲ τὰς ἀντιπαθείας, μὲ τὰς συμπαθείας τοῦ ἀγαπημένου της. Εἰς μίαν ἡμέραν ἀποκτᾶ τὴν πειραν τοῦ ἐργαζομένου ἀνδρός, μελετᾷ τὸν νόμον, ἔννοει τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐμπορικῆς πίστεως. Μολονότι ἀπερίσκεπτη καὶ σπάταλος δὲν θὰ κάμη οὔτε ἔνα λάδος, δὲν θὰ σπαταλήσῃ οὔτε ἔνα εἰκοσόφραγκον. Γίνεται συγχρόνως μητέρα, παιδαγωγός, ἰατρὸς καὶ δίδει εἰς κάθε τῆς μετα-

***

Τὸ αἰσθῆμα, ἡ ἀγάπη, ὁ πόνος, ἡ ἀφοσίωσις θὰ είναι πάντοτε ἡ ζωὴ τῆς γυναικός.

***

“Ἡ καρδιὰ τῆς μητέρας εἶναι ἄβυσος εἰς τὸ βάθος τῆς δοπίας ὑπάρχει πάντοτε ἡ συγγνώμη.

ΜΠΑΛΖΑΚ

μόρφωσιν τὴν χάριν τῆς εὐτυχίας, ἢ ὅποια φανερώνει κάθε στιγμὴν τῆς ζωῆς τὴν ἀτέλειωτη ἀγάπη τῆς.

***

“Ο ἔρως ἔχει καὶ αὐτὸς τὸν ἐγωϊσμόν του. Ή μητρικὴ ἀγάπη δὲν ἔχει ἐγωϊσμόν.

***

Τὸ νάγαπα κανεὶς χωρὶς ἐλπίδα, εἶναι καὶ αὐτὸς εὐτυχία.

***

Μόνον οἱ ὑπέροχοι ἄνδρες γνωρίζουν νὰ ἀγαποῦν.

***

Δύο αἰσθήματα κυριαρχοῦν εἰς τὸν ἔρωτα τῆς γυναικός: Ἡ ἀφοσίωται εἰς ἀνθρώπους πάσχοντας, ταπεινωμένους, κακούργους τοὺς δοπούς τὸν ἔρωτα τῆς. Τὴν τόσον ἐπικύρων ματαιότητά της τὴν θυσιάζει καὶ συγκεντρώνεται ὅλη εἰς τὴν ἀγάπην της. Ζῇ μὲ τὰ συμφέροντα, μὲ τὰς ἀντιπαθείας, μὲ τὰς συμπαθείας τοῦ ἀγαπημένου της. Εἰς μίαν ἡμέραν ἀποκτᾶ τὴν πειραν τοῦ ἐργαζομένου ἀνδρός, μελετᾷ τὸν νόμον, ἔννοει τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐμπορικῆς πίστεως. Μολονότι ἀπερίσκεπτη καὶ σπάταλος δὲν θὰ κάμη οὔτε ἔνα λάδος, δὲν θὰ σπαταλήσῃ οὔτε ἔνα εἰκοσόφραγκον. Γίνεται συγχρόνως μητέρα, παιδαγωγός, ἰατρὸς καὶ δίδει εἰς κάθε τῆς μετα-

***

Τὸ αἰσθῆμα, ἡ ἀγάπη, ὁ πόνος, ἡ ἀφοσίωσις θὰ είναι πάντοτε ἡ ζωὴ τῆς γυναικός.

***

“Ἡ καρδιὰ τῆς μητέρας εἶναι ἄβυσος εἰς τὸ βάθος τῆς δοπίας ὑπάρχει πάντοτε ἡ συγγνώμη.

ΜΠΑΛΖΑΚ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Σοκιτισμός

“Ο ΜΑΘΗΤΗΣ.—Ἐπήγατε ἐπὶ τέλους εἰς τὸ θέατρον;
Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Ναι. Ἐπήγα τοῦ στερεοῦ ἀπὸ εἰκοσιπέντε χρόνια. Ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ ἐπαίζετο δὲ «Μάρκος Βότσαρης καὶ ἐκαίοντο πυροτεχνήματα εἰς τὸ τέλος τῆς παραστάσεως, δὲν εἶχα πατήσει τὸ πόδι μου εἰς τὸ Ελληνικὸν θέατρον.

“Ο ΜΑΘΗΤΗΣ.—Ἀπὸ τὸν καλὸν παλαιὸν καιρὸν δηλαδή.

“Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Ναι. Τὸν καιρὸν ποὺ δὲν ὑπῆρχαν πρῶται καὶ δὲν εἶχεν ἐφευρεθῆ ἀκόμη ἡ θεατρικὴ κριτική.

“Ο ΜΑΘ.—Μοῦ ἐδώσατε μίαν πολὺ εὐχάριστην εἰδησην. Δὲν εἰμπορίσαν νὰ φαντασθῶ διτὶ θάποδάνετε χωρὶς νὰ ἔχετε ἵδει εἰς τὴν ζωὴν σας τοὺς νέους ἀστέρας τοῦ θέατρου μας, τὴν Δα Μαρίκαν Κοτοπούλη καὶ τὴν Καν Κυβέλην Ἄριανον.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Λησμονεῖτε διτὶ εἴμαι εἴδομηντα ἐτῶν;

“Ο ΜΑΘ.—Ἐνας λόγος περισσότερον διὰ νὰ γνωρίσετε ὅλας τὰς νέας καὶ ώραιας ἡθοποιούς.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Κυρίως δὲν ἡτονεῖτε εἰς τὸ θέατρον ἡτονεῖτε δὲν εἰσέρχεσθε διτὶ θάποδάνετε χωρὶς νὰ εἴτη κανεῖς, διτὶ ἐπεισόδιο. Τὰ πρόγυμνα μετακινοῦνται μόνον, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, διτὶ εὐδίσκονται ἐπὶ τῆς έτιφανείας τοῦ ἐδάφους. Διὰ νὰ πέσῃ κάτι τι πρέπει νὰ σηκωθῇ τούλαχιστον μίαν σπιθαμήν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ θέατρον.

“Ο ΜΑΘ.—Καὶ ὅμως νὰ θέατρον καταρρέει ποὺ δρόμον δρόμον, εἶχεν ἀρχίσει μίαν ἔξελιξιν.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—“Ολ’ αὐτά είναι απατηλά φαινόμενα καὶ δὲν ἔχουν καμίαν σημασίαν. Μίαν ἡμέραν παίρνει διτὶ τίτοτε δὲν ἐφθασει εἰς τὸσον ὑψος ἀπὸ τὸ θέατρος ώστε νὸ εἰμπορίη νὰ εἴτη κανεῖς, διτὶ ἐπεισόδιο. Τὰ πρόγυμνα εἰς τὴν Ελλάδα μετακινοῦνται μόνον, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, διτὶ εὐδίσκονται ἐπὶ τῆς έτιφανείας τοῦ ἐδάφους. Διὰ νὰ πέσῃ κάτι τι πρέπει νὰ σηκωθῇ τούλαχιστον μίαν σπιθαμήν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ θέατρον.

“Ο ΜΑΘ.—Ποῖον ρόλον;

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Τὸν ρόλον τῆς Νέας Γυναικας καὶ τῆς Προσέδρου τῶν Αγάμων.

“Ο ΜΑΘ.—Μ’ αὐτὸς είναι ἀνυπόφορον. Νὰ πάτε νὰ ιδῆτε διὰ πρώτην φοράν τὴν Δα Κοτοπούλη εἰς ἓνα εἴδη τριαντάπεντέ φοράς εἰς τὸν ἕδην ρόλον, τὸν ἀδικαολόγησα πληρέστατα.

“Ο ΜΑΘ.—Ποῖον ρόλον;

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Τὸν ρόλον τῆς Νέας Γυναικας καὶ τῆς Προσέδρου τῶν Αγάμων.

“Ο ΜΑΘ.—Μ’ αὐτὸς είναι ἀνυπόφορον. Νὰ πάτε νὰ ιδῆτε διὰ πρώτην φοράν τὴν Δα Κοτοπούλη εἰς ἓνα εἴδη τριαντάπεντέ φοράς εἰς τὸν Γκατέ, οὔτε τούλαχιστον εἰς τὸν Ιψεν.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Διατί δχ; “Ο ἀσφαλέστερος τρόπος νὰ διαγνώσῃ κανεὶς τὸ τάλαντον ἐνὸς ἡθοποιοῦ, είναι νὰ τὸν ιδῆι εἰς ἓνα μέτοιον ἡ καὶ κακὸν ρόλον. Ἐνῷ εἰς μίαν Ιψενίαν, εἰς μίαν Μαργαρίταν συμβάνει πολλάκις ἀντὶ τοῦ ἡθοποιοῦ νὰ παιζῃ εἰς τὴν σκηνὴν ἡ φαντασία σας. Η Νέα Γυναικα καὶ ἡ Προσέδρος τῶν Αγάμων ἐπεισόδην διτὶ είναι μία ἡθοποιός διὰ τὸν δόποιαν τὸ πλαίσιον είναι πολὺ πτωχόν.” Αλλως τε είχα πεισθῆ καὶ προτρηγονιμένως.

“Ο ΜΑΘ.—Μὰ πῶς; Αφοῦ δὲν ἐπήγατε ποτὲ ἄλλοτε εἰς τὸ θέατρον;

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Τὴν ειδα μίαν ἡμέραν νὰ παιζῃ φυστίκια εἰς τὸ ζαχαροπλαστεῖον. Ἐπαιξε μονά ἡ ζυγά. Ο ρόπος μὲ τὸν δόποιον ἔξετεινε τὸ χέρι μὲ τὴν σφυγμέ-

νην πυγμήν, ποὺ ἔκλειε τὸ μαστήριον, ἡ στάσις της, στάσις Πινθίας καὶ Σίβυλλας, ἀπέναντι εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἀπολιθωμένου πωλητοῦ, τὸ βλέμμα της τὸ δόποιον ἔξητονες μίαν ἀπάντησιν καὶ τὴν ἀπέκρουνε ταυτοχόνιες, μού εἶγε δώσει μίαν τρομικὴν συγκίνησιν. Μονά ἡ ζυγά; Μού ἐφαύνετο διτὶ ἡ τύχη τοῦ κόσμου ἐκρέμετο ἀπὸ τὴν λύσην τοῦ προβλήματος, τὸ δόποιον ἔθετεν ἡ νέα Σφίγξ. Δὲν εἰμπορίσουσε νὰ ποιέῃ φυστίκια καὶ αὐτὸν τὸ τρόπον παρὰ μία μεγάλη ἡμοτοιός. Σᾶς βεβαιόνω.

“Ο ΜΑΘ.—Μ’ αὐτὸς είναι παραπολού.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Δέν είναι καθόλου. Εάν ἐβλέπατε τὸν Μέγαν Ναπολέοντα νὰ παῖξῃ φυστίκια, θά είμπορούσατε νὰ μαντεύετε, μὲ δὲ λίγην ὀξυδέρκειαν, διτὶ δὲν θὰ επιλέγετε ὅπως εσεῖς καὶ ἔγω. Μέσα εἰς τὴν φούχταν τοῦ θάνομάτες ὅπως εσεῖς παῖδες τοὺς κόσμους.

“Ο ΜΑΘ.—Ἐφύγαμεν ὅμως ἀπὸ τὸ θέμα μας.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Δέν είφυγαμεν καθόλου. Εμείναμεν σύμφωνοι, διτὶ ἡ Δις Κοτοπούλη ἔχει μέσα τὸ ιερὸν πᾶρο.

“Ο ΜΑΘ.—Διτὶ θέλλεταις νὰ προστατεύσῃ μὲ τὴν τέχνην της τὸν σωκηνιμόν, διτὶ δόποιος ἀπειλεῖται τὸ πτωχόν της θέατρον, ἐπιτρέπει νὰ σηκωθῇ τούλαχιστον μίαν σπιθαμήν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ θέατρον.

“Ο κ. ΑΣΟΦ.—Τούλαχιστον ὃν ἔμενεν ἔνα θέατρον ἡθονός, χωρὶς γυμνότητας, ἀκκισμούς, γαργαλίσματα τῶν αἰσθήσεων. Ενας θέατρον ποὺ νὰ μὴν διοιάζῃ τὰ γνωστά εἰλιξίρια... Ο σοκιτισμός θὰ είναι δὲ θανάτος τοῦ θέατρον. Η Κυρια τοῦ Μαζέλι...

“Ο κ.

μίαν ἔστω, ὅλλα τόσον ὡραίαν σκηνήν, εἰμιτορεὶ νὰ θεωρηθῇ ικανοποιημένος, και μὲ νέον ἔχονταν νά ξαναδοκιμάσῃ τὴν τύχην του εἰς τὸ θέατρον, ἐπλέγων ὅμως θέμα μικροτέρας κάπτως ἐπιβολῆς, "Οχι διὰ τίποτε ἄλλο, ὅλλα διὰ νά είμπορη νά παριστάνεται τὸ ἔργον του εἰς τὰ θεορινὰ μας θέατρα, χωρὶς νὰ διακρίνωνται πολὺν αἱ σκηνικαὶ των ἀτέλειων και χωρὶς νά κάμηρη τὸ σύνολον τῆς παραστάσεως τὴν ἐντύπωσιν παραδίδεις.

* * *

Δύο λέξεις ἀκόμη και διὰ τοὺς «Λησταὶς τοῦ Δῆλεσι» τοῦ κ. Ἀσπρέα. Ἐκτάκτως ἐνδιαφέρον τὸ θέμα διὰ λαϊκὸν δοῦμα — δοματικὴ σκηνογραφίαν μᾶλλον, — και μὲ πολλὴν δειξόητη ἑκτελεσμένον. Εἰς τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως ἐπεράσαμεν μίαν βραδυνάν πολὺ περιεργήν και διασκεδαστικήν. Και μαζί μας δῆλος ὁ λαὸς ὁ ὄποιος κατέκλιψεν ἔκεινο τὸ βράδυ τὸ θέατρον, — εἰς βαθμὸν ὅστε νὰ ἐπέμβῃ και ή ἀστυνομία, — και ὁ ὄποιος ἐνδιεφέρθη, ἐγέλασε, συνεκινήθη και κάτι ἐδίδαχθη.

Διότι τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἀσπρόει ἔχει καὶ τὸ ἥμικον του δίδαγμα. Εἰς τὴν ἴστορίαν αὐτῆν τῶν ληστῶν, παρουσιάζει ἔνα Κράτος ἐντιμον, αὐστηρόν, σταθερόν, ἀμειλίκτον. Διδει εἰς τὸν λαὸν τὴν ίδεων τοῦ Κράτους, οἷον πρέπει νὰ είναι. Καὶ ἔχοντι τῷοντι μάναγκην νὰ δειχνώμεν εἰς τὸν λαὸν τὸ Κράτος εἰς τοῦπον ποὺ νὰ τοῦ γίνεται σεβαστόν... Διὰ τοῦτο θὰ ἥθελα νὰ ἔπαι-
ζοντο ἀκόμη οἱ «Λησταὶ τοῦ Δήλεισι» καὶ νὰ τοὺς
ἔβλεπεν ὅλος ὁ λαός. Καὶ διὰ τοῦτο κυρίων συγ-
χαιών τὸν κ. Ἀσπρέαν, ὃ δποτίος παρουσιάζεται ἐδῶ
ἄλληθής λαίκος συγγραφεύς, δηλαδή διδάσκαλος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πανελλήνιον (Θέατρον Κυβέλης): «Φωτεινὴ Σάντρη» δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς, υπὸ Γρ. Ξενοπούλου.

ΑΠΟ μίαν ἀπλῆν ἐδωτικὴν ἴστοριαν είχε γράψει πρὸ τριῶν ἑτῶν ὁ χ. Σενόπουλος ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερά του διηγήματα, τὸν Κόκκινον Βράχον. Εἰς τὰς ἀπλᾶς γραμματικὰς ἴστοριάς αὐτῆς είχε δώσει τὸ σημεῖον ἐμοφοφά, που νὰ μη βλέπεται πειά τὸ μικρὸν ἐπεισόδιον ἀλλὰ νά αισθάνεσαι διαφορᾶς τὴν πνοήν του καλλιτεχνήματος.

ονομα, τῆς ἡρωΐδος του Φωτεινῆς Σάντρη. Και μᾶς ἔδωκε εννέα δράμα τεχνικών, και απούν. "Εδειξε δτι γνωρίζει τὴν σκηνήν: πῶς νὰ συγκρατή τὸν θεατὴν, πῶς νὰ τὸν συγνήσῃ καὶ νὰ δεσμεύσῃ τὴν ψυχήν του μ' ἓνα συναίσθημα βαθύ. Νὰ φύγῃ δὲ θεατὴς μὲ μίαν ἐντύπωσιν καλλιτεχνικήν που θὰ τὴν ἀναπολήσῃ κατόπιν και μαζὶ τῆς θὰ ξήσῃ τις ἔμοιφρες στιγμὲς που καρδιές

η τεχνή.
Γέλια καὶ παιγνίδια καὶ ἀφέλεια, μυωμένα μὲ τὸ μῆνον τῆς ἔξοχῆς, μᾶς δείχνουν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δράματος ἐννα δύογονιτικὸν σπίτι τῆς Ζακύνθου, ὅπου τὸ λού-

ματος ενα αρχηνικον οντι της Σαλονισσε, επει ο νεος
ζει γαλάζια χαρά συγγενικής εύτυχιας. 'Ο 'Αγγελος
Μαρίνης, δ οποιος έχει περάσει τα χρόνια της πρώτης

νεότητος (είναι 37 ἔτῶν), παιζει σάν παιδί με τα διό του ἔξαδέφρια, την Φωτεινήν, δεκαεπτάμιους ἔτῶν, και τὸν Μίμην, λίγο μικρότερον. "Ο "Αγγελος ήλθε εις τὴν Ζάκυνθον νὰ μείνῃ δόλιγας ἔβδομάδας εις τὸ συγγενε-

κὸν σπάτι τοῦ κ. Σάγηρη. Τὰ τρία ἔξαδέλφια ἐστησαν στὸ Κόκκινον Βράχον τὴν σημαίαν τῆς τρελῆς χαρᾶς, ἡ ὅποια δύσας κάνει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν λευκότητα τῆς καὶ πλέοντι τῷ φλογερῷ μα τοῦ πάθους. Ἐμπρὸς στὴν πλαστικὴν ἐμορφιὰ τῆς Φωτεινῆς, ἀνολγεῖ τὰ μάτια ἀκράτητος ὁ Ἀγγελος Μαρίνης. Καὶ ὅταν στὸ τέλος τῆς δευτέρας πράξεως, εἰς στιγμὴν ἐρωτικῆς διαγένεως, τῆς φωνερῶντος τὸ μυστικὸν του, ἔκεινή ἀποτραβιέται μὲ φρίκην, μὲ τὸ συναισθήμα τῆς ἱερότητος τῆς συγγενείας, χωρὶς να γνωρίζῃ ἡ δυστυχίσμενή ὅτι ἔκεινο που ἔξειλάμβανε ὡς φύλτερον συγγε-

νικόν, ἵτο οἱζωμένο πολὺ βαθειά στὴν ψυχήν της, καὶ μόνον ὁ θάνατος θὰ μποροῦσε νὰ τὴν λυτρώσῃ.

Γύρω στὸν ἔφωτο αὐτόν, ζοῦν καὶ κινοῦνται οἱ γονεῖς τῆς Φωτεινῆς, ὁ Μίμης ὁ ἀδελφός της, ἐνας παιδικός φίλος τοῦ Ἀγγέλου, ἡ Γιούλια ἡ φίλη τῆς Φωτεινῆς καὶ ἡ μικρὰ ὑπέρειδα τῶν Σάντρων. Τὰ πρόσθια αὐτὰ μὲν διάφορα ἐπεισόδια προσταρασκευάζουν τὸ δράμα καὶ τείνουν νὰ δημιουργήσουν τὴν ἀτμοσφαίραν ποὺ χρειάζεται εἰς τὸν ποιητήν. Δὲν νομίζω, εἰς τὸν γοργὸν δρόμον ποὺ βαδίζει τὸ ἔγονον, νὰ βλάπτουν αἱ κάτως οβισμέναι ναραμαὶ ποὺ ἀποδίδουν μερικά πρόσωπα, ὅπως ἔξαρπα τοὺς γονεῖς τῆς Φωτεινῆς. Ή καθαυτὸ δρᾶσις στρέφεται γύρω εἰς τὴν Φωτεινήν καὶ τὸν Ἀγγέλον. Τὰ ἄλλα πρόσωπα βοηθοῦν τὴν ἔξελιξιν τοῦ φιλιθεοῦ δράματος, ποὺ προετοιμάζεται ἐντὸς δύο ἐβδόμαδων εἰς τὸν Κόκκινον Βράχον γιὰ νὰ ἔσπασῃ κατόπιν, ἐπειτα ἀπὸ πέντε μῆνας, εἰς τὸ τραγικότερον τέλος.

Οὐαὶ αἰσθάνομα πῶς κάτι χρειάζεται, μιὰ πλατύτερη γνωῷμια μὲ τὴν ἡρωΐδα καὶ τὸν Ἀγγελόν, προπάντων μὲ τὴν ἡρωΐδα ποὺ νὰ κινήσῃ περισσότερον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συμπάθειαν, πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ τοίτιγρη πρόξεις εἰς τὴν ὅποιαν συγκεντρώνει δῆλη του τὴν δύναμιν ὁ συγγραφεύς.

Εἰς ἐκείνους ποὺ εἶχαν διαβάσει τὸν Κόκκινον Βοάχον, ἀθέλια ἐγίνετο μέσα τους ἡ σύγκρισις μὲ τὸ διήγημα. Αἱ ἀμιστοτεχνικαὶ περιγραφαὶ καὶ τὰ ἐπεινόδια ποὺ ἐνθυμεῖται ὁ ὀναγνώστης, ἔχονταν νὰ συμπληρώσουν τὴν εἰκόνα, τὴν δόπιαν ἡ σκηνὴ ἥτον ίωσας δύσκολον νὰ δώσῃ τελείως πλήρη. Κάτι σὰν βιαστικὸ αἰσθάνεσαι νὰ τρέχῃ εἰς τὰς δύο αὐτὰς πομπέεις ποὺ

δὲν ἀρκεῖ νὰ παρασκευάσῃ τὸν θεατὴν τόσον, ώστε νὰ
ἔλθῃ κατόπιν διμάλα ἡ θύμιβερή λύσις. Ὁ συγγραφεὺς
ἔφοβήν θη, φαίνεται, ἐν σκοτεινοῦ καὶ ήθέλησε νὰ τὸν
ἀποφύγῃ. Ἀλλ᾽ ἵσως γι' αὐτῷ, για νὰ μὴ μακούνη
παραπολὺ τὸ δρᾶμα, τοῦ ἔδωμας θέμα στεγνώτερα ἀπ' ὅ, τι
ἔπειτε. Νομίζω ὅτι εἰς τὴν ἐντύπωσιν αὐτῆν τῶν δύο
πρώτων πράξεων συντείνει καὶ τὸ ὅτι ἡ ἥρως μᾶς
παρουσιάζεται υπὲρ τὸ δέον παιδί. Ἰσως ἐδῶ ἔπειτε
νὰ συμπληρώσῃ ὁ ήθοποιὸς τὸν συγγραφέα καὶ νὰ
βοηθήσῃ τὴν προσέλαυν τοῦ δράματος, τὸ ὅποιον νὰ
φανῇ πειδὸς δεμένο καὶ νὰ δώσῃ περισσότερον τὴν
αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς ὅλου γεγονότων καὶ αἰσθη-
μάτων.

Α' ἐναντίας, καὶ ἡ περιβολὴ καὶ τὸ γέλιο τὸ παραπολὺ παιδιὸν καὶ ἡ στάσις ἐν γένει τῆς Φωτεινῆς τείνουν νὰ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος όπου ἀπλόνεται τὸ δρᾶμα, καὶ νὰ φανῇ ἀπότομος κάπως ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μιᾶς καταστάσεως εἰς τὴν ἄλλην, ὅπων ἡ Φωτεινὴ ἐσπᾷ σε κλάματα διὰ τὴν ἀναχρήσιν τοῦ Ἀγγέλου. Λεπτόμερα μὲ τὴν δοτοίαν δὲν παύω νὰ θεωρῶ τὴν Φωτεινὴν Σάντρη μίαν πολὺ καλὴν ἐπιτυχίαν, δῆπος καὶ τὸ κοινὸν τὴν ἔχειροςκρότησε μ' ἐνθουσιασμόν.

Ο "Ἀγγελος Μαρίνης ἀναγκάζεται ν' αναχωρήσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Κόκκινον Βράχον. Τοῦ τὸ λέγει καθαρὰ ἡ Φωτεινή. Πρέπει νὰ φύγῃ. Καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὰς ἀθώας.

τάς Αὐλήνας.
Τὰ γράμματα του πρὸς τὴν οἰκογένειαν Σάντρη, τυπικά δόλιγνα, ἀραιόνονται δόλοενα μὲ τὸν καιρόν. Δύο μῆνες ἐπέδρασαν χωρὶς διόλου νὰ γράψῃ. Ἡ Φωτεινή, ἡ ὅποια τῶρα αἰσθάνεται τὸ μέγεθος τοῦ πάθους ποὺ ἥθελησε νὰ πνιξῇ, ἀνοίγει τὴν καρδιά της εἰς τὴν φίλην της Γιούλιαν, καὶ ὅποια εἶχε καὶ αὐτὴ ἀγαπήση καὶ ἓπανδρευθῆ τὸν ἔξαδελφὸν της Τάνων. «Ολὴ αὐτὴ ἡ σκηνὴ ἀποδίδεται πολὺ τεχνικά ἀπὸ τὴν κ. Κυβέλην Ἀδριανοῦ, μὲ ἀφέλειαν αἰσθηματικὴν ἡ ὅποια συγκινεῖ. Ἡ Γιούλια τὴν ἐπιτάλητει διότι ἀφροσε νὰ περάσῃ τόσος καιρὸς χαμένος καὶ τὴν ουμβουλεύει νὰ γράψῃ τοῦ Ἀγγέλου ἀμέσως. Τὸ δρᾶμα πλησιάζει στὸ τέλος. Ἡ Φωτεινή γράφει εἰς τὸν «Ἀγγελόν. Μία σκηνὴ καὶ αὐτὴ, μὲ χαρὸν συγγραφικὴν καὶ μὲ χάριν υποκρίσεως.

ο γράμμα εστάλη. Ό κ. Σάντρης ἐπιστρέφει στὸ σπίτι αἱ διαβάζει τὴν ἐφημερίδα του. Ο ταχυδρόμος φέρει ἐν τῷ μεταξὺ διάφορα γράμματα. Μαζὶ εἶναι καὶ τὸ γγελτήριον τοῦ γάμου τοῦ Ἀγγέλου. Ή Φωτεινὴ τὸ λαβᾶζει πρώτῃ καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ στρέφει δι πατέσσης της να ίδει, θέλοντα να κρύψῃ τὸν πόρον που αυτεῖ τὸ πρόσωπον της, φωνάζει ἄσφικτά. Ο Ἀγγελὸς παντοεύτηκε.

Είς μιαν υπέροχον σκηνήν χαρδάς προσποτήτης και παραγμού, με κυνήσους πού τας ύπαγονει τὸ πάθος αὶ τὰς συγκρατεῖ ἡ τέχνη, μὲ δόριας μεταπτώσεις τῆς ωνής και ἐναλλαγάς τῆς στάσεως, φιλεῖ τοὺς γονεῖς ης και τὸν Μίμην, — ἀνίδεους τῆς τραγικῆς στιγμῆς και τρέχει ἔξω νὰ χαρῇ τὴν εὐτυχία τοῦ Ἀγγέλου. Ἀπό δὲ Κόκκινον Βράχον διπού ἀνθισε ἡ ἀγάπη της, γκρεμίζεται ἡ κόρη, και τὸ κῦμα χαμηλά δέχεται ἑναρραῖον θάνατον.

Ολόκληρη ή τοίτη πρᾶξις ἔξειλοςσεται ἀριστοτεχνική· ὁ τάλαντον τοῦ δραματικοῦ συγγραφέως, μαζὶ μὲ τὴν ἔχον ὑπόκρισιν τῆς καλλιτέχνιδος, ἐδώκαν εἰς τὸ νεολαίγνικὸν θέατρον μίαν ἀπὸ τις πεύ καλλιτεχνικὲς αριδαῖς. Οὐ μόδος τοῦ Κόκκινου Βραχίου ἔγενηνήθη ἀπὸ οἵαν ἀνάγκην ποιητικήν. Ή Φωτεινὴ Σάντρη ἔγινε καὶ θεαύνει εἰς ἀτμοσφαῖραν ὠραιότητος καὶ φθάνει τὰ οἷα τοῦ συμβόλου. Μεσαὶ εἰς περιβάλλον ζωῆς συνεισπομένης ὅπου ζωγραφίζονται, ἀλλος δυνατωτέρα αἱρεῖς ἀπόντωτερα, οἱ ζωαρτήρες τοῦ δράματος, ἀναπτύνει ὑπῆρχε εἰς κόσμον ἄλλον, ἀνώτερον. Καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ζωὴ αὐτῇ, ἡ κατὰ συνθήκην, θὰ ἡμποροῦσε νὰ τὴν λείσῃ μέσα στὴν ἀγκαλιά της, προφθάνει ὁ δάνατος ἢ κύρση γύρω της τὸ μαγεμένον του φῶς.

ΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΡΙΕΡΓΟΤΑΤΑ ενδήματα ἐγένοντο κατ' αὐτάς ἐν ταῖς ἔργαισίαις ταῖς ἐκτελουμέναις ἐν Φιγαλίᾳ ὑπὸ ἡ ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας διὰ τοῦ ἐφόδου αὐτῆς Μαράνον. Ἀνασκαπτομένων ἐπιχώσεων τινῶν, ἀνευθύνσαν πολὺτιμα ἀληθῆς τεμάχια τῆς ἐν ἔτει 1811 ενεργείεστος ζωφόρου τοῦ ναοῦ τῆς ἀποκειμένης ἢ τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ. Παρὰ τὸν αὐτὸν χῶρον τεκαλύψθησαν καὶ ἔξι δότης γῆς κοιμήματα ἀρχιτεκτονικῶν τοῦ ναοῦ μετ' ἐγχώριων ἄριστα σφέζομένων κοιμητήσιτον. Ταῦτα ἀπετελοῦν τὸν κόσμον τοῦ θρησκοῦ τοῦ χρυσιοτέρου ιεροῦ τοῦ Ἐπικουνίου Ἀπόλλωνος. Κατὰ τὴν θεικώτερα δὲ πορίσματα ὁ ἀρχαιότερος οἰδης ναὸς τοῦ ἔντινος καὶ παρεμφερῆς πρὸς τὸ ἐν "Ολυμπίᾳ Ισραήλ". Ἡ ἀποκαλυψθεῖσα κορωνίς ὅμοιαῖται κατατηκτικῶς πρὸς τὴν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ολυμπίας ριζοκομένην καὶ προερχομένην ἐκ τοῦ Ἡραίου.

— Ἐξακολουθούσιν ἐν Ἀκετοὶ αἱ ἀνασκαφαι τῶν θιατίδων Θηβῶν. Κατὰ τὰς τελευταῖς ἡμέρας ἀνευθῆσαν περὶ τοὺς ἔκατον πεντήκοντα λίθινοι πελέκεις, τείνα ἐργαλεῖα ἴσως αὐλοί, ὅψιανοι λίθοι, διάφορα στένη καὶ ἵκανα ἄγγεια μετὰ παχέος λευκοῦ ἐπιχρύσιας μετὰ ἐρυθρῶν ἐπ’ αὐτοῦ βαφῶν καὶ ἄλλων χαράκτων κοσμημάτων. Ωσαντώς ὀλοις πρωτοφανῆς τύπου προϊστορικά εἰδώλια καὶ ἔξαιρετα χαλκᾶ σομήματα, ἔτι δὲ λαβῇ χαλκοῦ ἄγγειον ἐποληγουσα Πήγασον καὶ τεμαχία χαλκοῦ εὑμεγέθυνος ὀγαλ-

Διὰ τοῦ διεθυντοῦ τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Μου-
σίου κ. Κλ. Στεφάνου ἐπανελήφθησαν κατὰ τὰς Κυ-
άδας αἱ ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι αἱ κατὰ τὸ παρελθόν
οἱ διακοπεῖσαν. Ἡ ἄχρι τοῦδε ἔργασία περιεστράφη
τῇ ἔξτασιν ἐν Νέᾳ παρὰ τὸν Μήτροπολικὸν
ὸν χώρον ἐν φάτεκαλύψθησαν πρὸ τίνος δύο στῆλαι.
τοῦ χώρον αὐτοῦ ἀνεκαλύψθησαν ἔτι οἱ κατώ
όνδυλοι τεσσάρων ἔτι κιόνων δωρικοῦ ὁνθμοῦ ἐν
νεχεῖ σειρῷ ἀπὸ τῶν δύο πρώτων εἰρηδέντων. Οἱ

ονες οὗτοι ἔρειδονται ἐπὶ βάσεως ἐκ μαρμάρου συγ-
μένης πιθανῶς ἀποτέλουν μέρος στοῦ.

— Ἐν ταῖς παρὰ τὴν Κάρυστον διὰ τοῦ κ. Γ. Πα-
βισσαλίεων ἐνεργούμενας ἀνασκαφαῖς παρὰ τὴν θέσιν
λληγοκό ἀνευρθήσαν ἐρείπεται ἀρχαῖα τῆς δοκίμου
ριζίδων 3—4 π. Χ. αἰώνος οἰκοδομήματος. Ή χρῆσις
οἰκοδομήματος τούτου δὲν ἔξηριβώθη ἔτι.

Ἐπεκτείνων δώμας τὰς ἀνασκαφάς περιβόλῳ ἀπεκά-
ψε σπουδαιότατον ἔρειπα δρυχίουν ναοῦ περιπτέρουν.
ναὸς οὗτος ἡ τοῦ Ἰωνικοῦ θυμῷ μόνης δύναται τις νὰ
μετεργάθῃ ἐκ κιονοκράνου εξερέντος ἐν ταῖς ἀνασκα-
φαῖς. Ἡ ἔξακολονθύσης περιβόλῳ ἔρευνα θέλει δια-
υκάνει τὰ τοῦ ναοῦ τούτου.

— Παρὰ τὸ χωρίον Μπεσίρι τῆς Τεγέας καὶ ἐν θέ-
τι Βίγλα τοῦ Βορείου ὁρῶν ἀπεκαλύψθησαν ἐκ τυ-
λίας σκαρφῆς ἐρείστα αὐχάιον ναοῦ. Οὐ ναὸς οὗτος
οὐδεμένα διτὶ εἰνε ὃ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμε-
ται (8, 44, 4) τῆς Ἀθηνᾶς Σωτείρας καὶ τοῦ Ποσει-
δονος.

ΜΟΥΣΙΚΗ

H Μουσικὴ τῶν Ἐπιθεωρήσεων

κληρίσιαν ἑτερογενής. Ἐν τούτοις εἰς δόλον αὐτὸν τὸν κυκεῶνα διακρίνει κανεὶς διὰ μετοξὺ τῶν ποικίλων αὐτῶν στοιχείων ὑπάρχει κακόποιο καρακτηριστικὸν σημεῖον που θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν κριτικὸν τοῦ μέλοντος νὰ ἔκειθεισθῇ αὐτὸν τὸ ἀνακάτωμα· καὶ αὐτὸν τὸ σημεῖον εἰνεῖς ή εἰλικρινῆς ἑτιθυμίᾳ, δῶλον τῶν συγγραφέων εἰς τὸ νὰ εἰνεῖς ἀληθεῖς ὡς πρός τὴν ἀναπάραστασιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν αἰσθημάτων.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δραχ. 2.269.40

Τὸ ἀπαιτούμενον δλικὸν ποσὸν εἶναι 3500 περίπονον. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1500. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς δλους. Ὁλοὶ ἔζησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλειθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς φερεννοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον τὰ «Παναθηναία» ἐκδίδονται ἀπαξ τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλᾶ.

Ο δῆμος Ἀθηνῶν ἥγόρασε τὸν Συλοθραύστην τοῦ Δ. Φιλιππότη, ἔνα ἔργον δυνατὸν τῆς συγχρόνου γλυπτικῆς, καὶ τὸ ἔστησεν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν διπισθεν τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας. Ἔπ' εὐκαιρίᾳ δημοσιεύμεν τὴν εἰκόνα τοῦ Συλοθραύστου. Περὶ τοῦ ἔργου εἰς τὸ ἄλλο τεύχος.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐτίμησε τὸν Φιλιππότην μὲ τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Πάλι καλά.

Εἰς τὰ Χανιά Κρήτης πρόκειται νὰ κτισθῇ Μουσεῖον ἀρχαιολογικόν.

Τὸ προσεχές ίστορικὸν συνέδριον θὰ γείνη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1911.

Μετὰ ἔνα μῆνα δὲν θὰ μείνῃ Ἑλλην ἡθοποιὸς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ο θίασος Μαρίκας Κοτοπούλη—Φύρστ θὰ παίξῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπίσης δὲ τοῦ κ. Σάγιωρ. Ο θίασος τῆς κ. Κυβέλης Ἀδριανοῦ, εἰς τὴν Αἴγυπτον κατεύθυνται.

Ἡ υψησίς τῶν ἐνοικίων δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ διὰ τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὸ Παρίσι τὴν ἴδια κατοικία που ἐνοικιάστηκε στὰ 1810 πρὸς 80 φράγκα, ἔφθασε βαθμηδόν στὰ 1903 τὰ 350 φρ. κατὰ μῆνα.

Ο Μιχαήλ Καζαζιάν ἀποθανὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκληροδότησεν 25.000 λίρας εἰς τὸ Ζάππειον Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον, 20 λίρας κατὰ διετίαν ὡς ἀμοιβῆν τοῦ συγγραφέως τοῦ καλλιτέχνου λαϊκοῦ βιβλίου γεωργίας πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων γεωργῶν, καὶ 20 λίρας κατὰ διετίαν πρὸς ἰδρυσιν γεωργικοῦ διαγνωστικοῦ.

Οἱ πτωχοὶ ἔχονται γενικῶς περισσότερα παιδιά ἀπὸ τοὺς πλουσίους. Ἰδού μία ἀνάλογία. Εἰς τὸ Παρίσι ἐπὶ χιλίων γυναικῶν, 20 ἔως 50 ἐτῶν, ἔξηριβώθησαν 34 γεννήσεις εἰς τὰς πλουσίας τάξεις καὶ 108 εἰς τὰς πτωχάς. Εἰς τὸ Βερολίνον 47 καὶ 157. Εἰς τὴν Βιένην 71 καὶ 200. Εἰς τὸ Λονδίνον 63 καὶ 147.

Εἰς τὸ γερμανικὸν δουκάτον Σβάμπεν ἡτον παλαιὰ συνήθεια, ὅταν ἔνα ἀνδρόγυνον εὑρίσκετο εἰς διχόνουαν,

νὰ τοὺς κλείσιν εἰς ἓνα πύργον καὶ νὰ τοὺς δίδονταν ἕνα μόνον πιάτο καὶ ἓνα κρεβάτι. Κατὰ τὸ χρονικὸν τῆς Μέμιγγεν: τὸ ἔτος 1624, τοῦ Ἰουλίου, ἐκλεισάν εἰς τὸν Πύργον ἔνα τέτοιο ἀνδρόγυνον καὶ τοὺς ἡνάκασαν νὰ τρώγουν μὲ ἓνα μόνον κοντάλι. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτον διτὶ σχεδὸν πάντοτε οἱ σύζυγοι ἔβγαιναν ἀπὸ τὸν πύργον τελείως ἀγαπημένοι.

Ἐπατὸν χιλιάδες Ἱταλοὶ μεταναστεύουν κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Εἰς τὴν Νέαν Υόρκην ἡ περιουσία τῶν Ἱταλῶν ἀνέρχεται εἰς ἐνάμισι δισεκατομμύριον.

Ἐνας ἄγγλος κριτικὸς Μπέκερ, γράφων εἰσαγωγὴν εἰς νέαν ἔκδοσιν τοῦ συγγραφέως τοῦ Ροβίνσωνος, ἐκθέτει τὴν μέθοδον ποὺ ἡκολούθει εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ο Defoe ἦτον ἔνας τελείος συναρμολογητής γεγονότων προικισμένος βέβαια μὲ φαντασίαν, δχι ὅμως δύος γενικᾶς νομίζεται.

Ἐχει καὶ ἡ φιλολογία τοὺς ευνοούμενους της. Ο Κιτλίν πληρώνεται διὰ τὰ μυθιστορήματά του τὰ δημοσιεύμενα εἰς περιοδικά, πρὸς 1 φρ. 25 τὴν λέξιν. Ο δὲ Κόναν Ντόΐλ ἔως 3 φρ. διὰ τὴν τελευταίαν του σειράν *Σέρλοκ Χόλμης*.

Ο Φρειδερίκος Χάροισον μέλος τῆς ἀγγλικῆς Βουλῆς, ἔγραψε ἀρδόρον διὰ τοῦ ὅποιον παροτρύνει τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον, διότι ὅλα δείχνουν διτὶ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν θὰ ἀνεχθῶν ἐπὶ πολὺ τὸν ξύγον.

Ο Σώφ, δισυγγραφεὺς τῆς Καντιντά, ἀφοῦ ἐπληρώθη δι' ἔνα διήγημά του δημοσιεύθεν εἰς ἀγγλικὸν περιοδικόν, λαμβάνει μίαν ἡμέραν 500 φρ. ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἐκδότην, διότι τὸ διήγημά του είχε κριθῆ ὡς τὸ καλλίτερον. Καὶ ὁ Σώφ, θυμωμένος ἀπαντᾷ: «Ποιός σᾶς ἐπέτρεψε νὰ μὲ προσβάλετε πληρόνοτάς με περισσότερον ἀπ' διτὶ ἐθεωροῦσα δικαιον; Μὲ τὶ δικαιώματα κρίνετε τὸ ἔργον μου; Μήπως ἔσεις ἀποτελεῖτε τὰς ἐπερχομένας γενεάς; καλά.»

Τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου ἥγόρασεν ἔνα ἔργον τοῦ Ρέμπραντ, παριστάνον τὸν νίδον τοῦ ζωγράφου Τίτον. Ο κάτοχος, ἄγγλος ἐμπόρος, ἐπληρώθη 200,000 φρ.

Πόλεμος κατὰ τοῦ καπέλλου. Αὐτὸν φαίνεται νὰ ἤναι αἵτια τῆς φαλάκρους ὡς ἐμποδίζον τὸν ἀναγκαῖον ἀερισμὸν τῶν μαλλιών. Συμπέρασμα: νὰ περίπατοῦμε χωρὶς καπέλλο.

Ἡ «Ναῦς» τοῦ Δαννούντσιο εἶναι τὸ πρῶτον μέρος τοιλογίας. Ὁ ποιητής γράφει τῷ φράγκῳ τὸ δεύτερον μέρος:

Ἐπίσης πρόκειται νὰ γράψῃ τῷ φράγκῳ τῆς Ρώμης, διὰ τὰς ἔορτάς τοῦ 1911.

Εἰς τὴν Νέαν Υόρκην πρόκειται νὰ κτισθῇ θέατρον διὰ τὴν νεολαίαν. Ἡ ἴδεα ὀφείλεται εἰς τὸν Μάρκο Τονιάν. Θά δίδωνται μόνον ἔργα κλασικά.

NEAI EKDOSSEIS

Ἡ *Megállη Αὔρα*, ποιήματα, Σ. Σκίτη. Παρίσι, Imp. Chaponet φρ. 3.

Καλλιρρόη τραγῳδία, Ἀχιλλέως Καραβία. Ἀθῆναι τυπογρ. «Νομικής» δρ. I.

Les statues de terre cuite dans l'antiquité, par W. Deonna. Paris, Frontemoing.

Vie et Correspondance d'Herbert Spencer par David Duncan.

Crestomazia Neoellenica, prof. Eliseo Brighenti, Milano Ulrico Hoepli.